

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE

Tatjana ŠTAUBE

**UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU TĒLPISKI EKONOMISKĀ
IZVIETOJUMA IESPĒJAS LATVIJĀ**

Promocijas darba kopsavilkums

Rīga 2013

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE
Inženierekonomikas un vadības fakultāte
Būvuzņēmējdarbības un nekustāmā īpašuma ekonomikas institūts

Tatjana ŠTAUBE

**UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU TĒLPISKI EKONOMISKĀ
IZVIETOJUMA ĪESPĒJAS LATVIJĀ**

Promocijas darba kopsavilkums

Nozare: Vadībzinātne

Apakšnozare: Uzņēmējdarbības vadība

Zinātniskā vadītāja
Dr. oec., profesore
I.GEIPELE

RTU Izdevniecība

Rīga 2013

UDK 658(474.3)(043.2)
Št 220 u

Štaube T. Uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma iespējas Latvijā. Promocijas darba kopsavilkums.-R.:RTU Izdevniecība, 2013.- 63 lpp.

Iespiests saskaņā ar Inženierekonomikas un vadības fakultātes Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma ekonomikas institūta Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma ekonomikas un vadīšanas katedras 2013.gada 14.maija lēmumu, protokols Nr.11.

Šis darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā «Atbalsts RTU doktora studiju īstenošanai».

© Rīgas Tehniskā universitāte, 2013
© Tatjana Štaube, 2013

ISBN 978-9934-10-483-1

**PROMOCIJAS DARBS
IZVIRZĪTS
EKONOMIKAS ZINĀTŅU DOKTORA GRĀDA IEGŪŠANAI
RĪGAS TEHNISKAJĀ UNIVERSITĀTĒ**

Promocijas darbs izstrādāts RTU Inženierekonomikas un vadības fakultātes Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma ekonomikas institūta Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma ekonomikas un vadīšanas katedrā. Promocijas darbs ekonomikas zinātņu doktora grāda iegūšanai tiek publiski aizstāvēts 2013.g. 26.novembrī Rīgas Tehniskās universitātes Promocijas padomē „RTU P-09” Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas un vadības fakultātes Rīgā, Kalnciema ielā 6, 119.auditorijā plkst. 12:00.

OFICIĀLIE RECENZENTI

Profesore, LZP eksperte, Dr.oec. Nataļja Lāce
Rīgas Tehniskā universitāte, Latvija

Asoc. Profesore, LZP eksperte, Dr.oec. Dzintra Atstāja
Banku augstskola, Latvija

Profesors, Dr.oec. Ivans Potravnijs
G.Pļehanova vārdā nosauktā Krievijas Ekonomikas universitāte, Krievija

APSTIPRINĀJUMS

Apstiprinu, ka esmu izstrādājusi doto promocijas darbu, kas iesniegts izskatīšanai Rīgas Tehniskajā universitātē ekonomikas doktora grāda iegūšanai. Promocijas darbs nav iesniegts nevienā citā universitātē zinātniskā grāda iegūšanai.

Tatjana Štaube

Datums:

Promocijas darbs ir uzrakstīts angļu valodā, satur ievadu, 3 nodaļas, secinājumus un priekšlikumus, bibliogrāfisko sarakstu, 42 attēlus, 22 tabulas, 12 formulas un 4 pielikumus (tai skaitā 22 attēli un 5 tabulas), kopā 191 lappuse, ieskaitot pielikumus. Bibliogrāfiskajā sarakstā ir 246 nosaukumi.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Rīgas Tehniskās universitātes Zinātniskajā bibliotēkā Ķīpsalas ielā 10, Rīgā.

Atsauksmes par promocijas darbu sūtīt: Promocijas padomei RTU P-09, Inženierekonomikas un vadības fakultātes dekanātā Ingai Kokorēvičai, Rīgas Tehniskā universitāte, Kalnciema ielā 6, Rīga, LV-1048, Latvija, e-pasts: inga.kokorevica@rtu.lv, fakss +371 67089345.

PROMOCIJAS DARBA VISPĀRĒJAIS RAKSTUROJUMS

Pēc mēroga Latvija ir samērā mazā valsts. Pēc skaita tā sastāda 0,5% no Eiropas Savienības (turpmāk - ES) iedzīvotājiem, bet salīdzinājumā ar Lihtenšteinu, Latvija ir 70 reizes lielāka. Pateicoties ģeogrāfiskajam stāvoklim, Latvija kopā ar Lietuvu un Igauniju (turpmāk Baltijas valstis, Baltija) atrodas starp lielajām kaimiņvalstīm: Skandināvijas, centrālās Eiropas valstīm un Krieviju, veido šo valstu ekonomiskās un politiskās ietekmes koridoru. Baltijas valstis vēsturiski ir bijušas iepriekš minēto ekonomiski aktīvo un bagāto valstu uzmanības centrā: šeit var veicināt savstarpējo tirdzniecību, izmantot vietējos kompakti izvietotus resursus (darbaspēku, dabas resursus). Globalizācijas ietekmē ģeogrāfiski šī ir stratēģiskā vieta ārvalstu korporāciju meitas uzņēmumu izvietojumam un šīm valstīm ekonomiski nepieciešamo pakalpojumu sfēras attīstībai. Katrai no trim Baltijas valstīm ir bagāta politiski-ekonomiskās ietekmes vēsture, šādi veidojoties arī valstu identitātei un ekonomiskās attīstības virzieniem. Kopumā tie ir diezgan līdzīgi pateicoties pieejamajām valstīm raksturīgām maigajām klimātam. Tas rada labvēlīgus apstākļus lauksaimniecības, mežsaimniecības un apstrādes rūpniecības nozaru attīstībai.

Kā būtiskāko Latvijai raksturīgo negatīvo attīstības faktoru šī reģiona ietekmes rādiusa ietvaros autore izceļ ilgtspējīgas attīstības praktisko risinājumu trūkumu un nepietiekamas attieksmes veicināšanu uzņēmējdarbības aktivitāšu teritoriju lomai valsts ekonomikā. Industriālo un tirdzniecības telpu nekustamā īpašuma tirgus var attiecināt pie ekonomikas attīstības veicinošajiem un noteicošajiem ekonomikas segmentiem. Tie sekmē ražošanas un pakalpojumu sfēras attīstību un uzņēmēju sadarbību, rada darba vietas, papildina valsts budžeta ienākumus. Mūsdienās klimata pārmaiņu jautājuma aktualizēšanas kontekstā nekustamā īpašuma objektiem, kas kalpo šādiem mērķiem, noteikti ir jāatbilst nākotnes kvalitātes standartiem. Tas tiek ievērots augstās klases nekustamā īpašuma objektu būvniecības risinājumos, nodrošinot profesionāli attīstīto iekšējo un ārējo infrastruktūru. Latvijā par problēmu ir uzskatāma neefektīva zemes izmantošana un pārpalikums, bet citās valstīs tiek runāts par izmantojamās zemes trūkumu. Pašreiz ražošana Latvijā ir joprojām destruktīvajā stadijā, jo ir vāji atbalstīta no valdības puses, kas ir gan nesenās valsts neatkarības atgūšanas, gan pasaules ekonomiskās krīzes sekas. Latvijas tautsaimniecībā ir izvirzīts mērķis veicināt augstās pievienotās vērtības ekonomikas attīstību, ir uzsākta darbība pie nacionālās industriālās politikas izstrādes. Promocijas darba (turpmāk – promocijas darbs, disertācija) temata aktualitāti pamato vairākos oficiālajos dokumentos iekļautie darba uzdevumi, tai skaitā LR Ekonomikas Ministrijas „Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns”, „Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2013. - 2020.gadam”, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas „Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam”, Rīgas Domes „Rīgas ilgtermiņa attīstības stratēģija līdz 2025.gadam”, Eiropas Savienības „Ilgtermiņa attīstības stratēģija” un to progresu un pilnveidojumu dokumenti, kur ir noteiktas augstās pievienotās vērtības nozaru attīstība, ilgtspējīgā patēriņa un ražošanas veicināšana, zemes resursu racionāla izmantošana.

Telpiskās ekonomikas jēdziens zinātniskajā literatūrā tiek izmantots salīdzinoši nesen – pēdējo nepilnu divdesmit piecu gadu zinātnisko darbu un Eiropas Savienības attīstības oficiālās dokumentācijas ietvaros, un 2010.gadā ir publicēts pirmais plaši atzītais darbs ar informācijas apkopojumu Eiropas telpiskās plānošanas un teritoriālās sadarbības jomās (Dühr et al. 2010).

Tēmas zinātnisko aktualitāti autore saista ar to, ka pasaules mēroga un vietējās zinātniskajās konferencēs, piemēram, AESOP (Eiropas plānošanas skolu asociācija), WSEAS (pasaules zinātniskā un inženierzinātņu akadēmija un sabiedrība), BMDA (Baltijas pārvaldīšanas attīstības asociācija), EURO (Eiropas operatīvās izpētes sabiedrības asociācija) un citu institūciju organizētajās konferencēs, ICSSS (sociālo zinātņu un sabiedrības starptautiskā konference), Vispasaules ilgtspējīgas attīstības forums (World Sustainability Forum) Pasaules Latviešu Zinātnieku Kongress un profesionālajās konferencēs, piemēram, Pasaules Ilgtspējīgas Attīstības Sanāksme (Earth Summit), ERES (Eiropas nekustamā īpašuma sabiedrība) tādās sekcijās kā ilgtspējīga globālā attīstība, ilgtspējīgā pilsētu attīstība, jaunattīstības valstu nekustamā īpašuma tirgus perspektīvas, gan arī dažādu starptautisko programmu ietvaros, piemēram, ESPON (Eiropas teritoriālās attīstības un kohēzijas novērošanas tīkls) un Eiropas pārrobežu sadarbības programmā INTERREG, aktīvi apspriež jautājumus par aglomerāciju, industriālo objektu izvietojumu, teritoriju trūkumu Eiropas tirgū un ecoefektīvās ekonomikas attīstību. Savukārt, komercorganizācijas Baltijas un starptautiskā mēroga sanāksmēs uzsver jautājumus par industriālo platību trūkumu un Baltijas tirgus pievilcību. Kopš pagājušā gadsimta 90. gadu sākuma jaunās ekonomiskās ģeogrāfijas ietvaros zinātnieki analizē ražošanas jaudu pārdalīšanos, kas notiek, pārvietojot rūpnīcu filiāles starp valstīm, pārdalot apkalpošanas objektu izvietojumu ekonomiski izdevīgajās teritorijās. Nosakot pieprasījumu pēc risinājumiem un modeļiem gan vietējā, gan starptautiskā tirgus līmenī, kurus var izmantot teritoriju ilgtspējīgajā ekonomiskajā un telpiskajā plānošanā, ievērojot ekoloģiskās, sabiedrības un ekonomiskās pārmaiņas, kā arī straujo globalizācijas procesu.

Pētījuma objekts ir komerciālais nekustamais īpašums kā telpiski ekonomiskais objekts, tā attīstība. **Pētījuma priekšmets** ir uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskais izvietojums Latvijā.

Promocijas darba **mērķis** ir izpētīt un izvērtēt uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma teorētiskos un zinātniski praktiskos aspektus, izstrādāt telpiski ekonomiskā izvietojuma zinātniskus risinājumus un piedāvāt lietišķi praktiskos priekšlikumus uzņēmējdarbības aktivitāšu sistēmas racionālās ilgtermiņa attīstības sekmēšanai Latvijas valstī.

Izvirzītā promocijas darba mērķa sasniegšanai pētījumā tiek risināti šādi **uzdevumi**:

- 1) veikt uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma teorētisko izvērtējumu;
- 2) noteikt telpiski ekonomisko izvietojumu uzņēmējdarbības aktivitāšu sistēmā;
- 3) noteikt un raksturot telpiskās ekonomikas jēdziena būtību un saturu;
- 4) veikt izvērtējumu par aktuālākajiem mūsdienu zinātnē veidotajiem uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma plānošanas modeļiem un problēmu kopumu Baltijas jūras reģionā;
- 5) izstrādāt uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma juridisko aspektu vēsturiskā ieskata informatīvo loģiskās secības modeli un telpiski ekonomiskā izvietojuma rašanās līmeņu modeli uzņēmējdarbības aktivitāšu sistēmā;
- 6) identificēt klimata pārmaiņu instrumenta nozīmi telpiski ekonomiskā izvietojuma kontekstā un izstrādāt telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas algoritmisko modeli atbilstoši potenciālajām pārmaiņām klimatā un ekonomikas attīstībā, kā arī sagatavot telpiski ekonomisko objektu tirgus attīstības risinājumus Latvijā;

- 7) veiktās telpiski ekonomisko objektu izvietojuma empīriskās analīzes ietvaros apkopot uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma veidošanās faktoros un apkopot uzņēmējdarbības aktivitāšu reģionālās koncentrācijas un to specializācijas novērtējuma metodes rezultātus to pakāpju noteikšanai Latvijā un Baltijas valstu mērogā;
- 8) veikt lietišķi zinātnisko pētījumu, izstrādājot jautājumu anketu „Ražošanai piemērotās vietas izvēles novērtējums daudznacionālo kompāniju kontekstā”, apkopot rezultātus un piedāvāt priekšlikumus industriālo uzņēmumu attīstības atbalstīšanas pasākumu pilnveidošanai Latvijā;
- 9) izstrādāt uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma informatīvi loģisko modeli ārvalstu investoriem un interaktīvo kompleksās plānošanas modeli, kā arī ir izvērtēt Latvijas komerciālā nekustamā īpašuma tirgus potenciālu un definēt faktoros uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiski lietderīgākās vietas noteikšanai.

Promocijas darba hipotēze: *telpiski ekonomiskās izvietojuma procesā, ievērojot klimata pārmaiņu faktoros, tiek sekmēta komerciālā nekustamā īpašuma tirgus uzņēmējdarbības aktivitāšu konsolidētā attīstība Baltijas jūras reģionā, novēršot vietējā komerciālā nekustamā īpašuma tirgus īstermiņa nesabalansētību.*

Aizstāvēšanai izvirzītās tēzes:

1. Telpiskās ekonomikas saturs mūsdienu zinātnē ir jauna, bet salīdzinoši plaši analizējama joma uzņēmējdarbības aktivitāšu izvietojuma noteikšanai.
2. Klimata pārmaiņu procesi pasaulē nosaka vajadzību pēc prognozēšanas modeļu attīstības par augstās klases industriālo platību ilgtermiņa piedāvājumu nekustamā īpašuma tirgū.
3. Latvijā un Baltijas valstu mērogā izmantojot Džini (Gini) koeficienta piemērošanas metodi nav noteikta vadošo uzņēmējdarbības aktivitāšu reģionālās koncentrēšanās pakāpes un to specializācija. Industriālais specializācijas līmenis pēdējo desmit gadu laikā Latvijā ir krities salīdzinājumā ar pārējām Baltijas valstīm.
4. Augstās klases komerciālā nekustamā īpašuma tirgus globalizācijas attīstībai ir jālieto telpiski ekonomiski lietderīgākās vietas noteikšanas faktori un jāseko tirgus robežu paplašināšanas iespēju izvērtēšanai.

Pētījuma teorētiskais un metodoloģiskais pamats

Pētījuma rezultātā piedāvātie risinājumi tika izstrādāti pamatojoties uz lēmuma pieņemšanas, aktuālo oficiālo dokumentu analīzes, izmantojot primāros un sekundāros avotus, ekonomisko kritēriju izpēti, tādu kā nodarbinātības līmenis, urbanizācija, finanšu plūsmas, izmantojot loģiskās pieejas un salīdzināšanas, sistēmu un dinamikas rindas analīžu metodes, ekspertu analīzes un matemātiskās statistiskās metodes. Autore ir izmantojusi pasaules nozīmes projekta ENSEMBLES komplekso aprēķinu rezultātu datus, Eiropas Komisijas statistikas, lokālo centrālās statistikas biroju datubāzes, klimata pārmaiņu jautājuma un ekonomikas atjaunošanas jautājumu izpētes promocijas darba izstrādes laikā publicēto darbu rezultātus. Veiktās aptaujas rezultāti tika iegūti un apstrādāti saskaņā ar datorizēto tiešās intervēšanas (Computer-assisted web interviewing (CAWI)) metodi piemērojot standarta jautājumu izstrādes vides instrumentu (Off the shelf) anketas sastādīšanai.

Par promocijas darba teorētisko pamatu kalpo šāda informācija:

- autore ir analizējusi zinātnieku darbības ieguldījumu un rezultātus šādās jomās: telpiskās ekonomikas, teritoriālās plānošanas un sadarbības (Albers H., Ando A., Arauzo-Carod J., Dühr S., Faludi A., Finka M., Fujita M., Hayter R., Kasper W., Krugman P., Manjon M., Shogren J., Venables A., Waterhout B. u.c.), komerciāla nekustamā īpašuma tirgus attīstības, izvietojuma analīzes, zemes izmantošanas (Auziņš A., Farinos D., Gromley R., Hanink D., Healey P., Lambert J., Vanags J., Yap J., u.c.), ilgtspējīgas attīstības un klimata pārmaiņu (Āboliņa K., Birzga J., Kļaviņš M., Piccin J., Staniškis J. u.c.), stratēģiskās pārvaldīšanas, daudznacionālo kompāniju veidošanās un sadarbības, ārvalstu kapitāla plūsmas analīzes, stratēģiskās plānošanas un modelēšanas jomās (Akgüngör S., Andersson L., Barrios S., Dicken P., Dunning J., Falcioğlu P., Geipele I., Kaklauskas A., Kotler P., Kronborg D., Le Bas C., Mahama H., Mezijs JM., Narula R., Paluzie E., Petersson L., Suedekum J., Sierra C., Thomsen S., Traistaru I., Zavadskas E., Yeaple S. u.c.);
- mācību un zinātniskā literatūra, kas pieejamā ārvalstīs un Latvijā;
- starptautiski atzītas profesionālās literatūras avoti, kas izstrādāti un pieejamie ārvalstīs un vietējā tirgū;
- oficiālie darba dokumenti: Eiropas Savienības „Latvijas nacionālā Lisabonas programma”, „Zemes politikas pamatnostādnes 2008.–2014. gadam”, „Teritorijas attīstības plānošanas likums”, LR Ekonomikas Ministrijas „Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns”, „Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2013. - 2020.gadam”, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas „Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam”, Rīgas Domes „Rīgas ilgtermiņa attīstības stratēģija līdz 2025.gadam”, Eiropas Savienības „Ilgtspējīgas attīstības stratēģija”, kā arī citi oficiālie dokumenti.

Autore ir izmantojusi komerciālā nekustamā īpašuma tirgus attīstības, tirgus izpētes un finanšu analīzes jomā 10 gadīgajā profesionālā darba gaitā iegūtās zināšanas.

Pētījuma ierobežojumi

1. Promocijas darbā tiek pētīti komerciālā nekustamā īpašuma tirgus objektu izvietojuma principi, galveno uzmanību veltot augstās klases industriālās jeb rūpnieciskās ražošanas nozīmes nekustamā īpašuma objektiem.
2. Ņemot vērā, ka atbildīgajās iestādēs statistisko datu atjaunošanai ir noteiktais nokavējums, tamdēļ autore ir veidojusi pētījumu tā, lai vēsturiskā rakstura informācija ir apkopota pēc dinamisko rindu metodes un atspoguļo būtiskākās nekustamā īpašuma tirgus attīstības tendences. Šādi, industriālo platību prognožu sastādīšanā 2009.gada dati ir analizējami visām valstīm kā aktuāls periods, kas 1) atspoguļo pasaules ekonomiskās krīzes ietekmē veidotos tirgus apstākļus, 2) ir saskaņots ar nolūku konservatīvā rakstura scenāriju sastādīšanai, 3) atspoguļo iepriekšējo gadu nekustamā īpašuma tirgus attīstības sekas, 4) atbilst pakāpeniskās ekonomikas atveseļošanas principam.
3. Analīzes gaitā ir noskaidrots, ka starp vairākiem klimata pārmaiņu novērošanas un izpētes institūtiem, kas darbojas Eiropas Savienības teritorijā, nav vienotas specializācijas un rezultātu izmantošanas mērķa. Lai objektīvi novērtētu vairāku valstu klimata pārmaiņu rādītājus, pētnieciskajā darbā tiek izmantoti ENSEMBLES projekta dati. Pēc oficiālās informācijas, tie ir vairāku avotu klimatu pārmaiņas datu novērošanas materiālu apkopošanas

rezultāts. Klimata pārmaiņu faktoru analīzē ENSEMBLES projekta 2035.gada dati tiek pielīdzināti 2020.gada datiem saskaņā ar citu statistisko datu pieejamības ierobežojumu.

4. Saskaņā ar darba apjoma ierobežojumu, uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma risinājumos ir izvēlēta Zviedrijas Karaliste kā stratēģiskā un ilggadējā Latvijas Republikas partnervalsts ekonomikas attīstības atbalstīšanā.

Zinātniskās novitātes

1. Inovatīvā pētījuma rezultātā, kas balstīts uz ENSEMBLES projekta klimata pārmaiņu datu izmantošanas paņēmiena, ir izstrādāts *telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas algoritmiskais modelis*. Autore izstrādājusi modeļa algoritmu un tā praktiskos risinājumus.
2. Pirmo reizi ir aprēķinātas *vadošo uzņēmējdarbības aktivitāšu reģionālās koncentrēšanās pakāpes un to specializācija Latvijā un Baltijas valstu mērogā izmantojot Džini (Gini) koeficienta piemērošanas metodi*.
3. Izstrādāti šādi modeļi: *uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma informatīvi loģiskais modelis ārvalstu investoriem un interaktīvais kompleksās plānošanas modelis*, uz kuru pamata ir izvērtēts Latvijas komerciālā nekustamā īpašuma tirgus potenciāls un veikti *aprēķini par Latvijas lielformāta tirzniecības platību tirgus attīstības apjomiem*. Ir identificēti un definēti *uzņēmējdarbības aktivitāšu izvietojuma telpiski ekonomiski lietderīgākās vietas noteikšanas faktori*.
4. Uz veiktā teorētisko un zinātniski praktisko aspektu novērtējuma pamata ir izstrādāti *risinājumi par uzņēmējdarbības aktivitātēm piemērotās vietas izvēles daudznacionālo kompāniju kontekstā Latvijā ar kapitālu no Baltijas jūras reģiona*.
5. Ir izstrādāts *telpiski ekonomiskā izvietojuma rašanās līmeņu modelis uzņēmējdarbības aktivitāšu sistēmā*. Tas satur papildinājumus Dikensa „Globālās pārvietošanās” (Global Shift) modelim attiecībā uz klimata pārmaiņu instrumenta ietveršanu un daudznacionālo korporāciju definēšanu Baltijas jūras reģiona attīstības kontekstā.
6. Ir izstrādāts *uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma juridisko aspektu vēsturiskā ieskata informatīvais loģiskās secības modelis*.
7. Ir ieteikti pamatoti *Latvijas teritorijas sadarbības un ietekmes rādītāji*, kuru ietvaros tika veikts pētījums.

Promocijas darba **praktiskā nozīme** – identificētas problēmas, izstrādāto modeļu veidošanas izvērtējums un piedāvātie risinājumi telpiskās ekonomikas satura atspoguļošanai Baltijas jūras reģiona attīstības ietvaros paaugstina telpiski ekonomiskā izvietojuma izmantošanas aktualitāti Latvijas komerciālā nekustamā īpašuma tirgus attīstībai.

Pētījuma rezultātu aprobācija un praktiskais pielietojums

Promocijas darba rezultāti ir prezentēti plašam interesentu lokam:

- 18 zinātniskajās konferencēs, zinātniski praktiskajos semināros Latvijā un ārzemēs;
- zinātniskajos projektos. Autore ir piedalījies teritorijas plānošanas un valsts tautsaimniecības ilgtspējīgās attīstības jautājumu risināšanā „Finansēšanas modeļi dzīvojamā fonda renovācijai Latvijā”: Zinātniskās darbības attīstība ietvaros RTU fundamentālais un lietišķās pētniecības projektā Nr. FLPP-2011/27., vadītāja prof. Ineta Geipele un „Pilsētu un

reģionu attīstības mijiedarbības sociāli ekonomiskie un ekoloģiskie aspekti”: Zinātniskās darbības attīstība ietvaros RTU fundamentālais un lietišķās pētniecības projektā Nr. FLPP-2011/28., vadītājs prof. Jānis Vanags;

- mācību procesā, lasot lekcijas ārvalstu studentiem RTU, mācību kursa „Tirgvedības stratēģiskā vadīšana būvniecībā” ietvaros.
- veicot zinātniski praktisko darbu. Autore ir izstrādājusi un veikusi aptauju starp vadošajām ar kapitāldaļām no Baltijas jūras reģiona pārstāvētām ražošanas kompānijām Latvijā no 2012.gada decembra līdz 2013.gada februārim.

Zinātniskās publikācijas kopš 2009.gada

Pētījuma izstrādes gaitā autore ir publicējusi 23 zinātniskos darbus, tostarp 13 ir iekļauti starptautiski vispārārtzītajos recenzējamos zinātniskajos izdevumos, 7 ir starptautisko zinātnisko konferenču tēžu krājumos un 3 publikācijas citos izdevumos.

Nozīmīgākās publikācijas starptautiski atzītos recenzējamajos zinātniskajos izdevumos:

1. Staube T., Geipele I. Regional specialization performance to be improved in Latvia for the Multinational industrial companies // in Proceedings of the 14th Annual International Conference “Economic science for rural development”, Jelgava, Latvia, Latvia University of Agriculture, 2013. – 31- pp.92 – 97. - ISSN 1691-3078, ISBN 978-9934-8304-7-1. Submitted to ISI Web of Knowledge, AGRIS, CAB Abstracts and EBSCOhost Academic Search Complete databases.
2. Staube T., Geipele, I. Decisions on industry location and market capacities in Latvia // in Yun Wu and Yijin Wu (Eds.), Environmental and Materials Engineering, International Conference on Environmental and Materials Engineering (EME 2012). Advanced Materials Research, TransTech Publication Inc., Durnten-Zurich, Switzerland, 2013. – 664 - pp.1141-1145 - ISBN-13:978-3-03785-601-7. Indexed in Elsevier SCOPUS database.
3. Staube T., Geipele I. Is there enough space for the shopping malls in Latvia?// Business Systems and Economics Journal. - 2012. - 6 (1) - pp. 78-91. Submitted to International Index Copernicus and EBSCO
4. Staube T., Geipele I., The Latvian Construction branch development’s problems as a result of the strategic management insufficiency.// Scientific proceedings of the 7th International Scientific conference “Business and Management 2012”. Lithuania, Vilnius: Vilnius Gedeminas University, 2012. - pp.1223-1230. - ISSN 2029-4441. Included in ISI Web of Knowledge.
5. Staube T., Geipele I., Latvijas industriālo telpu ilgtspējīgā piedāvājuma scenāriju analīze klimata pārmaiņu ietekmē (Analysis of scenarios on the industrial premises’ sustainable supply in Latvia under the influence of the climate change).// Climate change and adoption to it: Latvia. M.Klavins and A.Briede Eds., Riga: University of Latvia Press, 2012.- pp. 170 – 186. - ISBN 978-9984-45-440-5. Supported by INTERREG project BaltCICA (Climate Change: Impacts, Costs and Adaption in the Baltic Sea Region) and Baltic Sea Region program project Baltadapt (Baltic Sea Region Adoption Strategy). Submitted to USA Library of Congress.
6. Staube T., Geipele I. The Latvian large-scale shopping centers development perspective. // Scientific proceedings of Annual International scientific conference „Whither our

- Economies". Lithuania, Vilnius: Mykolas Romeris University. 2011. - pp.143-150. - ISSN 2029-8501. Submitted to EBSCOhost Academic Search Complete database.
7. Staube T., Geipele I. The macroregion approach and territorial cohesion of the Baltic region. // International Journal of systems applications, engineering and development. NAUN University Press, 2012. - 6(1) -pp. 70-78. - ISSN: 2074-1308. Submitted to ISI Web of Knowledge.
 8. Staube T., Geipele I. The latest trends in the spatial planning modelling of the Baltic Sea Region determine a territory's potential. // Scientific proceedings of International Conference on Social Sciences and Society (ICSS 2011). USA, Newark: Information Engineering Research Institute, 2011. – 2 - pp.403.- 409. - ISBN 978-0-9831693-4-5. Included in ISI Web of Knowledge.
 9. Staube T., Geipele I. Scientific investigation in spatial planning of the Baltic region. region // Recent Researches in Urban Sustainability and Green Development. Czech Republic Prague: WSEAS Press, 2011, - pp.136-141.- ISSN1792-4871. Included in Elsevier SCOPUS database.
 10. Staube T., Geipele I., Valuation of the Swedish Direct Investment Territorial Allocation in the Context of Latvian Commercial Property Development // in Selected Papers of the 8th International Conference "Environmental Engineering". Lithuania, Vilnius: Vilnius Gedeminas University, 2011. -3- pp. 993.-1000. - ISSN 2029-7902, ISBN 978-9955-28-829-9. Included in ISI Web of Knowledge.
 11. Staube T., Geipele I. Latvijas moderno industriālo telpu ilgtspējīgas attīstības modelis (Sustainable development model for the modern industrial properties in Latvia).// Scientific Journal of Riga Technical University "Economics & Business". Faculty of Engineering Economics and Management. Riga: RTU Publishing House 2010.- 20(3) - pp.124.-132.- ISSN 1407-7337. Included in AGRIS, EBSCOhost Academic Search Complete database.
 12. Staube T., Geipele I. Territory Outlook for the Expansion of Large Scale Shopping Centres in Latvia. // Economic Science for Rural Development. Proceedings of the International Scientific Conference. Sustainability. Jelgava, Latvia, Latvia University of Agriculture, 2010. – 23 - pp. 169. - 175. - ISSN 1691-3078. Included in ISI Web of Knowledge, AGRIS, EBSCOhost Academic Search Complete databases.
 13. Staube T., Geipele I. Lielformāta tirdzniecības objektu izvietojanas teritoriju telpiskās plānošanas vīzija (Vision Territory Space Planning of Large Format Objects Placement). // Scientific Journal of Riga Technical University "Economics & Business". Faculty of Engineering Economics and Management. Riga: RTU Publishing House, 2009. - 18 (3) - pp.93.-104. - ISSN 1407-7337. Included in EBSCOhost Academic Search Complete database.

Starptautisko zinātnisko konferenču tēžu krājums:

1. Staube T. and Geipele I. The concept of the Latvian industrial property market development model in a context of the strategic planning. // European Real Estate Society 20th Annual Conference (ERES 2013), Vīne, Austrija, 3.-6.jūlijā, 2013. – pp.21-21. - ISBN 978-3-85437-322-3. Included in ERES Digital Library database.
2. Staube T., Geipele I. Economically Advantageous Location Assessment for the Industrial Business in Latvia // Riga Technical University 53rd International Scientific Conference. Dedicated to the 150th Anniversary and The 1st Congress of World Engineers and Riga

Polytechnical Institute / RTU Alumni. Digest, Latvia, Riga, 2012. – pp. 756-756. ISBN 978-9934-10-360-5.

3. Staube T., Geipele I. Does Latvia use its advantageous location? // 25th European Conference on Operational Research, Vilnius, Lithuania, 2012 – pp.17-17.
4. Staube T., Geipele I. Teritoriālās ekonomiskās plānošanas aktuālāko problēmu būtība Baltijas jūras reģionā (The essence of the latest economic territory planning issues in the Baltic region). // Book of abstracts of the 3rd united world congress of the Latvian scientists and the 4th congress of Letonika: Economics and Business. Latvia, Riga: Biznesa kompetences centrs, 2011. – p.70.-71. - ISBN 978-9934-8143-1-0.
5. Staube T., Geipele I. Aktuālie teritoriālās ekonomiskās plānošanas modeļi Baltijas reģionā (Latest economic framework in spatial planning of the Baltic region) // the 52 International Scientific Conference of RTU SCEE'2011. Book of Abstracts. Latvia, Riga: RTU Publishing House, 2011.- pp. 96-97. ISBN 978-9934-10-202-8.
6. Staube T., Geipele I. Latvijas moderno industriālo telpu ilgtspējīgas attīstības modelis (Sustainable development model for the modern industrial properties in Latvia) // the 51st International Scientific Conference of RTU SCEE'2010. Book of Abstracts. Latvia, Riga: RTU Publishing House, 2010. – p. 56. - ISBN 978-9934-10-061-1.
7. Staube T., Geipele I. Nekustamā īpašuma objektu izvietojuma teritorijas telpiskā plānošana makroekonomiskajā un mikroekonomiskajā līmenī (The territories for the real estate objects' allocation at the macroeconomical and microeconomical level of spatial planning) // the 50 International Scientific Conference of RTU SCEE'2009. Book of Abstracts. Latvia, Riga: RTU Publishing House, 2009. – pp.51-51.

Citas zinātniskās publikācijas:

1. Staube T. and Geipele I., The concept of the Latvian industrial property market development model in a context of the strategic planning. // European Real Estate Society 20th Annual Conference (ERES 2013), Vīne, Austrija, 3.-6.jūlijā, 2013. Available online in ERES Digital Library database.
2. Staube T., Geipele I. Industry location assessment for multinational enterprises in Latvia// in Proceedings of the 2nd World Sustain. Forum, 1.-30. novembrī, 2012. Sciforum Electronic Conferences Series, 2012. ISBN 3-906980-28-6.
3. Staube T., Geipele I. Territory vision for Latvian large scale shopping centres in microeconomic and macroeconomic standard. // Scientific proceedings of the 1st International Conference of Student Scientific Society in Poland „NEW DIRECTIONS IN ECONOMICS”. Poland, Cracow: University of Economics in Cracow. 2009, p.57.-64. ISBN 978-83-931384-0-1.

Ziņojumi zinātniskās konferencēs un semināros:

1. Staube T. and Geipele I., The concept of the Latvian industrial property market development model in a context of the strategic planning. // European Real Estate Society 20th Annual Conference (ERES 2013), Vīne, Austrija, 3.-6.jūlijā, 2013 - – sertifikāts.
2. Staube T., Geipele I. Regional specialization assessment results for the industrial multinational companies development in Latvia. // The 11th Annual BMDA Conference “The role of management empowering innovations and creativity”, Kauņa, Lietuva, Kauņas Tehnoloģiskā universitāte. 9.-10.maijā, 2013 – sertifikāts.

3. Staube T., Geipele I. Regional specialization performance to be improved in Latvia for the Multinational industrial companies. // the 14th Annual International Conference “Economic science for rural development”, Jelgava, Latvija, LLU EF, 25.-26. aprīlī, 2013 - sertifikāts.
4. Staube T., Geipele I. Industry location assessment for multinational enterprises in Latvia// the 2nd World Sustain. Forum, tiešsaistes konference, 1.-30. novembrī, 2012.
5. Staube T., Geipele I. Economically Advantageous Location Assessment for the Industrial Business in Latvia // Rīgas Tehniskās universitātes 150 gadu jubilejai veltīta 53. Starptautiskā zinātniskā konference un 1. Pasaules inženieru un RPI/RTU absolventu kongress / RTU Alumni. Rīga, Latvija, 10.-12. oktobrī, 2012 – sertifikāts.
6. Staube T., Geipele I. Does Latvia use its advantageous location? // 25th European Conference on Operational Research, Viļņa, Lietuva, 8.-11. jūlijā, 2012 – sertifikāts.
7. Staube T., Geipele I. The Latvian Construction branch development’s problems as a result of the strategic management insufficiency. // The 7th International Scientific conference “Business and Management 2012”, Viļņa, Lietuva, Viļņas Gedeminas Tehniskā universitāte. 10.-11.maijā, 2012 - sertifikāts.
8. Staube T., Geipele I. The latvian large-scale shopping centers development perspective. // the 1st annual International scientific conference „Whether our Economies”. Viļņa, Lietuva, Mykolas Romeris universitāte, 16. – 17.novembrī, 2011 – sertifikāts.
9. Štaube T., Geipele Teritoriālās ekonomiskās plānošanas aktuālāko problēmu būtība Baltijas jūras reģionā // III Pasaules Latviešu zinātnieku kongress un IV Letonikas kongress, Rīga, Latvija, 25. oktobrī, 2011 – sertifikāts.
10. Štaube T., Geipele I. Aktuālie teritoriālās ekonomiskās plānošanas modeļi Baltijas reģionā // 52. RTU IEVF starptautiskā zinātniskā konference (SCEE'2011). Rīga, Latvija, 7. oktobrī, 2011 – sertifikāts.
11. Štaube T., Geipele I. Scientific investigation in spatial planning of the Baltic region // Urban sustainability, cultural sustainability, green development, green structures and clean cars (USCUDAR 2011), Čehija, Prāga, 26.-28. septembrī, 2011 – sertifikāts.
12. Štaube T., Geipele I. Valuation of the Swedish Direct Investment Territorial Allocation in the Context of Latvian Commercial Property Development // 8.Starptautiskā konference "Environmental Engineering". Viļņa, Lietuva, Viļņas Gedeminas Tehniskā universitāte, 19.-20. maijā, 2011.
13. Štaube T., Geipele I. Latvijas moderno industriālo telpu ilgtspējīgas attīstības modelis // 51. RTU IEVF starptautiskā zinātniskā konference (SCEE'2010). Rīga, Latvija, 15. oktobrī, 2010 – sertifikāts.
14. Štaube T. Referāts „11. Starptautiskā zinātniskā konference „Ekonomikas zinātne – lauku attīstībai 2010” Jelgava, LLU.Dalībnieka novērtējums” („The participant’s assessment of the results from the 11th International scientific conference „Economic Science for Rural Development” in Jelgava).// Zinātniskais seminārs „Zinātne, Izglītība, Kompetence – ilgtspējīga attīstība”, Rīga, RTU BUNĪ Institūts, 2.jūnijā, 2010,– sertifikāts.
15. Staube T., Geipele I. Teritorijas vīzija Latvijas lielformāta tirdzniecības centru attīstībā. (Territory Outlook for the Expansion of Large Scale Shopping Centres in Latvia) //11th International scientific conference „Economic Science for Rural Development - 2010”. Jelgava, Latvija, LLU EF, 22.-23.aprīlī, 2010– sertifikāts.

16. Štaube T. Referāts „Klimata izmaiņas faktori, ietekmējošie nekustamā īpašuma tirgus attīstību Latvijā” (Climate change factors influencing real estate market development in Latvia)// Zinātniskais seminārs „Zinātne, Izglītība, Kompetence – ilgtspējīga attīstība”, Rīga, RTU BUNĪ Institūts, 17.decembrī, 2009.– sertifikāts.
17. Staube T., Geipele I. Territory vision for Latvian large scale shopping centres in microeconomic and macroeconomic standard// The 1st International Conference of Student Scientific Society in Poland „NEW DIRECTIONS IN ECONOMICS”. Krakova, Polija, Krakovas Ekonomikas universitāte, 9.-10.decembrī, 2009– sertifikāts.
18. Staube T., Geipele I. Nekustamā īpašuma objektu izvietojuma teritorijas telpiskā plānošana makroekonomiskajā un mikroekonomiskajā līmenī. (The territories for the real estate objects' alloction at the macroeconomical and microeconomic level of spatial planning)// 50. RTU IEVF starptautiskā zinātniskā konference (SCEE'2009). Rīga, Latvija, 15.-16. oktobrī, 2009 – sertifikāts.

Darba struktūra un apjoms

Promocijas darbs ir izstrādāts un uzrakstīts angļu valodā. Darba kopējais apjoms, neieskaitot pielikumus, ir 158 datorsalikuma lappuse. Promocijas darbs ietver 42 attēlus, 22 tabulas, 12 formulas un 4 pielikumus (tai skaitā 22 attēli un 5 tabulas), kas paskaidro un ilustrē pētījumu saturu. Promocijas darba izstrādei tika izmantoti 246 informācijas avoti latviešu, angļu un krievu valodā, kas iekļauti bibliogrāfiskajā sarakstā.

Promocijas darba *pirmā nodaļa* veltīta telpiskās ekonomikas jēdziena būtības analīzei, rezultātu izvērtēšanai, pētījumā izmantojot Latvijas komerciāla nekustamā īpašuma tirgus datus par periodu no 20. gadsimta beigām līdz mūsdienām. Šajā nodaļā autore ir noteikusi stratēģiskās pārvaldīšanas nozīmi nekustamā īpašuma tirgus attīstībā, identificējusi telpiski ekonomisko objektus un to izvietojumu uzņēmējdarbības aktivitāšu sistēmā, kā arī atspoguļojusi būtiskākos uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma juridiskos aspektus.

Promocijas darba *otrajā nodaļā* ietver telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas algoritmiskā modeļa adaptācijas Latvijas augstās klases industriālo telpu tirgus attīstības plānošanai veikto ekonomisko aprēķinu rezultātus līdz 2020.gadam. Promocijas darba otrajā nodaļā ir izvērtēta vadošo uzņēmējdarbības aktivitāšu reģionālās koncentrēšanās pakāpes un to specializācijas aprēķināšanas metodika un izstrādāts aprēķins Latvijā un Baltijas valstu mērogā. Šajā nodaļā autore ir apkopojusi pētījuma gaitā iegūtos izvērtējuma rezultātus par uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma modeļu veidošanas procesā esošo problēmu kopumu un būtību Baltijas jūras reģionā, kas ir kalpojis par pamatu autorei telpiski ekonomiskā izvietojuma rašanās līmeņu modeļa izstrādāšanai uzņēmējdarbības aktivitāšu sistēmā.

Promocijas darba *trešajā nodaļā* ir izpētīti uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma lietišķi zinātniskie aspekti un apkopoti pētījuma „Ražošanai piemērotās vietas izvēles novērtējums daudznacionālo kompāniju kontekstā” rezultāti.

Darba saturs

IEVADS

1. UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU TĒLPISKI EKONOMISKĀ IZVIETOJUMA TEORĒTISKAIS IZVĒRTĒJUMS

- 1.1. TĒLPISKĀS EKONOMIKAS JĒDZIENA BŪTĪBA
- 1.2. TĒLPISKI EKONOMISKAIS IZVIETOJUMS UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU SISTĒMĀ
 - 1.2.1. Latvijas komerciālā nekustamā īpašuma tirgus izvērtējums
 - 1.2.2. Telpiski ekonomisko objektu un mērķa reģiona noteikšana
- 1.3. UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU TĒLPISKI EKONOMISKĀ IZVIETOJUMA JURIDISKIE ASPEKTI

2. UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU TĒLPISKI EKONOMISKĀ IZVIETOJUMA ZINĀTNISKAIS ASPEKTI

- 2.1. UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU TĒLPISKI EKONOMISKĀ IZVIETOJUMA METODES
 - 2.1.1. Uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma plānošanas modeļi un attīstības tendences
 - 2.1.2. Telpiski ekonomisko objektu izvietojumā empīriskā analīze
- 2.2. TĒLPISKI EKONOMISKO OBJEKTU PIEDĀVĀJUMA PROGNOZĒŠANAS MODELIS
 - 2.2.1. Telpiski ekonomiski objektu piedāvājuma prognozēšanas modeļa algoritms
 - 2.2.2. Klimata pārmaiņu instrumenta nozīme telpiski ekonomiskajā izvietojumā, tā zinātniski ekonomiskais pamatojums
 - 2.2.3. Telpiski ekonomisko objektu tirgus attīstības risinājumi Latvijā
- 2.3. UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU REĢIONĀLĀS KONCENTRĀCIJAS UN SPECIALIZĀCIJAS NOVĒRTĒJUMA METODE
 - 2.3.1. Uzņēmējdarbības aktivitāšu reģionālās koncentrācijas un to specializācijas novērtējuma zinātniskie aspekti
 - 2.3.2. Telpiskās ekonomikas aprēķini uzņēmējdarbības aktivitāšu specializācijai reģionā

3. UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU TĒLPISKI EKONOMISKĀ IZVIETOJUMA EMPĪRISKAIS NOVĒRTĒJUMS

- 3.1. UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀTĒM PIEMĒROTĀS VIETAS IZVĒLES EMPĪRISKAIS NOVĒRTĒJUMS
 - 3.1.1. Telpiski ekonomisko objektu izvietojuma novērtējuma zinātniskais pamatojums
 - 3.1.2. Uzņēmējdarbības aktivitātēm piemērotās vietas izvēles pētījuma rezultāti Latvijā
- 3.2. UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU TĒLPISKI EKONOMISKĀ IZVIETOJUMA RISINĀJUMI ĀRVALSTU INVESTORIEM
- 3.3. UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU TĒLPISKI EKONOMISKĀ IZVIETOJUMA MODEĻA APROBĀCIJA LATVIJĀ

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

BIBLIOGRĀFISKAIS SARAKSTS

PIELIKUMI

PROMOCIJAS DARBA GALVENĀS ZINĀTNISKĀS IZSTRĀDNES

1. UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU TESPISKI EKONOMISKĀ IZVIETOJUMA TEORĒTISKAIS IZVĒRTĒJUMS

1.1. Telpiskās ekonomikas jēdziena būtība

Globalizācijas iespaidā izzūd robežas starp ražotāju un klientu. Ekonomikas literatūrā termins „izvietojums”, kas definēts kā nekustamo īpašumu atrašanās vieta, ieņem vienu no centrālajām lomām ekonomiskajā izpratnē un kļūst īpaši svarīgs uzņēmējam, kurš vēlas pārliecināties, ka viņa uzņēmumam ir izdevīgs izvietojums preču un/vai pakalpojumu realizēšanai. Jaunā tehnoloģiskā ēra lielā ātrumā paplašina virtuālās tirdzniecības iespējas. Brīva darbaspēka un kapitāla kustība veicina ģeogrāfisko mobilitāti. Tomēr preču ražošanas, uzglabāšanas, transportēšanas, realizācijas nepieciešamība, fakts, ka tās izmanto gala lietotājs un veic arī to tālāko utilizāciju, norāda uz šo ekonomisko aktivitāšu fiziskās izvietojuma nepieciešamību.

Kopš 1990. gada ir piedzīvota īsta teorētisko un empīrisko darbu (skat. arī promocijas darba 2.1. nodaļu) par ekonomikas telpiskajiem aspektiem renesanse, proti, kur un kāpēc notiek saimnieciskā darbība [22]. Krugmana hipotēze: reģionos pieaug specializācijas līmenis konkrētajās nozarēs un tās kļūst vairāk koncentrētas saskaņā ar ekonomikas integrācijas procesiem. Pastāv dažādi būtiski jēdzieni, kas veido telpiskās ekonomikas saturu, kas aprakstīts (*kursīvā*) un apkopots zemāk esošajā 1.1. tabulā.

1.1.tabula

Telpiskās ekonomikas satura apraksts [autores veidota tabula]

Noteicošo faktoru grupa	Indikatori (faktori, termini)
Institucionālie	<i>Vides ietekme un normatīvi, telpiskā plānošana, ilgtspējīga Eiropas attīstība, visaptveroša plānošana</i>
Starptautiskā tirdzniecība	<i>Konkurences ietekme, tiešās ārvalstu investīcijas, investīciju vide, starpvalstu sadarbība, industriālā organizācija</i>
Izvietojuma analīze	<i>Industriālais izvietojums, vietējā tirgus īpatnības, teritoriālais potenciāls</i>
Neoklasiskā	<i>Aglomerācijas apstākļi, ekonomiskā izgausme, globalizācija, infrastruktūra (jo īpaši transporta infrastruktūra), reģionālā specializācija, izvietojuma maiņa</i>

Nemot vērā „konkurences ietekmi” [30], „vietējā tirgus īpatnības” [28, 65, 72, 122] un „investīciju vidi” [20; 33; 71; 106; 127], „izvietojuma stratēģiju” [67; 80], „starpvalstu sadarbību” [133] un „aglomerācijas apstākļus” [21, 26, 49, 63] valstīm ar nelīdzsvarotu komerciālā nekustamā īpašuma tirgus attīstību, kā tas ir noteikts Latvijas ekonomikai (disertācijas

secinājumos), autore apvieno divus vispārīgus blokus: reģionālā ekonomiskā plānošana un nekustamā īpašuma uzņēmējdarbība kā atbalstošā funkcija industriālā tirgus attīstībai. Uzsvars uz reģionālo ekonomisko plānošanu bieži tiek likts, ar mērķi stimulēt valsts reģionu komerciālo vidi.

Telpiski ekonomiskie aspekti nav pieņemami arhitektūras jomas ietvaros, jo arhitektūras mērķis ir izveidot vienotu daudzdimensiju dizainu. Telpiskā ekonomika rada platformu visaptverošai plānošanai. Ņemot vērā iepriekš minēto, telpiskā arhitektūras projektēšana kalpo kā instruments, ar kura palīdzību var vizualizēt vienlaikus pastāvošo telpiski ekonomisko procesu rezultātus un tendences, lai veidotu saskaņotu iekšējo vai ārējo dizainu.

Balstoties uz veiktā pētījuma rezultātiem, apkopojot augstāk minētos faktoros, kas veido telpiskās ekonomikas jēdziena būtību, autore piedāvā šādu jēdziena formulējumu: telpiskā ekonomika ir mūsdienās ieviesta ekonomikas zinātnes joma, kur tiek veidoti modeļi un analizētas kritēriju kopumu (noteicošo faktoru un nosacījumu) sistēmas par ražošanas jaudu un ar to saistīto uzņēmējdarbības aktivitāšu racionālo izvietojumu un pārvietošanos laikā un telpā, ievērojot ilgtspējīgas attīstības principus un veidojot nekustamā īpašuma tirgus attīstības virzienus.

1.2. Telpiski ekonomiskais izvietojums uzņēmējdarbības aktivitāšu sistēmā

1.2.1. Latvijas komerciālā nekustamā īpašuma tirgus izvērtējums

Pēc neatkarības atgūšanas Latvija ir veikusi pāreju no administratīvi pārvaldītās ekonomikas uz tirgus ekonomiku. Šis process joprojām turpinās. Kopš 1990. gadu vidus, Latvijā bija vērojama strauja izaugsme, pateicoties mūsu valsts politikas izvirzītajai prioritātei - sagatavoties ES dalībvalsts statusa iegūšanai. Analizējot komerciālā nekustamā īpašuma sektoros (tirdzniecības, viesnīcu, biroju un industriālo telpu), kļūst acīmredzams, ka Latvijā lielākie ieguldījumi un straujākā izaugsme tika panākta pēdējā dekādē. Pirms 15 gadiem, Latvijā nebija liela mēroga tirdzniecības centru rēķinot kvadrātmetros (turpmāk tekstā - kv. m.) uz 1000 iedzīvotājiem. Pirms diviem gadiem Latvijas modernā industriālā nekustamā īpašuma piedāvājums sasniedza 0,45 miljonus kv.m (24 reizes mazāk nekā Zviedrijā un 8 reizes mazāk nekā Čehijā), proti, 2900 eiro ražošanas kapacitātes uz 1 kv.m augstās klases industriālo telpu (tas ir 3 reizes vairāk nekā Zviedrijā un 7 reizes mazāk nekā Čehijā). Izdevīgie kredītu finansēšanas nosacījumi stimulēja projektu izstrādātājus un investorus orientēties uz īstermiņa celtniecību. Tas izraisīja ambiciozu jauno projektu skaita pieaugumu un zemu ēku celtniecības standartu kvalitāti. Tomēr valdības veidoto infrastruktūras attīstības shēmu atbalstīti nekustamā īpašuma projekti Latvijā ir retums. Projekti izskatās nepabeigti. Liels skaits tukšo telpu Latvijas nekustamā īpašuma tirgū ir tipisks jau 5-7 gadus. Segments ar augstāko risku un tomēr ar lielāko prognozējamo kopējo atdevi ir augstās klases loģistikas īpašumi Rīgā [99]. Kopējais moderno industriālo telpu apjoms 2012. gadā izauga līdz 477000 kv.m, 71% no telpām ir celtas ar spekulatīvu mērķi (338000 kv.m) un 29% celtas pēc pasūtījuma (139000 kv.m) [43]. Visi šie īpašumi atrodas divās galvenajās ģeogrāfiskajās vietās: Rīgas piepilsētās (20 km no Rīgas), tie sastāda 40% no augstās klases industriālā īpašuma Rīgā, un 60% ārpus galvaspilsētas, bet tās tuvumā.

Kā konstatēts Ziņojumā par Latvijas nacionālās ekonomikas attīstību [91], celtniecība Latvijā vienmēr ir bijusi viens no vadošajiem ekonomikas sektoriem, tomēr – autore šim

apgalvojumam nepiekrīt. Celtniecība ir relatīvi darbietilpīgs process un nacionālajā mērogā tas piesaista ievērojamu daļu no kapitālieguldījumiem [58]. Autore ir analizējusi Latvijas ekonomikas struktūru periodā no 1994. līdz 2010. gadam pēc iekšzemes kopprodukta (turpmāk tekstā- IKP) pievienotās vērtības pēc sektoriem, ļaujot novērtēt gada ienākumu sadali ekonomikā katram segmentam, izņemot subsīdijas. Iegūtie rezultāti parāda, ka celtniecība ir būtiska nacionālās ekonomikas sastāvdaļa un to var raksturot kā pakalpojumu sektoru. Ražošanas plānošana ceļ pieprasījumu telpām, kurās varētu uzsākt un attīstīt ražošanu [119]. Celtniecības nozīme pieaug tirgus attīstības fāzē pirms citu segmentu apjoma pieauguma. Veikto pētījumu rezultāti atbilst nekustamā īpašuma ekonomikas teorijai, kas nosaka, ka izmaiņas nekustamā īpašuma tirgus pieprasījumā ir sekas, nevis cēloņi kopējam ekonomiskajam procesam [19]. Celtniecības sektors ir ļoti jutīgs attiecībā pret izmaiņām valsts ekonomiskajā situācijā [62; 111].

Salīdzinot ar 2008. gadu, maksātspējas gadījumu skaits celtniecības sektorā 2012. gadā gandrīz trīskāršojās, savukārt, jau 2010. gada pirmajā gada pusē 350 celtniecības sektorā strādājošie uzņēmumi tika izziņoti kā maksātspējīgi, tas ir, 13% no visiem sektorā strādājošajiem uzņēmumiem.

Pat galvaspilsētā lielākā daļa no veco rūpnīcu teritorijām ir iekļautas degradēto teritoriju kategorijā. Rīgas pilsētas attīstības departamenta jaunākā statistika liecina, ka pilsētā ir 460 šādu degradētu īpašumu [15]. Šādus piemērus var atrast visur Latvijā. Kopumā 2010. gadā šādi objekti bija 3563 [122]. Saskaņā ar jaunāko oficiālo informāciju, ekspertiem ir vienots viedoklis jautājumā, ka infrastruktūras pakalpojumiem Rīgā ir nepieciešama kopēja uzlabojumu programma. Gandrīz puse no pilsētas teritorijām tiek novērtētas ar vērtējumu, kas ir zemāks par „labu” [108].

Analizējot aktivitātes Latvijas ekonomikā, rodas jautājums, vai analizētie statistikas dati norāda, ka minēto sektoru pārstāvji – jo īpaši celtniecības sektora pārstāvji – nespēj laicīgi mainīt uzņēmumu darbības stratēģiju tādējādi turpinot īstenot uzņēmējdarbības aktivitātes. Autore uzskata, ka saskaņā ar empīriskiem pētījumiem, kurus ir aprobējuši zinātnieki jau vairākas desmitgades iepriekš un kuri ir pārbaudīti uzņēmējdarbības praksē, savlaicīga un pareizi izvēlēta uzņēmuma stratēģija, kuru nodrošina profesionāla stratēģiskā vadība, novērš maksātspējas gadījumus un ļauj laicīgi mainīt uzņēmuma darbības stratēģiju un nodrošināt uzņēmējdarbības aktivitāšu turpināšanu. Ja uzņēmums seko izmaiņām izvēlētajos parametros, piemēram, tirgus izmaiņu indikatoros, tad šis ārējās izmaiņas tikai palīdz attiecīgā uzņēmuma darbībai un neļauj pieļaut būtiskās kļūdas, kas izraisītu uzņēmuma maksātspēju. Vērtējot pašreizējo vietējā nekustamā īpašuma tirgus stagnācijas fāzi un neseno pieaugumu maksātspējas gadījumu skaitā, Latvijas nekustamā īpašuma tirgus dalībnieki galvenokārt paliek 1. attīstības fāzē (radīšana), un tikai retos gadījumos 2. fāzē (formalizēšana). Liels skaits no vietējiem uzņēmumiem sabrūk vadības krīzes un birokrātiskās krīzes iespaidā. Ārvalstu kapitāls rada alternatīvas paplašināšanai. Tomēr formalizācija un vadība varētu kļūt par vājo vietu veiksmīgai un efektīvai uzņēmējdarbībai Latvijā. Autore veiktajā izpētē ir iekļāvusi kritēriju par galvenā biroja kontroli pār lēmumiem, kas nosaka uzņēmējdarbības aktivitāšu sadalījumu. Rezultāti ir aprakstīti darba 3.1.2. nodaļā. Ņemot vērā iegūtos rezultātus, autore vietējiem celtniecības uzņēmumiem iesaka divas stratēģijas: komplekso sadales kanālu stratēģiju, kurā ir iekļauti divi vai vairāk sadales kanāli, un savstarpēji atkarīgo izpratnes stratēģiju, proti, stratēģiju, kas ir orientēta uz

nepārtrauktu neformālās mijiedarbības konfliktu risināšanu ar mērķi sadalīt mērķus un idejas, piemērojot vienoto klientu attiecību pārvaldības (Customer Relationship Management vai CRM) datu bāzes sistēmas vadību [1].

Korporatīvās sistēmas maiņu nosaka uzņēmuma resursi un vadītāja ambīcijas, uzņēmuma darbības ilgums tirgū, darbinieku skaits, uzņēmuma lielums, kā arī konkurence. Tirgū ar zemu konkurences blīvumu uzņēmuma panākumus nosaka materiālo aktīvu apjoms, tomēr pie intensīvākas konkurences tirgus līderu aktīvu apjoms ir gandrīz vienāds. Šajā situācijā uzvarētājs ir uzņēmums, kura vadītājiem ir lielāka pieredze stratēģiskajā vadībā un labākas spējas radīt konkurētspējīgus produktus, izmantojot materiālos aktīvus. Nav jāgaida krīzes situācija, lai veicinātu uzņēmuma attīstību un tā pāriešanu uz nākamo attīstības līmeni.

Modernai ražošanas videi ir nepieciešama vadības kontroles sistēma, kas ir pielāgota attiecīgās organizācijas specifiskajiem apstākļiem [128].

1.2.2. Telpiski ekonomisko objektu un mērķa reģiona noteikšana

Ražošanas uzņēmumu vai ražotņu izvietojums ir būtiska problēma, kurai risinājums ir jārod gan uzņēmumu vadītājiem, gan uzņēmējiem un politikas veidotājiem [27]. Izpētes procesā autore pievērš galveno uzmanību trīs uzņēmējdarbības jomu grupu mijiedarbību: 1) ražošana un lauksaimniecība, 2) tirdzniecība un pakalpojumu sfēra, un 3) celtniecība kā atbalsta nozare, kas kopumā ievērojami ietekmē nekustamā īpašuma attīstību Latvijā. Pētījuma rezultātā autore secina, ka tieši minētās jomas galvenokārt ietekmē Latvijas ekonomikas attīstību.

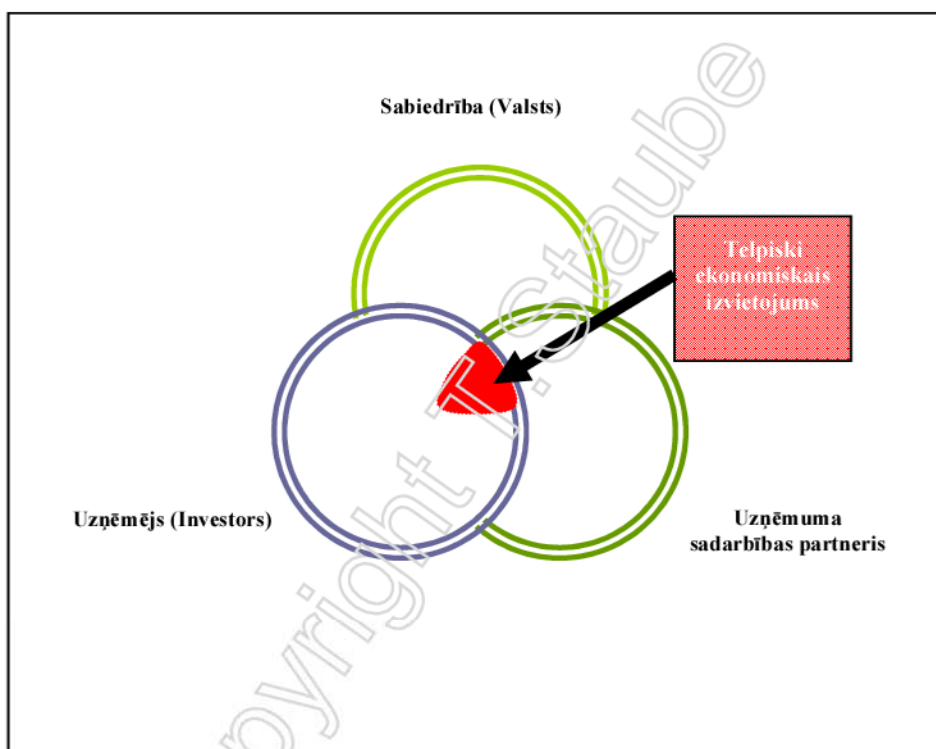
Galvenais ierobežojums, kas nosaka ievadā minēto disertācijas tēmu, ir uzņēmējdarbības aktivitāšu, kas tiek veiktas industriālās nozīmes zonās, primāri radot augstās klases industriālo telpu komerciālo nekustamā īpašuma tirgu, un sekundāri radot liela mēroga tirdzniecības īpašumus, saskaņā ar promocijas darbā doto klasifikāciju analīzi. Tirdzniecības platību tirgus tiek analizēts kā industriālo produktu realizācijas vieta.

Saskaņā ar Komerciālās nekustamā īpašuma attīstības asociācijas oficiālajiem terminiem un definīcijām, industriālie īpašumi ir definēti kā telpas, kuras galvenokārt tiek izmantotas preču ražošanai, izpētei, izstrādei, apkalpošanai, uzglabāšanai vai sadalei, un kuras var arī ietvert biroju telpas. Industriālā tipa ēku klasifikācija ietver ražošanu (telpas, kas tiek izmantotas izejmateriālu vai daļēji apstrādāto materiālu pārveidošanai, apstrādei un/vai montēšanai gatavos produktos), noliktavas (telpas, kas tiek izmantotas materiālu, preču uzglabāšanai un/vai sadalei) un daudzfunkcionālas ēkas (īpašumi, kurus lietotāji var izmantot dažādos veidos, parasti industriālā parka ietvaros) [45].

Urbānā institūta izdevumos autore ir atradusi dažādas industriālā tipa nekustamā īpašuma klasifikācijas grupas, tai skaitā vairāku nomnieku, kravas pārvadāšanas un komutācijas centri [132]. Pētījuma ietvaros industriālo platību tirgus tiek ierobežots ar *augstās klases (A un B) vai modernajās industriālajās platībās*, saskaņā ar profesionālo klasifikāciju, kas tiek izmantota vietējā Latvijas tirgū [43; 99]. Tirdzniecības un izklaides centri tiek uzskatīti par lielformāta nekustamā īpašuma objektiem. Autore ir izstrādājusi klasifikāciju, ņemot vērā apskatīto komerciālo nekustamo īpašumu platību, ņemot vērā to potenciālu atbilst ārvalstu investoru uzņēmumu izvirzītajām prasībām. Analizējot oficiālo profesionālo informāciju, autore ir nākusi klajā ar vairākiem ieteikumiem, [75; 78; 86]. Līdz ar to liela mēroga tirdzniecības platību tirgus

izstrādātajā klasifikācijā minimālā kopējo iznomājamo tirdzniecības platību parametra prasība atbilst 10000 kv.m nevis 5000 kv.m platības lielumam.

Autores izpratne par uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomisko izvietojumu ir parādīta 1.1. attēlā redzamajā shēmā un ietver trīs mijiedarbības vienības: divas uzņēmējdarbības vienības, kur sadarbības partneris parasti ir cits uzņēmējs, attīstītājs, nekustamā īpašuma aģents, piegādātājs, celtniecības apakšuzņēmējs, vai valsts iestāde vai cita uzņēmējdarbības vienība, izņemot vietējos iedzīvotājus, kas šajā kontekstā tiek definēti kā sabiedrība; un vietējā sabiedrība savukārt ir iesaistīta kā darba spēks.

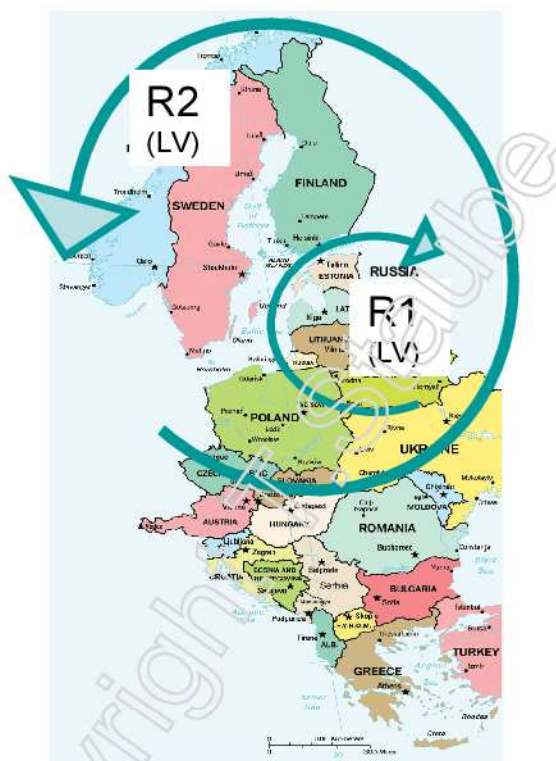

1.1. att. Telpiski ekonomiskā izvietojuma noteikšanas shēma uzņēmējdarbību aktivitāšu sistēmā [autores veidots attēls]

Industriālo platību tirgus izstrādes kontekstā shēma norāda, ka *telpiski ekonomiskais izvietojums ir uzņēmējdarbības aktivitāšu izvietojuma teritorija. Uzņēmējdarbības aktivitātes šajā kontekstā ir analizētas kā sistēma.* Šis izvietojums var būt vieta, kur preces tiek ražotas, realizētas, vai pārdotas un pirktas. Izvietojums tiek attīstīts kā komerciāls nekustamais īpašums ar pieaugošu pievienoto vērtību. Šādi, tā nav ēka, bet gan telpiska vienība, kurai ir virsma un apkārtējā telpa. Šajā vietā tiek izstrādāts komerciāls nekustamā īpašuma objekts kā telpiski ekonomiskais objekts. Vietējām pašvaldībām būtu jānodrošina uzlabota transporta infrastruktūra un komunikācijas, atbalstot attiecīgās vietas attīstību vietējās teritoriālās attīstības interesēs.

Kaimiņvalstu ekonomisko aktivitāšu analīze sniedz neatsveramu papildu informāciju par ekonomiskās atveseļošanās procesu. Teritoriālās attīstības kontekstā autore analizē Baltijas jūras

reģionu (turpmāk tekstā- BJR), proti, apskatot šādas valstis: ES dalībvalstis Dāniju, Igauniju, Somiju, Latviju, Lietuvu, Poliju, Zviedriju un Vācijas ziemeļu daļu, kā arī ārpus ES Norvēģiju, Krievijas ziemeļrietumu reģionus un Baltkrieviju), ņemot vērā telpiskās plānošanas pielāgošanu un evolūciju Latvijai. Autore ir noteikusi divus rādītājus uzņēmējdarbības aktivitāšu mērķiem, jeb *teritorijas sadarbības un ietekmes rādītājus* (skat. 1.2. att.).

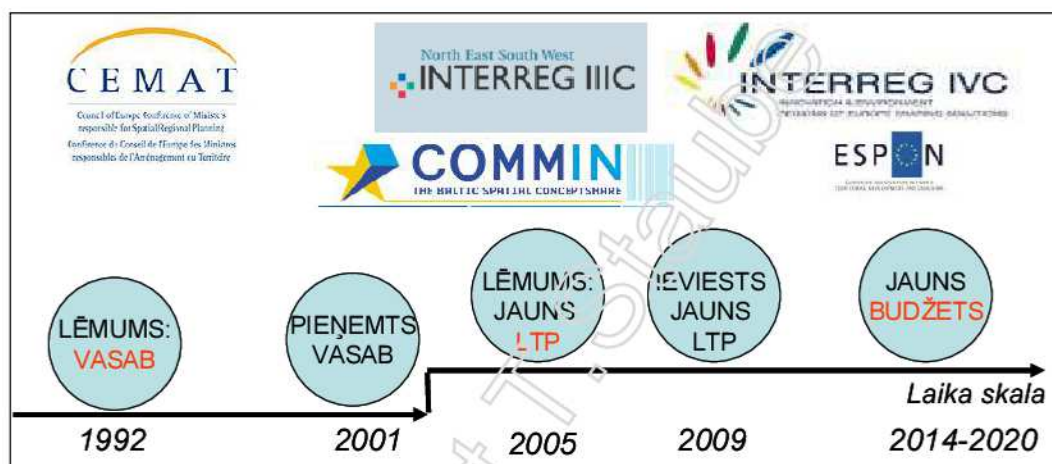
1.2. att. Latvijas teritorijas sadarbības un ietekmes rādītāju karte [autore veidots attēls]

Pirmais rādītājs (R1 (LV)), kas tiek piemērots Latvijas situācijai, ietver kaimiņvalstis: Lietuvu, Igauniju, Krieviju un Baltkrieviju. Otrais rādītājs (R2 (LV)) ietver teritoriju, no kuras ir iespējams piesaistīt investīciju aktīvus no tuvākajām valstīm Baltijas jūras reģionā: Somijas, Zviedrijas un Norvēģijas, kā arī valstis, kurām ir sauszemes robežas ar šī reģiona kaimiņvalstīm – Ukrainas un Polijas.

1.3. Uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma juridiskie aspekti

Eiropas telpiskās plānošanas politika ietilpst pašreiz pasaulē veikto mērķorientēto aktivitāšu kontekstā. Tās attīstības un realizēšanas veicināšanas termiņiem pastāv noteikti ierobežojumi, kas izriet no atšķirībām valstu likumdošanā. Rodas arī nepieciešama starpnozaru pieeja tālākām izpētes idejām, tiecoties uz saskaņošanu [46]. Saskaņā ar šīs nodaļas ietvaros analizēto un sniegto oficiālo informāciju par Vīzijām un stratēģijām Baltijas jūras reģionam

(turpmāk tekstā- VASAB), autore ir izcēlusi būtiskākos attīstības posmus 1.3. attēlā. Vispirms, laika periodā no 1992. līdz 2005. gadam, tika nolemts stimulēt un atbalstīt projektus, kas rada modeļa risinājumus, un organizēt zināšanu apmaiņu telpiskās plānošanas un attīstības pieeju jomā. Otrs periods sākas ar lēmumu par ilgtermiņa perspektīvām (turpmāk tekstā- LTP), kas ietver tādus jautājumus kā specifisko attīstības aktīvu, potenciālu, tendenču un galveno globālo procesu identificēšanu, kas ietekmē BJR telpisko attīstību ilgtermiņā, galveno BJR spēlētāju vispusīgu izvērtēšanu un plānus ar telpisku iespaidu, kā arī instrumentus, ar kuru palīdzību tiek vadītas un koordinētas politikas pamatnostādnes labākai BJR integrācijai.

1.3. att. Uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma juridisko aspektu vēsturiskā ieskata informatīvais, loģiskās secības modelis [autore veidots attēls]

Ņemot vērā iepriekš minēto, vislielāko interesi izraisa klimata izmaiņas (promocijas darba tēzu 2. punkta pierādījums) un Eiropas valstu teritoriālā iedarbība reģionos un tautsaimniecības ekonomikā. Autore ir norādījusi maksimālās un minimālās daļas labuma guvējus projektā no kopējā BJR izpētes budžeta ESPON 2013 programmas ietvaros: Vācijai - 9%, Norvēģijai - 3%; vispārīga rakstura pakalpojumi: Zviedrijai - vairāk nekā 6% no kopējā BJR budžeta, Vācijai – 2%; transporta pieejamība reģionālajā un vietējā mērogā un tās tendences Eiropā: Vācijai - 9%, Polijai – 1%; Eiropas teritoriālā sadarbība kā izaugsmes, darba vietu un dzīves kvalitātes faktors: Polijai - 7%, Somijai – 3%.

Telpiskā plānošana Baltijas jūras reģionam ir relatīvi jauns jēdziens. Mūsdienās globalizācijas iespaidā Eiropas valstu valdības mēģina izstrādāt politiku starpvalstu sadarbības līmenī ar mērķi īstenot teritoriālo politiku un vienotu integrāciju visā Eiropā. Kopš 2011. gada decembra Telpiskās plānošanas attīstības likumam [10], kurš nosaka, ka telpiskās plānošanas attīstībai ir ciklisks un nepārtraukts raksturs, ir jau trešā oficiālā redakcija.

Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020. gadam (kuru nesen pieņemšanai Saeimā iesniedza Starpnozaru koordinācijas centrs) konstatē, ka rūpniecības ražošanas efektivitāte ir 4 reizes zemāka par ES vidējo līmeni, kas ierobežo vietējās ekonomikas spēju sasniegt maksimālo potenciālo kapacitāti [48]. Samazinājums Latvijas reģionālajā specializācijā pēdējās desmitgades

laikā nosaka zemu nacionālās konkurētspējas līmeni [115]. Specializācijas definēšana un efektīva grantu izmantošana varētu izmainīt situāciju un sekmēt ekonomikas attīstību Latvijā [16].

Analizējot lauksaimniecības un rūpniecības attīstības iespējas un uzņēmējdarbības problēmas, Latvijā neefektīva zemes izmantošana un tās pārpalikums tiek uzskatīts par diskutējamo tēmu, savukārt citās valstīs risina zemes trūkuma jautājumu, kā tas ir norādīts „Zemes politikas vadlīnijās 2008.-2014. gadam” [12; 23], kuras sagatavoja Latvijas Republikas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Par spīti vēsturiskajiem panākumiem, pašreiz vidējais svērtais zemes kvalitātes novērtējums Latvijā ir 38 punkti, kas, ņemot vērā Latvijas klimatiskos apstākļus, ir uzskatāms par minimālo auglības līmeni attiecībā uz lauksaimniecībā izmantoto zemi, lai nodrošinātu komerciāli konkurētspējīgu lauksaimniecību [91]. Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijas izstrādātais Darba plāns 2012. gadam, lai uzlabotu uzņēmējdarbības vidi Latvijā tika pieņemts tajā pašā gadā (2012. gada aprīlī) [11]. Jaunais dokumenta projekts 2013. gadam bija jānosūta Ministru padomei līdz 2013. gada februāra vidum. Līdz 2013. gada maijam Darba plāns vēl nebija apstiprināts. Valsts iestāžu stratēģiskajiem lēmumiem un to interpretācijām un attiecīgo organizāciju politikas īstenošanai trūkst konsekventuma. Piemēram, informatīvais ziņojums par stratēģiju ārvalstu tiešo investīciju piesaistīšanai līdz 2015. gadam, kurš tika sagatavots 2011. gada aprīlī [7] nesniedza detalizētu un izsmelšu analīzi par situāciju un pieejamajiem resursiem. To atzina Latvijas Ministru prezidenta vadītās Lielo un stratēģisko investīciju projektu koordinācijas padomes locekļi 2011. gada 19. maijā [8]. Vēl viens piemērs – Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija augstāk minētajā ziņojumā norāda uz šādām tirgojamajām nozarēm: ražošana; transports, loģistika un komunikācijas; ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde; lauksaimniecība, mežkopība un zvejniecība; zvejniecība un zivsaimniecības, kā arī saistītie pakalpojumi [7]. Tomēr POLARIS procesa ietvaros, kuru sniedz Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra (turpmāk tekstā- LIAA), un kurš ir paredzēts izmantošanai ārvalstu tiešajiem investoriem, lai izveidotu ilgtermiņa attiecības ar Latvijas partneriem un iestādēm, cits nozaru saraksts ir minēts kā galvenie ekonomikas sektori ārvalstu tiešo investīciju (turpmāk tekstā- ĀTI) piesaistei: kokrūpniecība, metālapstrāde, mašīnbūve un elektronika, transports, dabas zinātnes, veselības aprūpe, zaļās tehnoloģijas un IT.

2. UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU TĒLPISKI EKONOMISKĀ IZVIETOJUMA ZINĀTNISKIE ASPEKTI

2.1. Uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma metodes

2.2.1. Uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma plānošanas modeļi un attīstības tendences

Telpiskā attīstība Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam ir definēta kā teritoriju evolūcija visās dimensijās: ekonomiskajā, sociālajā, vides un fiziskajā dimensijā [126]. Uz zināšanām balstītās ekonomikas koncepcija tiek ieviesta kā trīskāršas spirāles modelis, kuru analizē Leidesdorfs (Leydesdorff) darbā „Zināšanu ekonomikas dinamikas izpratne” [82]. Reģionālās pārvaldes formu daudzveidību daļēji izraisa metropoles reģionu dažādas vēsturiskās

trajektorijas un dažādās sociāli ekonomiskās struktūras, kā piemēram, Vācijas federālās sistēmas organizācija, kas ir balstīta uz pakļautības principa un spēcīgu reģionālo un municipālo autonomiju. To var redzēt, piemēram, daudzu līmeņu plānošanas sistēmā, kurā federālā valsts tikai sniedz ietvara likumdošanu un vadlīnijas reģionālai plānošanai [69]. Andreass Faludi (*Andreas Faludi*) definēja „kustību uz atrisinājumu” (*motion for resolution*), uzsvērot nozīmīgo lomu, kuru ieņem teritoriālā kohēzija (*territorial cohesion*) un atbilstoša politika. Teritoriālās kohēzijas politikas nākotne ir cieši saistīta ar saliedētības politiku, kas pēc 2013. gada būs „balstīta uz vietu” (*place-based*). Ja tas tiks pieņemts, teritorija un teritoriālās sadarbības jautājumi ieņemt centrālu pozīciju [60]. Nīlings un Otengrāfens (Knieling and Othengrafen) izstrādāja jauno reģionu konceptuālos aspektus un izveidoja pilnīgu dažādu telpisko objektu vienību aprakstu, no metropoles reģiona līdz virsreģionālai partnerībai, līdz metareģionam līdz – visbeidzot – makroreģionam [74]. Pētījuma rezultāti norāda, ka lielākā Eiropas daļa orientējas uz pāreju uz visaptverošu integrētu pieeju un reģionālo ekonomisko pieeju [120].

Latvijas modernās industriālās politikas ietvaros ir pielāgotas D. Rodrika (D. Rodrik), M. Portera (M. Porter), R. Hausmana (R. Hausman) un citu ekonomikas teorētiķu izstrādātās modernās industriālās politikas teorijas, kā arī nacionālās konkurētspējas un reģionālās inovācijas modelis [55]. Autore secina, ka horizontālā un vertikālā sadarbība Latvijas ilgtspējīgās attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam ir jāpapildina ar vēl vienu dimensiju – ģeogrāfisko integrāciju (pārrobežu), kas ir svarīga fāze valstu savstarpējā sadarbībā, kā tas atspoguļots ESPON programmā un S.Dūra (S.Dühr) u.c. grāmatā.

Daudzkritēriju lēmumu analīze (turpmāk tekstā - MCDA) ir operatīvās novērtēšanas un lēmumu atbalstīšanas pieeja, kas ir piemērota sarežģītu problēmu risināšanai, kur ir nepieciešams izskatīt augstu nenoteiktības līmeni, pretrunīgus mērķus, dažādus datu un informācijas veidus, dažādas intereses un perspektīvas, kā arī ņemt vērā sarežģītas un evolucionējošas biofiziskās un sociāli-ekonomiskās sistēmas [134].

Telpiskās plānošanas modeļi tiek izmantoti dažādos mērogos – teritorijas plānojumos, sniedzot vispārīgo informāciju, un visaptveroša plānošana, piemēram, „hiperkuba” modelis [61] vai VASAB stratēģiskais modelis.

Par detalizēto viedokļu apskatu vai atsevišķu problēmu definēšanu ir atbildīgi zinātnieki darbojoties ar mērķprojektiem. Autore atzīmē oriģinalitāti, kas piemīt atsevišķām pieejām, piemēram, jaunajai ainavas novērtēšanas metodoloģijai, kas sastāv no tehniskās apmācības procesa, kas tiek īstenots kā būtiska telpiskās lēmumu pieņemšanas daļa [35]. G. Brunetta un A. Voghera (G. Brunetta and A. Voghera) raksta, ka jebkura teritorija var noteikt novērtēšanas darbības nozīmi ainavas plānošanas procesā vienas un tās pašas novērtēšanas procedūras ietvaros.

2.1.2. Telpiski ekonomisko objektu izvietojuma empīriskā analīze

Globalizācija veicina kapitāla pārvietošanos. Svarīgākos mūsdienu darbus empīrisko pētījumu jomā par industriālo izvietojumu un ekonomiskās integrācijas ietekmi uz reģionālo specializāciju un uzņēmējdarbību aktivitāšu ģeogrāfisko koncentrāciju ir veikuši zinātnieki Arauzo-Karods (Arauzo-Carod, Arauzo) no Spānijas [27] un Zīdšlāga (Siedschlag) no Vācijas [126]. Pamata ekonometriskie rīki empīriskajos pētījumos par industriālo izvietojumu ir Diskrētās izvēles modeļi (turpmāk tekstā- DCM) un Datu skaitīšanas modeļi (turpmāk tekstā- CDM). DCM

risina izvietojuma lēmumu problēmas, veicot konkrētās vietas novērtējumu. Metodes ietvaros tiek skaitīti dati no izvēlētajās teritorijas vienības (iedzīvotāju skaits, infrastruktūra, konkurences līmenis, sasaistošie produkti, u.c.), vietas īpašības (lielums, komunikāciju kapacitāte, pieļautie celtniecības parametri, u.c.). Lai veiktu salīdzināšanas analīzi, izmantojot DCM modeli, tiek vērtēti rūpnīcas ēkas parametri un/vai uzņēmuma attīstības rādītāji. CDM darbojas makro un vidējā līmenī, veicot analīzi šādiem telpiskajiem faktoriem: ģeogrāfiskiem (pašvaldību, reģiona, pilsētas, u.c. mērogs), politiskiem (likumdošana, nodokļi, u.c.), sociāli-ekonomiskiem (iedzīvotāju ienākumi, demogrāfijas izmaiņas, u.c.), vides (piesārņojums, klimatiskie un klimata izmaiņu jautājumi, u.c.) un tehnoloģiskiem (industrializācijas līmenis, inovācijas, u.c.) faktoriem, kuri varētu ietekmēt lēmumu par izvēlēto nekustamā īpašuma izvietojumu.

2.1.tabula

Kopsavilkums par galvenajiem empīriskajiem izvietojuma pētījumiem ražošanas nozarei un ražotnēm kopš 2000. gada. Datu skaitīšanas modeļi [autore prezentācija]

Modeļa tips	Autors (angļu valodā), valsts (pēc ISO standartiem), pētījuma gads	Galvenie rādītāji	
		pozitīvās statistiskās nozīmes noteicošie faktori	negatīvās statistiskās nozīmes noteicošie faktori
Datu skaitīšanas modeļi	Alanon et al. , ES, 2007 [21]; Arauzo , ES, 2005 [24], 2008 [25]; Arauzo and Viladecans , ES, 2009 [26]; Barbosa et al. , PT, 2004 [29]; Basile , IT, 2004 [31]; Becker and Henderson , US, 2000 [32]; Cieslik , PO, 2005 [40; 41]; Gabe and Bell , US, 2004 [64]; Guimaraes et al. , US, 2004 [66]; Holl , PT, 2004 [68]; List , US, 2001 [84]; List and McHone , US, 2000 [85]; Manjon and Arauzo , ES, 2007 [87].	Cilvēkkapitāls, aglomerācijas ekonomika, vietējā pievienotā vērtība, urbanizācijas ekonomika, industriālā aglomerācijas un nodarbinātības proporcijas, iedzīvotāju blīvums, iepriekšējās darbības tirgus segmentā, attālums no lielās pilsētas, ārvalstu uzņēmumu klātbūtne, ražīgums, nozares lielums, produktu dažādība, infrastruktūra (specifiski vietējām vajadzībām un ārvalstu tirdzniecībai), ostu infrastruktūra, ceļu infrastruktūra, bezdarba līmenis, ražošanas bezdarba līmenis, gaisa kvalitātes standartu sasniegšana, IKP, robežas ar ES dalībvalstīm (Eiropas gadījumā), izglītības līmenis, valsts ieguldījumi (Amerikas gadījumā), lokalizācijas un urbanizācijas procesi, tirgus izmērs, nozares daudzveidība, piegādātāju pieejamība, reljefs, vietējais kapitāls, uzņēmējdarbības līmenis.	Attālums līdz galvenajām pilsētām, urbanizācijas procesi, industriālā daudzveidība, piepilsētu satiksmes intensitāte, attālums līdz valsts galvaspilsētai un galvenajām pilsētām, cilvēkkapitāls, atalgojums, aglomerācijas ekonomika, darbaspēka izmaksas, dzelzceļa infrastruktūra (specifiski vietējām vajadzībām un ārvalstu tirdzniecībai), robežas ar valstīm, kas nav ES dalībvalstis (Eiropas gadījumā), zemes izmaksas, nodokļi, nozares specializācija, vides normatīvi.

Diskrētās izvēles modeļi ir dinamiskie modeļi (LIMDEP, MapInfo, ArcGis, u.c.), tomēr Datu skaitīšanas modeļi neprasa ievērojamos finansiālus ieguldījumus IT risinājumos, jo aprēķini tiek veikti no sākotnējās izvēles vietas, kas ne tikai atrisina varbūtības funkciju, bet arī sniedz vērtīgus rezultātus datu ģenerēšanai. CDM aprēķinus var veikt ar pieejamo programmatūru palīdzību (LIMDEP, Stata u.c.) [27; 94]. Autore apkopo norādītos industriālā izvietojuma noteicošos faktorus, kas ir pētīti augstāk minētajos modeļos un sniedz kopsavilkumu par zinātnisko aspektu analīzi un praktiskajiem risinājumiem, viens no piemēriem ir parādīts 2.1. tabulā. Saskaņā ar augstāk minētajiem Arauzo-Karoda pētījumiem, vides normatīvi kā viens no institucionālajiem novērtējuma faktoriem pirmo reizi atspoguļoti zinātniskajos darbos Amerikas Savienotajās valstīs, ar „0” vērtību 1980. gadu beigās un pozitīvās iedarbības rezultātiem 10 gadus vēlāk. Empīriskie pētījumi norāda, ka vienam rādītājam var būt dažāda ietekme uz izvietojumu – vienā gadījumā pozitīva, otrā negatīva. Piemēram, tuvums galvenajai pilsētai (attālums no lielpilsētas) ir pozitīvs faktors, ja izvietojums ir piepilsētā un ja infrastruktūras tīkls ir labi organizēts, pretējā gadījumā pat neliels attālums var izrādīt negatīvu ietekmi uz attiecīgā izvietojuma novērtējumu. Jo īpaši attālums līdz mītnes valstīm, piemēram, pārvietojot aktīvus uz Centrālās un Austrumeiropas valstīm no Francijas [49], lielāks attālums negatīvi ietekmēja novērtējumu. Tas apstiprina autores veikto rādītāju novērtējumu, kur Francija atrodas ārpus noteiktās teritorijas sadarbības rādītājiem (skat. 1.2. att.). Kopumā tuvums vietējam tirgum un mērķa tirgiem, proti, izdevīgs valsts ģeogrāfiskais izvietojums, tiek vērtēts pozitīvi. Industriālā aglomerācija un pieaugoša konkurence rada izdevīgu biznesa vidi attiecīgajā reģionā. Tomēr nelīdzsvarota nekustamā īpašuma tirgus gadījumā, kad apgabalos un reģionos attīstības līmenis ir ievērojami zemāks nekā pilsētās, aglomerācija kļūst par negatīvu izvietojuma faktoru. Augstāk apkopotie analīzes rezultāti pierāda promocijas darba tēžu 1. punktu.

2.1.att. Telpiski ekonomiskā izvietojuma rašanās līmeņu modelis uzņēmējdarbības aktivitāšu sistēmā [autores veidots attēls]

Disertācijas ietvaros autore nomaina transnacionālās korporācijas (TNC) [54] jēdzienu ar *daudznacionālo uzņēmumu* (turpmāk tekstā - MNE). Augstāk minētajos Eiropas mēroga pētījumos autore nav atradusi apstiprinājumus otrajam promocijas darba aizstāvēšanai izvirzīto tēžu punktam. Tomēr klimata izmaiņas faktori parādās kā noteicošie faktori Amerikas zinātnieku pētījumos un ESPON 2013 programmas juridiskajā dokumentācijā (skat. 1.3. nodaļu). 2.1. attēlā autore liek uzsvāru uz klimata izmaiņas instrumentu kā papildinājumu Dikensa „Globālās pārvietošanas” (Global Shift) modelim [53] kā jaunu tendenci un nākamajās apakšnodaļās iesaka ieviest algoritma modeli, ar kuru varētu prognozēt telpiski ekonomisko objektu piedāvājumu, kā arī pielāgot to Latvijas augstās klases industriālo platību tirgus attīstībai.

2.2. Telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas modelis

2.2.1. Telpiski ekonomiski objektu piedāvājuma prognozēšanas modeļa algoritms

Ieviestā modeļa loģika ir atrast risinājumus Latvijas augstās klases industriālo platību tirgus attīstībai, kā tas parādīts 2.2. attēlā, un kā to autore ir prezentējusi vairākās zinātniskās konferencēs un publikācijās [17; 112; 113; 117; 118; 120].

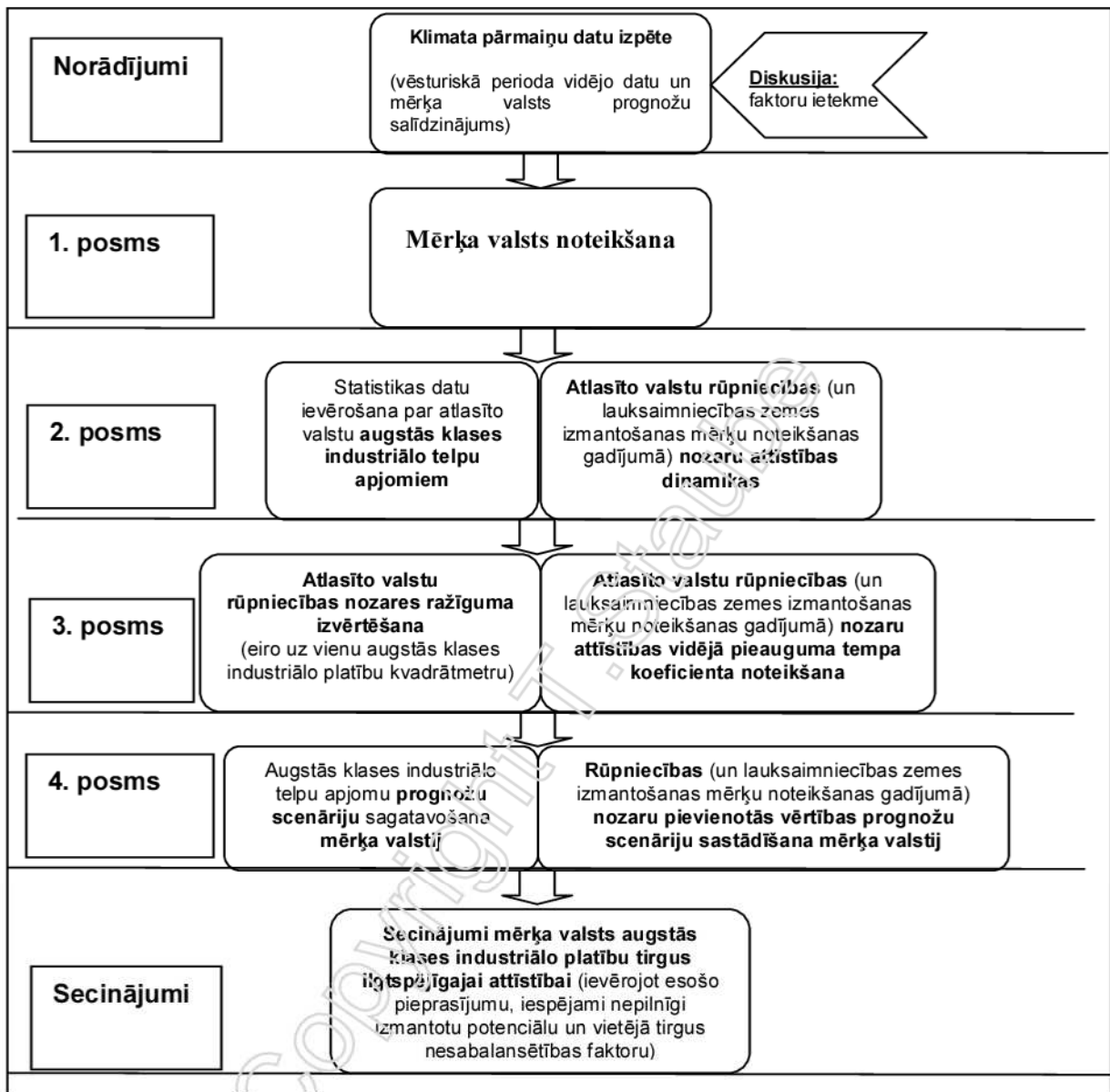
Detalizēta informācija par datiem, metodēm un pieņēmumiem ir dota zemāk atbilstoši katras daļas sadalījumam, balstoties uz praktisko risinājumu piemēriem, adaptējot modeli Latvijas ekonomiskajai situācijai:

A. Klimata pārmaiņu prognožu modelēšana

A1. Pētījums ir balstīts uz ENSEMBLES projektu, zinātnisku prognozēšanas sistēmu klimata pārmaiņām kā vienu no iespējām ar daudzdimensionāliem aprēķinu rezultātiem globāliem un reģionāliem Zemes sistēmas modeļiem, kur meteoroloģisko pētījumu datu bāze, kas tika iegūta no dalībvalstīm, ir pielāgota, izmantojot vienotu metodi ar augstu izšķiršanas spēju [118]. Atmosfēras temperatūras dati, kas ir prognozēti uz 2035. gadu Latvijai, tika salīdzināti ar pārējās Eiropas vēsturiskajiem vidējiem datiem no 1961. līdz 1990. gadam.

A2. Sezonālās atmosfēras temperatūras prognozes galvaspilsētām tika pielīdzinātas valstu datiem. Salīdzinājums iegūtajai statistikai tika veikts ar novirzes ierobežojuma pieņēmumu +/- 0.5°C.

A3. Autore iesāk diskusiju par faktoru daudzveidības pieņemšanas nepieciešamību un komplekso aprēķinu veikšanas iespējām, izskatot vēja ātrumu, relatīvo mitrumu, virsmas spiedienu, nokrišņu daudzumu, augsnes mitrumu, jūras ledus temperatūru un citus rādītāju mērījumus, lai datu kopa būtu pilnīgāka. Precīza klimata datu apstrāde un analīze no ENSEMBLES projekta ir pieejama projekta līguma ietvaros, kurā ir iesaistīti klimata pārmaiņu profesionāļu grupa – tā ir iespēja tālākiem pētījumiem par šo jautājumu.

2.2.att. Telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas algoritmiskais modelis [autores veidots attēls]

B. Augstās klases industriālo platību tirgus piedāvājuma un ražošanas kapacitātes prognozēšana

B1. Nacionālās ekonomikas attīstības strukturālā analīze salīdzinātajām valstīm tika veikta ar šādiem pieņēmumiem: 2009. gads tiek pieņemts kā noteicošais gads finanšu krīzes ietekmē, lai varētu veidot konservatīvas prognozes un līdz ar to veidot scenārijus, kas atspoguļo stagnācijas ietekmi, un lai aprēķinu rezultāti atbilstu pakāpeniskas ekonomiskās atveseļošanās principam. Latvijas ekonomikas attīstības analīze tika salīdzināta ar 1998. gadu, kad ekonomika kopumā pēc neatkarības atgūšanas nebija stabila, tomēr politika bija koncentrēta uz attīstību un pievienošanos

Eiropas Kopienai (no 1996. gada līdz 1998. gada vidum vidējais gada IKP pieaugums bija 6% [92]).

1998. gada rezultātus daļēji ietekmēja Krievijas ekonomiskās krīzes sākums, kas radīja dabisku pielāgojumu Latvijas ekonomikai [18; 92]. Attiecībā uz Zviedrijas ekonomikas attīstību, tika novēroti divi periodi: pirms un pēc pievienošanās Eiropas Ekonomiskajai Zonai 1995. gadā: tika izskatīts 1984., 1998., 2009. gads; Čehijas Republikas statistikas dati tika aprēķināti no tās neatkarības atgūšanas, tika apskatīts 1995., 1998. un 2009. gads. Starpposma prognožu veikšanai visām valstīm tika pētīti 1998. gada statistiskie indikatori. Datu avots ir nacionālie statistikas biroji un EUROSTAT.

B2. Dati tika ievākti un aprēķināti saskaņā ar iekšzemes kopprodukta (IKP) deflatora formulu.

B3. Atsauces gads statistikai ir 2005. gads.

Autore nonāca pie secinājuma, ka tautsaimniecībā saražotās pievienotās vērtības dinamiskās rindas raksturs garākā periodā salīdzināmās cenās būtiski atšķiras no pievienotās vērtības dinamiskās rindas rakstura faktiskajās cenās. Bet garākā un īsākā perioda trenda funkcijās iekļauto parametru vērtības ir lielākas īsākā laika perioda trenda funkcijām, kas norāda uz pievienotās vērtības pieauguma intensitātes pakāpenisku palielināšanos, saīsinoties dinamiskās rindas garumam [20].

B4. Ražošanas nozares īpatsvara potenciālā pieauguma salīdzinājums un prognozēšana IKP sastāvā tika veikta izmantojot vidējā pieauguma tempa formulu [14]

B5. 2020. gada prognozes ir pieņemts kā fundamentālais posms 2035. gada prognožu veikšanai. IKP apjoms Latvijai 2020. gadam tika ņemts no Pasaules Ekonomikas izaugsmes perspektīvām 2010 (World Economic Prospects 2010) [57] un Austrijas Zinātņu Akadēmijas par iedzīvotāju skaita prognozēm [18; 109].

B6. Ražošanas nozares īpatsvara pret 1 kv.m augstās klases industriālo platību aprēķinu salīdzinājums Zviedrijas gadījumā tika veikts, balstoties uz Stokholmas datu aprēķiniem [124], jo informācija par visu Zviedriju nav pieejama; lielo pilsētu īpatsvars Latvijas rūpniecības kopējā apjomā tika pieņemts 56% apmērā [39].

B7. Ražošanas nozares attīstības prognozes tika salīdzinātas ar Latvijas Nacionālajā Attīstības Plānā 2020. gadam plānoto attīstības apjomu [48].

2.2.2. Klimata pārmaiņu instrumenta nozīme telpiski ekonomiskajā izvietojumā, tā zinātniski ekonomiskais pamatojums

Vides izmaiņas izvirzās telpiskās plānošanas priekšplānā, liekot sabiedrībai veikt tehnoloģiju un zināšanu apmaiņu ģeoloģiskās, floras un faunas īpatnību jomā. Vides iespaids novērtējums attiecas uz *klimata pārmaiņu* jautājumu. Zemes izmantošanas veidu un ekonomiskās attīstības virzienus nosaka planētas resursi, zemes rentes un valsts ģeopolitiskā situācija. Mainoties klimata apstākļiem, var mainīties arī valsts ekonomiskās attīstības prioritātes. Izstrādājot specifisku ilgtspējīgās attīstības modeli, kura mērķis ir identificēt potenciālo industriālo platību tirgus apjomu, klimata pārmaiņu jautājumu nevar ignorēt. Citu galveno meteoroloģisko un klimata faktoru starpā industriālā nekustamā īpašuma izvietojuma attīstības plānošanai meteoroloģijas biroja Met Office zinātnieki ieteica temperatūru, nokrišņu daudzumu, sniega un ledus uzkrāšanos, vēja ātrumu, brāzmu ātrumu, zemes līmeni un augstumu.

Latvijas zinātnieki nosaka šādas īpašas klimata pārmaiņu ietekmes faktorus uz Latvijas teritoriju:

1. sausuma periodu skaita pieaugums vasarā;
2. augstāka temperatūra ziemā;
3. stiprākas lietusgāzes, vētru un vējuzplūdu skaita palielināšanās;
4. palielināts plūdu risks – palielinās teritoriju applūšanas biežums un nodarītā kaitējuma apjoms palu laikā, jūras piekrastē vējuzplūdu laikā, kā arī piekrastes teritoriju noskalošanā vētrās [3].

Pirmie divi faktori tiek pieņemti kā noteicošie klimata salīdzinājumam starp valstīm šī promocijas darba pētījuma ietvaros.

2.2. tabula

Vasaras un ziemas atmosfēras temperatūras salīdzinājuma rezultātu atlase, pamatojoties uz ENSEMBLES projekta datiem [autore aprēķini un prezentācija]

Atlasītās valstis/ sezona, rādītājs	Rīgas prognožu salīdzinājums ar vēsturiskajiem datiem un citu Eiropas pilsētu atmosfēras temperatūras izmaiņām, °C	
	vasaras	ziemas
Latvija (Rīga), 2035.gads	-1	-2.1
Beļģija (Brisele)	-0.3	6.5
Čehijas Republika (Prāga)	-0.2	0.5
Igaunija(Tallina)	-1.6	-2.4
Lietuva (Viļņa)	-0.6	-2.7
Polija (Varšava)	0.3	0.6
Zviedrija (Stokholma)	-0.5	-0.5
Lielbritānija (Londona)	-0.5	6.5

Piezīme: skatīties A1-A3 norādītajā informācijā par datiem, metodēm un pieņēmumiem 2.2.1. nodaļā

Saskaņā ar analīzes rezultātiem, vidējais Eiropas temperatūras pieaugums Eiropā pa nākamajiem prognozētajiem 25 gadiem vasarā un ziemā ir 1,52°C un 1,64°C attiecīgi. Analizējot 2035.gada Rīgas vasaras vidējās temperatūras prognozes (+17,2°C) un ziemas vidējās temperatūras prognozes (-1,8°C) tika pieņemts standartnoviržu intervāls +/- 0,5 °C. Analīzes dati liecina, ka Rīgas vasaras un ziemas temperatūras rādītāji 2035. gadā klimata pārmaiņu rezultātā ir salīdzināmi ar Prāgas un Stokholmas fiksētajiem atmosfēras temperatūras rādītājiem.

Ņemot vērā 2.2.tabulā apkopotos datus, var redzēt, ka pieļautās novirzes robežās ir galvenokārt vasaras temperatūras rādītāji. No tabulas rezultātiem izriet, ka pētījums balstās uz Latvijas eksperimentālās izpētes salīdzinājuma ar Čehiju un Zviedriju ("Norādījumi", "1.posms" telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas algoritmisko modelī). Pilnīgas klimata atbilstības dabā nevar atrast un sasniegt. Valstu teritorijas atrodas dažādās ģeogrāfiskajās dabas vidēs: Latvija – Baltijas jūras līča krastā mērena un mitra klimata zonā; Čehija ir kontinenta vidū Centrālās Eiropas kalnu rajonā tālu no piejūras zonas, kurai raksturīgs mēreni kontinentāls, maigs klimats, bet Zviedrija ir Atlantijas gaisa masu ietekmē. Zviedrijai ir raksturīgs pārejas - no jūras uz kontinentālo, bet mērens klimats, jo tās austrumu un dienvidu krastu pilnīgi apskalo Baltijas

jūras ūdeņi, rietumos teritoriju aizsargā kalnu zona [79; 123; 125]. Tā kā Latvijā, Čehijā un Zviedrijā ir kopīgas klimata iezīmes: mērens klimats un salīdzināmi temperatūras rādītāji, autore izvēlējas veikt šo valstu ekonomiski statistisko datu analīzi.

2.2.3. Telpiski ekonomisko objektu tirgus attīstības risinājumi Latvijā

Saskaņā ar globālās tirgus izpētes kompānijas Euromonitor International ziņojuma datiem, Latvijas IKP prognozes uz vienu iedzīvotāju 2020. gadam ir 17,029 ASV dolāri [57] vai 13,402 eiro. Savukārt, saskaņā ar Austrijas Zinātņu Akadēmijas prognozēm 2020. gadā prognozētais iedzīvotāju skaits ir 1,803 miljoni [109]. Saskaņā ar analīzi, kas ir balstīta uz oficiālās statistikas datiem [38; 39; 44; 70; 73; 98; 110], Čehijas augstās klases industriālo platību tirgus apjoms 2009. gadam sastāda 31% no Stokholmas tirgus apjoma, tomēr tas vairāk nekā 7 reizes pārsniedz šīs tirgus nišas kopējo piedāvājumu Latvijā. Stokholmas rūpniecības nozares īpatsvars salīdzināmās cenās ir tikai 5 reizes mazāks nekā visas Čehijas Republikas rūpniecības sektora pievienoto vērtību.

Rūpniecības sektoram no 1998. gada līdz 2009. gadam Čehijas Republikai un Zviedrijai bija līdzīgi pieauguma tempi: attiecīgi 1,03 un 1,00. Rezultatīvās 2020. gada aprēķinu prognozes Latvijai, saskaņā ar Zviedrijas scenāriju, kur rūpniecības sektora daļa tika proporcionāla pielīdzināta galvaspilsētas un tās apkārtnes (Rīgas ar tās piepilsētas zonu) ietekmei uz Latvijas kopējo IKP.

Čehijas tirgu raksturo zems piedāvājuma (salīdzinājumā ar tirgus pieprasījumu), bet liels nozares apgrozījuma apjoms, savukārt, Latvijā pārāk liels platību apjoms un augsts vakanto platību līmenis, jo tas pārsniedz tirgus pieprasījumu un atbilst zemām ražošanas kapacitātēm. Tomēr jāņem vērā būtiskas atšķirības – Latvijā industriālā nekustamā īpašuma tirgus ir nepietiekami attīstīts, izdevīgās ģeopolitiskās situācijas potenciāls nav pietiekami efektīvi izmantots, kā arī pastāv ievērojami šķēršļi jaunu ražotņu izveidošanai (neadekvāta nodokļu politika, nepietiekami attīstīta infrastruktūra un citi iemesli). Salīdzināšanas analīzē ražošanas nozares īpatsvars nacionālajā ekonomikā Čehijas Republikā kopš 1995. gada ir pieaudzis 1,4 reizes un ir augstāks nekā Zviedrijā, kur ražošanas pievienotās vērtības daļa sastāda 15% no IKP 2005. gada cenās. Balstoties uz telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas algoritmiskā modeļa aprēķinātajiem rezultātiem 2.3. un 2.4. tabulā (“4. posms”), autore nonāca pie trīs scenārijiem: ātras izaugsmes scenārijs, konservatīvais un vidējais scenārijs.

Saskaņā ar iegūtajiem rezultātiem, ja tiek īstenots pirmais scenārijs, tad var sasniegt gandrīz 2 reizes augstāku ražošanas produktivitāti ar augstās klases industriālo platību tirgu, kas ir uz pusi mazāks par pašreiz pastāvošo. Savukārt, Zviedrijas scenārijs atspoguļo situāciju, ka salīdzināmās cenās Zviedrijas rūpniecības produktivitāte ir diezgan zema. Tas ir izskaidrojams ar zemo inflācijas līmeni (vidējās gada izmaiņas patēriņa cenu indeksā, kas fiksētas sešos ekonomikas vadošajos sektoros 2000. gada salīdzināmās cenās no 1998. līdz 2009. gadam Čehijā bija 0,8% un Zviedrijā – 1%). Līdz ar to Latvijas Nacionālajā Attīstības Plānā prognozētais ražošanas īpatsvars ir par 167% ambiciozāks nekā Čehijas scenārijā aprēķinātais. Saskaņā ar pētījuma rezultātiem ātras izaugsmes scenārijs ir pieņemams Latvijai tikai tad, ja pašreizējā tirgus situācija ievērojami mainās, proti, kā Čehijas attīstības gadījumā būtu nepieciešama ievērojama kapitāla ieplūšana un efektīvas ražošanas nodrošināšana.

2.3. tabula

Telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas algoritmiskā modeļa adaptācijas aprēķinu rezultāti 2020.gadam [autores aprēķini un prezentācija]

Rādītāji / Valstu scenāriji		Pēc Čehijas datiem	Pēc Zviedrijas datiem	Vidējais svērtais rezultāts
Scenārijs ražošanas kapacitātes kontekstā		Ātras izaugsmes (1)	Konservatīvais (2)	Vidējais (3)
Reālais iekšzemes kopprodukts, miljoni eiro (B5)		24165		
Ražošanas nozare (C kods, NACE 2.red.)	Pievienotā vērtība, miljoni eiro (B3)	2910	1900	2405
	Īpatsvars IKP, %, 2020. gadā	12,04	7,87	9,95
	Vidējais pieauguma temps, reizes	1,03	0,98	1,01
	Īpatsvars IKP, % (B7) [48]	-	-	20
	Īpatsvars IKP, salīdzinājums ar minēto oficiālo prognozi, reizes (B7)	0,6	0,4	0,5
	Produktivitāte uz 1 iedzīvotāju, eiro	1614	1054	1334
Ražošanas nozares ražīgums, pievienotā vērtība uz 1 kv.m augstās klases industriālo platību tirgus		12300	810 (B6)	6555
Augstās klases industriālo platību tirgus faktiskais piedāvājums 2009.gadā, kv.m				450000
Augstās klases industriālo platību tirgus prognozētais piedāvājums, kv.m		236600	1398000	772300

Piezīme: skatīties B3, B5, B6, B7 norādītajā informācijā par datiem, metodēm un pieņēmumiem 2.2.1. nodaļā. Noapaļotie dati

Skaitļi norāda, ka prognozētajai ražošanas kapacitātei pie 1,03 vidējiem ražošanas nozares attīstības pieauguma tempiem gadā, Latvijā būtu pietiekams par 53% mazāks nekā pašreiz valstī esošais augstās klases industriālo platību tirgus piedāvājuma apjoms. Pētījuma kontekstā Zviedrijas prakse tiek nosaukta par konservatīvu, jo tā nav saistīta ar straujiem ekonomikas izaugsmes tempiem, tomēr augstās klases industriālo platību tirgus piedāvājumu būtu nepieciešams gandrīz 3 reizes palielināt un, acīmredzot, ražošana nebūtu koncentrēta galvaspilsētā (to norāda nozares ražīgums pārrēķināts uz 1 kv.m augstās klases industriālo platību tirgus apjoma).

Veiktās izpētes Latvijas prognožu un 2009. gada oficiālo datu salīdzinājuma koeficientu apkopojums [autores aprēķini un prezentācija]

Rādītāji / Scenāriji	1	2	3
Lauksaimniecības nozares pievienotā vērtība no IKP	0,43	0,78	0,60
Ražošanas nozares pievienotā vērtība no IKP	1,3	0,86	1,09
Ražošanas nozares īpatsvars IKP, 2020.gadā	0,73	0,70	0,71
Produktivitāte uz 1 iedzīvotāju	1,64	1,07	1,36
Augstās klases industriālo platību tirgus piedāvājums	0,53	2,91	1,72

Saskaņā ar scenāriju informāciju, kā vidējais scenārijs tiek ieteikta šāda attīstības perspektīva: 1) augstās klases industriālo platību tirgus piedāvājums varētu pieaugt līdz 772300 kv.m; 2) 2020. gada ražošanas nozares pievienotā vērtība pieaugtu 1,09 reizes, salīdzinot ar 2009. gada līmeni pie 2005. gada salīdzināmajām cenām, sasniedzot apmēram 2,4 miljardu eiro apgrozījumu pie vidējā pieauguma tempa 1,01. Apkopojot rezultātus par ražošanas kapacitāšu pieauguma iespējām, autore ir veikusi aprēķinus uzņēmējdarbības aktivitāšu reģionālajai specializācijai, kas ir aprakstīti nākamajās apakšnodalās.

2.3. Uzņēmējdarbības aktivitāšu reģionālās koncentrācijas un to specializācijas novērtējuma metode

2.3.1. Uzņēmējdarbības aktivitāšu reģionālās koncentrācijas un to specializācijas novērtējuma zinātniskie aspekti

No literatūrā izmantotajiem dažādiem specializācijas un koncentrācijas rādītājiem, piemēram, Herfindahl indeksa (Herfindahl Index), Nevienādības indeksa (Dissimilarity index), Krugmana indeksa (Krugman Index), autore izvēlējās Gini (turpmāk tekstā – Džini, Gini) Reģionālās specializācijas koeficientu un Džini ģeogrāfiskās koncentrācijas koeficientu, kas sniedz relatīvās specializācijas un koncentrācijas aprēķinus [59; 126], nevienādības indeksu, kas balstīts uz Krugmana 1991. gadā izstrādātā indeksa. Pētījumā izmantotie noteicošie faktori ir nodarbinātības dati (Džini koeficientam un citiem pētījuma mainīgo aprēķiniem), IKP un aktīvo uzņēmumu skaits, aprēķinot $TECDIF_i$ un $SCALE_i$ mainīgos tikai tad, ja šie rādītāji ir būtiski, lai izskaidrotu rūpniecības koncentrāciju [59]. Aprēķins ir balstīts uz šādām formulām:

- **Džini koeficients reģionālajai specializācijai** [50; 59; 126]:

$$Gini_j^s = \left(\frac{2}{n^2 \bar{R}_j} \right) \left[\sum_{i=1}^n \lambda_i \left| R_i - \bar{R}_j \right| \right] \quad (2.1),$$

kur $R_i = \frac{s_{ij}^s}{s_i}$ (2.2), $\bar{R}_j = \frac{1}{m} \sum_i R_{ij}$ (2.3),

$$s_{ij}^s = \frac{E_{ij}}{\sum_i E_{ij}} \quad (2.4), \quad s_i = \frac{\sum_j E_{ij}}{\sum_j \sum_i E_{ij}} \quad (2.5),$$

un E_{ij} norāda nodarbinātības līmeni katrā nozarē i noteiktā reģionā j , vērtība λ_i norāda nozares i pozīciju R_i skaitļu rindā dilstošā secībā, n norāda reģionu skaitu, m – nozaru skaitu. Autore ir pārveidojusi un sniegusi formulas (2.3) \bar{R}_j un (2.8) \bar{C}_i . Sākotnējā variantā tie saukti par \bar{R} and \bar{C} [59]. Pirmajā no minētajām formulām aprēķinātā vērtība nosaka vidējo vērtību nozarēs specifiskā reģionā, kas ir atšķirīga katram reģionam j , un formula (2.8) mēra vidējo vērtību visos reģionos specifiskai nozarei. Džini indeksa vērtības ir no nulles līdz viens, vērtības tuvu nullei norāda zemu specializāciju, vērtības tuvu vieniniekam norāda uz augstu specializāciju.

- **Džini koeficients ģeogrāfiskajai koncentrācijai** [59; 126]:

$$Gini_i^c = \left(\frac{2}{m^2 \bar{C}} \right) \left[\sum_{j=1}^m \lambda_j |C_j - \bar{C}_i| \right] \quad (2.6),$$

kur $C_j = \frac{s_{ij}^c}{s_i}$ (2.7), $\bar{C}_i = \frac{1}{n} \sum_j C_{ij}$ (2.8),

$$s_{ij}^c = \frac{E_{ij}}{\sum_j E_{ij}} \quad (2.9), \quad s_j = \frac{\sum_i E_{ij}}{\sum_j \sum_i E_{ij}} \quad (2.10),$$

un vērtība λ_i norāda nozares i pozīciju C_j skaitļu rindā dilstošā secībā.

- **Rikardo modelis (Ricardo model)** relatīvajām produktivitātes atšķirībām $TECDIF_i$ [59; 102]:

$$TECDIF_i = \sqrt{\frac{1}{m}} \sum_j \left[\frac{\frac{VA_{ij}}{E_{ij}}}{\frac{1}{n} \sum_j \frac{VA_{ij}}{E_{ij}}} - \frac{\sum_i \frac{VA_{ij}}{E_{ij}}}{\frac{1}{n} \sum_j \sum_i \frac{VA_{ij}}{E_{ij}}} \right]^2 \quad (2.11)$$

Sākotnējā formula ir pilnveidota, lai norādītu reģionu skaitu (c oriģinālā, n šajā promocijas darba nodaļā) un nozaru skaitu (n oriģinālā, m šajā promocijas darba nodaļā) atbilstoši augstāk

doto formulu vērtībām. Vienādojums VA_{ij} mēra pievienoto vērtību un E_{ij} nosaka nodarbinātības līmeni nozarē i reģionā j .

- **SCALE koeficients** [59; 102]:

$$SCALE_i = \frac{\sum_j E_{ij}}{\sum_j NF_{ij}} \quad (2.12),$$

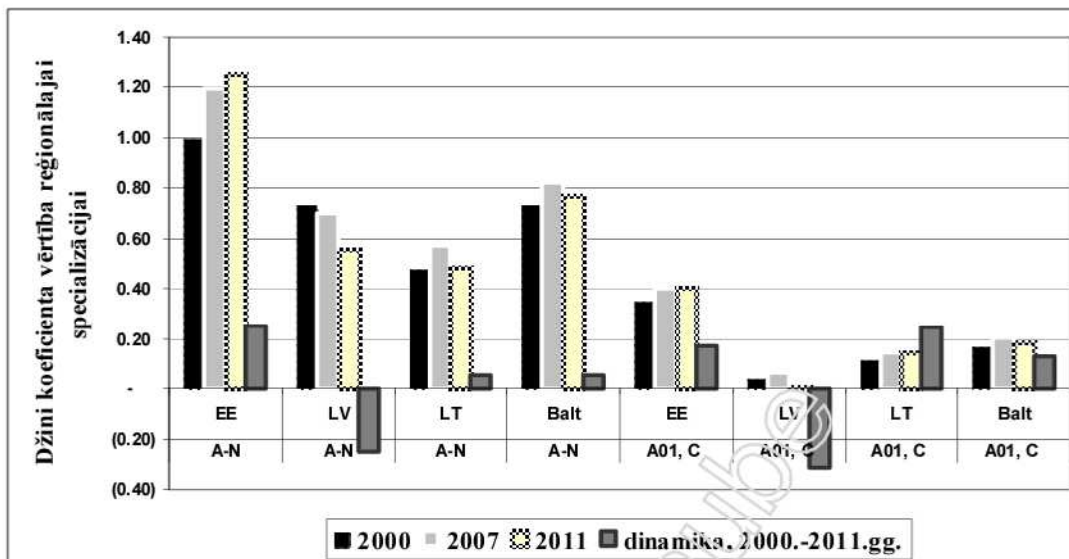
kur NF_{ij} ir uzņēmumu skaits nozarē i reģionā j .

Jaunā tirdzniecības teorija paredz, ka mēroga ekonomija liek uzņēmumiem koncentrēties noteiktos reģionos, to mēra $SCALE_i$ mainīgais. Dotā zinātniskā darba ietvaros aprēķinot $TECDIF_i$ un $SCALE_i$ mainīgos, kas ir veikti tikai pētījumā analizējamajiem ekonomikas sektoriem: lauksaimniecībai un ražošanai.

2.3.2. Telpiskās ekonomikas aprēķini uzņēmējdarbības aktivitāšu specializācijai reģionā

Zinātniskajā publikācijā, kas iekļauta starptautiskās zinātniskās konferences „Ekonomikas zinātne - lauku attīstībai” (“Economic Science for Rural Development) [115] pilna teksta rakstu krājumā, autore prezentē rezultātus analīzei, kas veikta par ārvalstu investoru kontrolētajiem uzņēmumiem, balstoties uz oficiālo statistiku [58]. Pētījumā secināts, ka ārvalstu kontrolēto uzņēmumu skaits visās trīs Baltijas valstīs 2008. un 2009. gadā samazinājās, uzrādot 34% kritumu, salīdzinot ar 2007. gada datiem. Lietuvā tika piedzīvots lielākais kritums – 45%, bet Latvijā mazākais kritums – tikai 5% no 2007. gada līmeņa. Tomēr kopumā salīdzinot ārvalstu kontrolēto uzņēmumu statistiku BJR reģionam 2003. un 2009. gadā ražošanas nozarē visām valstīm bija vērojamas pozitīvas izmaiņas: Igaunijai 8% pieaugums (15% kritums krīzes periodā), Latvijai 32% pieaugums (5% kritums 2008.-2009. gados), Lietuvai 36% pieaugums uzņēmumu skaitā ar oriģinālo BJR kapitālu (24% kritums krīzes gados). 2008. un 2009. gadā Latvijas ražošanas nozares uzņēmumi, kuri pārsvarā atradās BJR kontrolē, sastādīja 20%, Zviedrijai, 19% Dānijai, 18% Vācijai. Krievija un Lietuva, tuvākās kaimiņvalstis, sastādīja 7% no attiecīgās vērtības, proti, par 5 procenta punktiem mazāk nekā Igaunijā. Saskaņā ar Džini koeficienta aprēķiniem (skat. iepriekšējo apakšnodaļu), 2.3. attēlā parādīta ievērojama atšķirība uzņēmējdarbības aktivitāšu reģionālās specializācijas koeficientos starp trīs Baltijas valstīm.

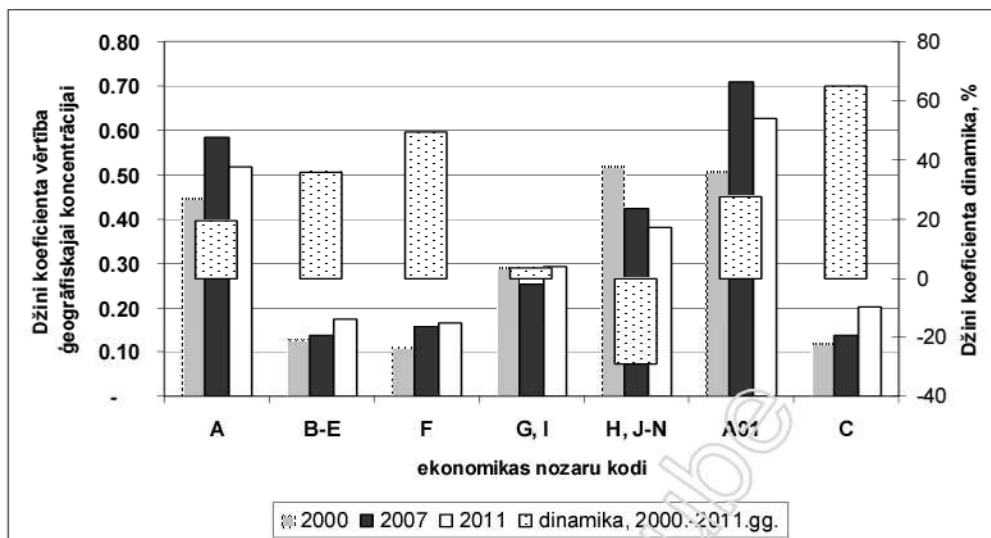
Autore secina, ka Igaunija uzrāda augstāko Džini indeksa vērtību, sasniedzot 1,20 punktus, tomēr tas nenozīmē, ka reģions ir koncentrējies uz vienu sektoru – tas izriet no statistiskās slietības ierobežojumiem, jo, ja reģionā ir mazāk par diviem uzņēmumiem, nozares dati nav pieejami [59]. Kopumā 2011. gadā Latvijai ir otrs labākais rezultāts Baltijas reģionālajā specializācijā – 0,55 punkti. Tomēr ekonomiskās krīzes sekas Latvijai uz 2011. gadu ir radījušas būtiskas izmaiņas.

2.3.att. Uzņēmējdarbības aktivitāšu reģionālās specializācijas diagramma Baltijas valstīs pēc NACE 2.red. klasifikācijas 2000., 2007. un 2011.gados [autores aprēķini un prezentācija]

Analizējot lauksaimniecību un ražošanu (A01 un C kategorijas) vienā kontekstā, Latvijai ir zemākais rādītājs – tuvu nulles rādītājam ar 0,01 punktu, kas nesasniedz pat 2000. gada līmeni. Visus 12 gadus Latvijai bija augstākā relatīvā industriālā specializācija R_i tirdzniecībā un viesnīcu nozarē (1,40 2000. gadā, 1,34 2011. gadā), zemākais rādītājs tika konstatēts pakalpojumu un transporta sektoru darbības rezultātā (0,46 2000. gadā, 0,61 2011. gadā), ražošana ieņēma ceturto vietu (1,00 2000. gadā, 0,83 2011. gadā) un lauksaimniecība ieņēma trešo vietu (0,99 2000. gadā, 0,90 2011. gadā). Lietuva piedzīvoja lielāko pieaugumu (par 25%) abu sektoru specializācijas ātrumā Baltijas valstīs. Igaunija saglabā vadošo pozīciju, uzrādot vidēju reģionālo specializāciju ražošanā un lauksaimniecībā. Igaunijas reģionālā specializācija šajās nozarēs veidoja pozitīvu dinamiku pat periodā no 2007. līdz 2011. gadam, un Lietuvai bija salīdzinoši maza atšķirība ar mazāk nekā 10% kritumu. Analizējot reģionālo specializāciju ražošanas un lauksaimniecības nozarēs, Latvija zaudē reitingu arī globālās konkurētspējas indeksā (Global Competitiveness index).

Saskaņā ar 2.4. attēlu, ņemot vērā pašreizējo tirgus stagnāciju, celtniecībai ir mazākais koncentrācijas rezultāts (0,18 2011. gadā). Vidējais koeficients, kas Baltijas valstīm tika aprēķināts, balstoties uz nacionālajiem statistiskajiem datiem [39; 96; 97], bija 0,78 visam periodam. Šī vērtība ir tuva augstās specializācijas rādītājam (3 reizes augstāka par ES vidējo vērtību 1994.-1997. gados 0,261 [90]). Veiktie aprēķini pierāda, ka R_i un C_j vērtības ir identiskas, balstoties uz datu proporciju izlīdzināšanas pamata.

2.4.att. Uzņēmējdarbības aktivitāšu ģeogrāfiskās koncentrēšanās diagramma Baltijas valstīs pēc NACE 2.red. klasifikācijas 2000., 2007. un 2011.gados [autores aprēķini un prezentācija]

Rezultāti pilnībā apstiprina promocijas darba tēzu 3. punktu: Latvijai starp visām Baltijas valstīm ir lielāka tendence uz reģionālās specializācijas samazināšanos pēdējās dekādes laikā, kas varētu izraisīt ārvalstu kapitāla ielūšanas samazināšanos un ietekmēt Latvijas konkurētspējas kritumu Baltijas valstu starpā. Krugmana hipotēze (skat. 1.1. nodaļu) ir patiesa A01 un C NACE kategorijām. Uzņēmējdarbības aktivitāšu kopumā Latvija zaudē savas reģionālās specializācijas pozīcijas Latvijas integrācijas periodā Eiropas Savienībā. *TECDIF_i* koeficienta aprēķini uzrādīja rezultātu tuvu nullei. Līdz ar to Rikardo teorijas prognozes, ka pie augstāka reģionālās specializācijas līmeņa uzņēmējdarbības aktivitāšu ģeogrāfiskās koncentrācijas līmenis ir augstāks (un otrādi) ir apstiprināts Latvijas praksē. *SCALE_i* koeficienta aprēķini lauksaimniecības nozarei uzrādīja 56% kritumu līdz 7 personām vienā uzņēmumā, bet ražošanas nozarei - dubultu pieaugumu no 2000. līdz 2011. gadam līdz uzņēmumam ar 18 darbiniekiem. Šādas ievērojamas izmaiņas kā industriālās specializācijas samazinājuma sekas varētu uzskatīt par lauksaimniecības un ražošanas nozaru efektivitātes pārvērtēšanas Baltijas tirgū iemeslu.

3. UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU TELPISKI EKONOMISKĀ IZVIETOJUMA EMPĪRISKAIS NOVĒRTĒJUMS

3.1. Uzņēmējdarbības aktivitātēm piemērotās vietas izvēles empīriskais novērtējums

3.1.1. Telpiski ekonomisko objektu izvietojuma novērtējuma zinātniskais pamatojums

Saskaņā ar empīriskajiem datiem pastāv vairāki iemesli uzņēmumiem novērtēt vietējā tirgus pievilcību uzņēmējdarbības izvietojumam. Atbilstoša izvietojuma noteikšanas kritērijus var

ietekmēt mātes kompānijas lēmums, sadarbības iespējas ar vietējām pašvaldībām, administratīvās teritorijas attīstības plānu izstrādi vai izvietojuma atbilstību ražošanas vajadzībām. Autore ir analizējusi vairākas problēmas, izvērtējot uzņēmumu mātes kompāniju lēmumus iekarot ārvalstu tirgus: ārvalstu uzņēmumu saistības uzņēmējdarbības uzsākšanai; sadarbības jautājumus vietēja tirgū; vietējo nodokļu politiku un vietējo dabas resursu izmantošanas priekšrocības; salīdzinošās priekšrocības; attiecību starp tirgus integrācijas procesu un uzņēmējdarbības aktivitāšu koncentrāciju attiecīgajā teritorijā; potenciālo tirgu uzņēmuma ražotajiem produktiem un šī tirgus izaugsmes perspektīvas; teritoriālās vienības specializāciju, apskatot to kontekstā ar izvietojuma ģeogrāfiskām priekšrocībām, ražošanas faktoru nodrošinājumu un tehnoloģiju pieejamību; pieaugošo daudznacionālo uzņēmumu filiāļu autonomiju; kvalificēta darbaspēka pieejamību un starpnozaru sakarus, kā arī citus iemeslus [34; 37; 76; 80; 88; 89; 93; 95; 104; 105; 131].

3.1.2. Uzņēmējdarbības aktivitātēm piemērotās vietas izvēles pētījuma rezultāti Latvijā

Autore ir izstrādājusi strukturēto anketu, kas ir sniegta promocijas darba 3. pielikumā. Galvenais aptaujas mērķis ir noteikt BJR ražošanas uzņēmumu pieeju savu industriālo vai telpiski ekonomisko objektu izvietojumā. Autore ir likusi uzsvāru uz šādiem jautājumiem: tirgus attīstības fāzes un apstākļu loma uzņēmumam uzsākot uzņēmējdarbību un veicot turpmākās uzņēmējdarbības aktivitātes; galvenie šķēršļi vietas izvēlē, teritorijas plānošanā un turpmākā objekta pārvaldīšanā, uzņēmumu tālākie stratēģiskie plāni industriālā izvietojuma attīstīšanai.

Balstoties uz zinātnisko darbu analīzi par aptauju veikšanu un rezultātu apkopošanu, autore secina, ka izvēlētajam aptaujas veidam ir raksturīgi, ka vispārējā datu kopa ietver apmēram 400 respondentus. Starptautiskā prakse parāda, ka tiešsaistes aptaujām ir raksturīgs zems atbilžu sniegšanas procents - apmēram 15%, taču augstāku sniegto atbilžu procentu var sasniegt, samazinot jautājumu skaitu un sūtot atgādinājuma paziņojumus [5; 47; 77]. Lietišķi zinātniskais pētījums tika veikts izmantojot datorizēto tiešās intervēšanas (Computer-assisted web interviewing, CAWI) metodi vai tiešsaistes aptauju un standarta jautājumu izstrādes vides instrumentu (Off the shelf) anketas sastādīšanai. Atsevišķos gadījumos, ņemot vērā respondentu lūgumu, tika izmantota datorizētā telefona intervija (Computer-assisted telephone interviewing, CATI). Tiešsaistes aptaujas metode tika izvēlēta kā efektīvākais veids kā kontrolēt lielu atbilžu skaitu īsā laika periodā. Lielāka anonimitāte kā viena no izvēlētajā aptaujas veida priekšrocībām [77] tika ņemta vērā, jo Latvijā pēdējā laikā ir pieaudzis informācijas noplūžu gadījumu skaits. Saņemot rakstisku aicinājumu dalībai aptaujā, cilvēki uzskata to par drošu un aizpilda anketu, ja tiem ir laiks, kuru tie neveltītu telefona zvaniem vai tiešai intervijai. Kvalitatīvo un kvantitatīvo datu pieprasījums tika veikts no Lursoft uzņēmumu datu bāzes, nosakot vairākus kritērijus pēc tipoloģiskās izlases metodes [6; 13]. Autore ir izmantojusi tiešsaistes profesionālos uzņēmējdarbības tīklus un personīgo kontaktu datu bāzi. Rezultātā izlases kopas apjoms sastāv no 200 vienībām. Aptauja tika izstrādāta un veikta laika periodā no 2012. gada decembra līdz 2013. gada februārim. Galvenie aptaujas veikšanas šķēršļi bija ierobežojumi tiešo kontaktu informācijā, iespējama zemā uzņēmējdarbības interese piedalīties aptaujā un ātrās tirgus izmaiņas, kas izraisa esošo uzņēmumu bankrotu īsā laika periodā. Autore ir apkopojusi aptaujas rezultātus pēc šādiem kritērijiem: lielie un vidējie daudznacionālie uzņēmumi ar aktīviem no Baltijas jūras reģiona, kuri

darbojas nozarēs (galvenokārt, ražošanā) Latvijas teritorijā. Saskaņā ar izlases kopas datiem un 3.1. tabulu, izvēlēto respondentu vairākums darbojas ražošanas sektorā ārpus Rīgas.

3.1.tabula

Aptaujas respondentu struktūra [autores aprēķini un prezentācija]

Raksturlielumi	Specifiskie parametri	Respondentu struktūra,	
		skaits	%
Uzņēmumu biroju izvietojums:	Rīgā	15	37
Uzņēmumu biroju izvietojums:	ārpus Rīgas	26	63
Uzņēmumu biroju izvietojums Rīgā, tai skaitā ražošanas nozares pārstāvji	Rīgā, C*	9	60
Respondentu skaits: ražošanas nozare	C*	35	85
Respondentu skaits: elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana	D*	1	2
Respondentu skaits: ūdens apgāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	E*	1	2
Respondentu skaits: būvniecības nozare	F*	2	5
Respondentu skaits: vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nozare	G*	2	5
Vidējais apgrozījums uz 1 respondentu (ražošanas nozares) 2010.gadā, miljoni latu	C*	6,8	-
Vidējais periods uzņēmējdarbības sākumam, gads	-	1997	-
Ārvalstu kapitāla ieplūšanas vidējais aritmētiskais periods, gads	-	2000	-
Respondentu kopējais skaits	-	41	100

Piezīme: * NACE 2.red. klasifikācijas kods

Balstoties uz aptaujas rezultātiem ir redzams, ka Zviedrijas, Dānijas, Vācijas un Norvēģijas kapitāls ir dominējošais finanšu kapitālā lielākajā daļā respondentu uzņēmumu. Vietējā kapitāla klātbūtne uzņēmumu aktīvos ir saistīta ar kopuzņēmumu rašanos. Aptauja ļauj arī salīdzināt vietējo investoru viedokli ar ārvalstu investoru novērtējumu. Zemāk ir sniegts kopsavilkums par atbildēm uz būtiskajiem jautājumiem, kas attiecas uz Latvijas tirgus pievilcību, izvietojuma faktoriem un mērķa tirgus teritorijām.

Saskaņā ar 3.2. tabulā sniegtajiem rezultātiem, Latvijas ģeogrāfiskā izvietojuma priekšrocības ir minētas starp dominējošajiem faktoriem, tomēr tās zaudē savu nozīmi salīdzinājumā ar citiem faktoriem kompāniju uzņēmējdarbības attīstībā Latvijā. Atvērtās robežas, pēc iestāšanās Eiropas Savienībā, jo uzņēmumi veido partnerattiecības un stabilizē savu pozīciju tirgū, tiek uzskatītas par vēl vienu svarīgu dominējošo faktoru. Investori no Vācijas, Zviedrijas, Dānijas, Norvēģijas un Krievijas ir norādījuši, ka par spīti novērtējuma samazinājumam (5 procentu punktu kritums salīdzinājumā ar vērtību 2000. gadā), darbaspēka izmaksas Latvijā, salīdzinājumā ar Rietumeiropas valstīm, pašreiz ir zemas. Valsts transporta infrastruktūras attīstīšana ir ietekmējusi tās augstāko vērtību, izvērtējot būtiskākos faktorus, kas ir izšķirošie pieņemto lēmumu par ražošanas nozīmes uzņēmējdarbības uzsākšanu Latvijā. Vide un klimats ir

būtiski jautājumi ražotājiem un šajā ziņā tālākajam uzņēmējdarbības aktivitāšu plānošanas periodam vērtējums nav būtiski mainījies. To var skaidrot ar jaunajiem noteikumiem, kas attiecas uz ražošanas kompānijām, un ir pieņemti, piemēram Likumā par piesārņojumu [9], kas nosaka tehnoloģiju un aprīkojuma modernizācijas nodrošināšanu, un aptaujā tika apstiprināts, ka vecās industriālās telpas un aprīkojums, kurus ir iepirkuši minētie investori, prasa nepārtrauktus finanšu ieguldījumus.

3.2. tabula

Atbilžu struktūra par būtiskākajiem makroekonomiskajiem faktoriem, vidējais svērtais rezultāts, procentos [autores aprēķini un prezentācija]

Rādītāji/ Vērtējums	Uzņēmējdarbības uzsākšanas periods, %	Turpmākā uzņēmējdarbības taktiskā plānošanas periods no 2013. līdz 2018. gadam, %	Vērtējuma dinamika, procentu punkti
Tirgus sasniedzamība/ Latvijas ģeogrāfiskā izvietojuma priekšrocības	80	70	-10
Vietējā darba spēka izmaksas (zems līmenis)	72	67	-5
Pietiekošs transporta infrastruktūras attīstības līmenis	62	71	+9
Darba spēka pieejamība (profesionalitāte, piedāvājuma apjoms)	60	62	+2
Industriālās vides nodrošinājums valstī/ zems konkurences līmenis	59	52	-7
Labvēlīgi vides apstākļi	56	55	-1
Pievilcīga nodokļu politika	52	54	+2
Iespēja izmantot vietējos dabas resursus ražošanā	52	55	+3
Zems ražošanā izmantojamo izejvielu cenu līmenis valstī	47	49	+2
Izdevīgi ražošanas uzņēmumu kreditēšanas nosacījumi Latvijā	47	54	+7
Sadarbības iespējas ar vietējiem zinātniekiem pētniecības un attīstības (R&D) jautājumos	38	43	+5
Citi faktori	69	-	-

Ņemot vērā tirgus globalizāciju un vietējo dabas resursu ierobežojumus, daudzi uzņēmumi ražošanā vispār neizmanto vietējās izejvielas. Līdz ar to vietējo izejmateriālu

pieejamība un cenu līmenis netika augsti vērtēti. Pievilcīga uzņēmējdarbības vide tika raksturota kā vide ar regulētu politiku, zemu noziedzības līmeni un ievērojami zemām vietējā darba spēka izmaksām, salīdzinot ar mātes uzņēmuma tirgu. 24% no respondentu uzņēmumiem nomā telpas Latvijas industriālajos parkos, un 22% no respondentiem ir mainījuši savu industriālo izvietojumu. Vidēji aritmētisko aprēķinu rezultātā ražošanas uzņēmumam ir divi telpiski ekonomiskie objekti un tie aizņem 3,7 ha zemes platības un 8300 kv.m industriālo telpu. Apmēram 35% respondentu pašreiz ir zemes gabali, kuru izmērs ir lielāks par 3 ha. Saskaņā ar iegūtajiem rezultātiem, ārvalstu investori, izvēloties telpiski ekonomisko izvietojumu, vispozitīvāk izvēlētos sekundārā tirgus jeb vecās pieejamās industriālās platības.

Citi iemesli neuzrādīja ievērojamu pārsvaru atbildēs, tomēr izvietojums tuvu biznesa partneriem un klientiem, izmantojot Latvijas izdevīgo ģeogrāfisko stāvokli, tika novērtēts tuvu augstākajai atzīmei. Zonēšanas normatīvi un sadarbības iespējas ar šo konkrētu pašvaldību tika novērtēti ar zemāko atzīmi (skat. 3.3. tabulu). Vairākums respondentu ir apmierināti ar izvēlētajām industriālajām telpām. To izskaidro fakts, ka lēmumus par izvietojumu faktoru galvenokārt izskata mātes kompānijas birojā. Salīdzinot ar profesionālo tirgus informāciju [99], ražotājus, kuri izvēlas industriālās platības lielākas par 5000 kv.m, galvenokārt pārstāv Dānijas, Igaunijas un Vācijas investori.

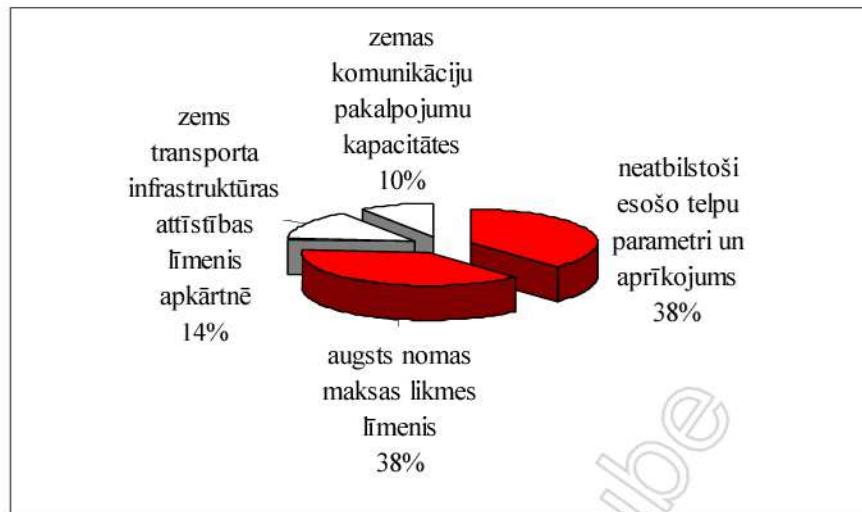
3.3. tabula

Faktori, kas nosaka ilgtermiņa lēmumu par industriālā izvietojuma izvēli, vidējais svērtais rezultāts, procentos [autores aprēķini un prezentācija]

Faktori	Vērtība saņemto atbilžu kopskaitā, %
Labākā atbilstība telpu prasībām	54
Tuvums uzņēmējdarbības partneriem	34
Tuvums klientiem	34
Vienīgā galvenā biroja izvēle	32
Tuvums izejmateriāliem	29
Zonējuma un citu oficiālo nosacījumu atbilstība	24
Sadarbības iespējas ar šo konkrētu pašvaldību	12

Saskaņā ar aptaujas rezultātiem, Zviedrijas, Somijas un Igaunijas ražotāji plāno savu pašreizējo telpu paplašināšanu. Ņemot vērā komerciālā nekustamā tirgus stagnācijas posmu, uzņēmumi neplāno ievērojamas izmaiņas tuvākajiem 5 gadiem, un arī vidējā termiņā un ilgtermiņā uzņēmumu vietējiem pārstāvjiem nav pārliecības un drošības stratēģiskajā plānošanā.

88% respondentu paziņoja, ka tiem ir plāni uzņēmējdarbības paplašināšanā, tomēr tas neattiecas uz zemes gabalu platību, kopumā var sagaidīt pat nelielu samazinājumu (par 1000 kv.m mazāk) ņemot vērā lēmumus par ražošanas samazināšanu (2% no visiem respondentiem). Kā arī lēmumu par uzņēmējdarbības izbeigšanu un aktīvu pārvietošanu uz citu valsti (5% no visām saņemtām atbildēm). Kā galvenie negatīvie faktori, kas ietekmējuši uzņēmuma lēmumu par pašreizējā izvietojuma maiņu, tika minēti neatbilstoši telpu parametri noteikto ierobežojumu dēļ, telpām atrodoties industriālajos parkos vai veco rūpnīcu ēkās.

3.1.att. Iemesli uzņēmumu lēmumiem par pašreizējā izvietojuma maiņu tuvākajiem pieciem gadiem [autores aprēķini un prezentācija]

Vēl tika minēts transporta infrastruktūras nepietiekošs attīstības līmenis ņemot vērā joprojām zemo Latvijas ceļu tīklu kvalitāti un zemām komunālo pakalpojumu kapacitātēm (skat. 3.1. att.). Autore atzīmē, ka saskaņā ar Le Basa un Sierras (Le Bas and Sierra) pētījumu rezultātiem, uzņēmumiem no Dānijas, Vācijas, Norvēģijas un Zviedrijas pētniecības un attīstības (Research and Development) aktivitātes ir orientētas uz konkurētspējas priekšrocību uzraudzīšanu vai apgūšanu, kas papildina uzņēmuma jau esošās priekšrocības (stratēģija nr. 3) [56; 80]. Lai apstiprinātu promocijas darba hipotēzi 3.4. tabulā ir parādīts, ka uzņēmējdarbības aktivitātes tuvāko kaimiņvalstu teritorijās (27% no Latvijas filiāles un 28% no koncerna darbības tirgiem) ir zemākā līmenī nekā lielākā attāluma partnervalstīs (2. rādiusam vai R2 (LV), rezultāti ir attiecīgi 33% un 40%, 18% atrodas ārpus apzīmēto rādiusu robežām).

3.4.tabula

Latvijas uzņēmumu uzņēmējdarbības aktivitāšu mērķa tirgu noteikšana, procentos [autores aprēķini un prezentācija]

Analizējamo rādiusu teritorijas	1.rādiuss (BY, EE, LT, RU)	2.rādiuss (FI, NO, PL, SE, UA)	Pārējie mērķa tirgi/valstis	Darbība vietējā tirgū (Latvijā)
Uzņēmuma mērķa produktu noieta tirgu struktūra, Latvijas filiāle	27	33	18	22
Uzņēmuma mērķa produktu noieta tirgu struktūra, visa koncerna ietvaros	28	40	18	14

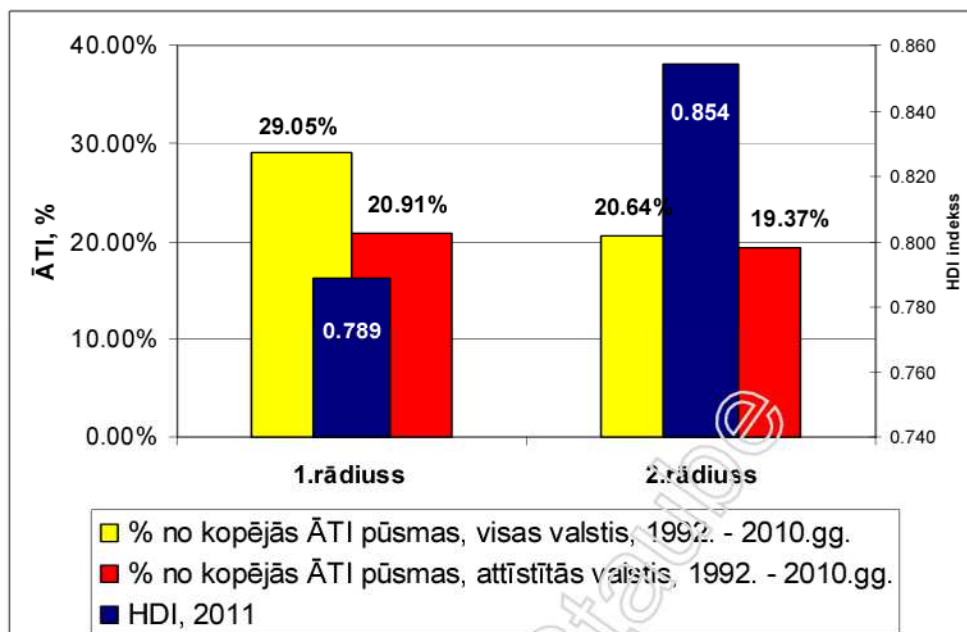
Veiktās aptaujas rezultāti apstiprina disertācijas hipotēzi. Pārsvārā uzņēmumi nevēlējās sniegt vērtējumu savām uzņēmējdarbības perspektīvām piecu gadu perioda ietvaros, vairākumā gadījumu vīzija tiek izstrādāta maksimāli tuvākajiem diviem-trīs gadiem – tas atbilst īstermiņa plānošanai. Nekustamā īpašuma un ražošanas tirgum ir īstermiņa raksturs. Līdz šim ārvalstu uzņēmumu Latvijas pārstāvniecības nav bijušas gatavas vai nebija saņēmušas atļauju veikt autonomu filiāļu pārvaldīšanu. Galvenajiem birojiem ir noteicošā loma industriālā izvietojuma novērtējumā (tas atbalsta tēžu 4. punktu). Latvijas patēriņa tirgum ir zems pievilcības līmenis (nodokļu politika, vietējo speciālistu zināšanas un izejvielu daudzveidības ierobežojums ir vietējā tirgus galvenie trūkumi). Tomēr ārvalstu investori norāda uz augstu vietējā tirgus potenciālu saistībā ar zemām darbaspēka izmaksām, transporta infrastruktūras attīstību, finanšu saistību aspektiem. Rūpnieciskās ražošanas nozīmes uzņēmējdarbības aktivitāšu izvietojumu izvēli ierobežo sekundārā tirgus nepilnības un trūkumi, pastāv interese potenciālā sadarbībā un mērķa tirgus robežu paplašināšanā ar tuvākajām Latvijas partnervalstīm.

3.2. Uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma risinājumi ārvalstu investoriem

Pēdējo 20 gadu laikā Latvijas ekonomika ir piedzīvojusi ievērojamas svārstības: no mīnus 32 procentiem 1992. gadā līdz plus 12 procentiem 2006. gadā un mīnus 18 procentiem 2009. gadā IKP dinamikā. Vēl nesēn Latviju varētu raksturot kā investoru haotiskās rīcības un riskanto darījumu vietu, un ir bijis visai sarežģīti prognozēt tās nākotni. Ātrā un nelīdzsvarotā attīstība ir apdraudējusi nacionālās ekonomikas ilgtspējīgumu un pastiprinājusi recesijas iestāšanās varbūtību [129]. Pašreiz, kad Latvijas ārējais valsts parāds ir palielināts ņemot vērā kredītsaistības ārvalstu aizdevējiem, vietējās ekonomikas tempi ir mākslīgi apturēti un valsts ekonomika tiek uzskatīta par vairāk prognozējamu un konsekventu. Tomēr valsts ilgtspējīga attīstība un zemes izmantošanas efektivitāti ir tās pašas problēmas ar kurām sastopas arī attīstītājās valstīs. Tiešo investīciju faktors ļauj novērtēt valsts pievilcību un ekonomiskās aktivitātes rādītāju. Pastāv divas galvenās investīciju plūsmas, kuras ļauj izvērtēt uzņēmējdarbības aktivitātes – ārvalstu tiešās investīcijas (ĀTI) valstī un izejošo investīciju apjoms. Pie nepārtrauktas ārvalstu tiešo investīciju plūsmas, sākotnēji dominē vietējā tirgū konkurences ietekme, tomēr pakāpeniski to nomaina pozitīvie ārējie faktori [30].

Pēdējā desmitgadē Zviedrijas ekonomika bija viena no vadošajām pasaulē un tā ierindojās Eiropas pirmo 10 valstu starpā pēc IKP apjoma uz vienu iedzīvotāju. Latvijai Zviedrija ir lielākais investors. Analizējot šīs valsts ieguldīto investīciju daļu, autore ir izvēlējusies vidējos rādītājus par visiem uzkrāto tiešo ārvalstu investīciju apjomu kopš 1992. gada. Oficiālā statistika [39; 121] liecina, ka tuvākajām kaimiņvalstīm ir zemāks Tautas attīstības indekss (Human Development Index, turpmāk tekstā - HDI) nekā partneru valstīm no augstāk minētā otrā Latvijas teritorijas sadarbības un ietekmes rādīša (skat. 3.2. att.).

Attīstīto valstu investīciju aktīvi no 1. rādīša (vai R1 (LV)) tiek saņemti tikai no Igaunijas daļas – 21%. 2. rādīšā (vai R2 (LV)), lielākā ārvalstu tiešo investīciju plūsmas daļa nāk no Skandināvijas: Norvēģijas, Zviedrijas un Somijas, kas no 1992. līdz 2010. gadam sastādīja vairāk nekā 19% no visām uzkrātajām ĀTI Latvijā. 46% no šī apjoma sastāda Zviedrijas kapitālieguldījumi.

3.2. att. Uzkrāto ĀTI apjoms Latvijā 2010.gadā un HDI indekss 2011.gadā ģeogrāfiskajā sadalījumā [autores aprēķini un prezentācija]

Korelācija starp ekonomikas izaugsmi un ĀTI plūsmu

Tika novērota tendence, ka Zviedrijas ĀTI pozitīvās izmaiņām seko tālāka IKP izaugsmes dinamika uzņēmējdarbības aktivitāšu izvietojuma valstīs [39; 58]. Baltijas valstu ekonomikā Zviedrija visaktīvāk ir investējusi otrajā un trešajā mērķa valstu IKP izaugsmes gadā. Finanšu krīze izraisīja ātru Zviedrijas aktīvu aizplūšanu un to pārvietošanu. Lietuvas zinātnieki atbalsta prognozes par iespējamām tendencēm: investīciju ieguldījumam uzņēmumu pamatkapitālā un atbilstošo ekonomikas izaugsmi [127]. Zviedrija ir palielinājusi aktīvus stabilās ekonomikas valstīs (tas ir, valstīs ar vidēji pozitīvo IKP pieaugumu 1 procenta apmēra ietvaros no ES-27 vidējās IKP pieauguma vērtības periodā no 1990. līdz 2009. gadam). Tomēr attīstītajās valstīs iekšzemes kopprodukta pieauguma „iesalšana” sasniegtajā līmenī varētu izraisīt ievērojamu resursu cenu pieaugumu un finansiālā ienesīguma samazinājumu. Kopumā vidējās Zviedrijas investīciju aktivitātes un ĀTI apjoms Zviedrijā izmaiņas abās teritorijās ir konstatētas ar līdzīgu dinamiku. Plašākās svārstības kapitālieguldījumu dinamikā Zviedrijas teritorijas sadarbības un ietekmes otrajā rādītājā (Rādītājs 1: FI, NO, DK; Rādītājs 2: UK, NL, BE, DE, PL, EE, LV, LT un RU) ir ārējo faktoru ietekmes sekas – ES paplašināšanas un finanšu krīzes. Ir acīmredzams, ka šī rādītāja teritorija ir vairāk nekā divas reizes lielāka. Tās lielākajā daļā ir kontinentāls klimats ar plašām teritorijām, kuras aizņem meži.

Zemes izmantošanas īpatnības un ĀTI plūsma teritorijās

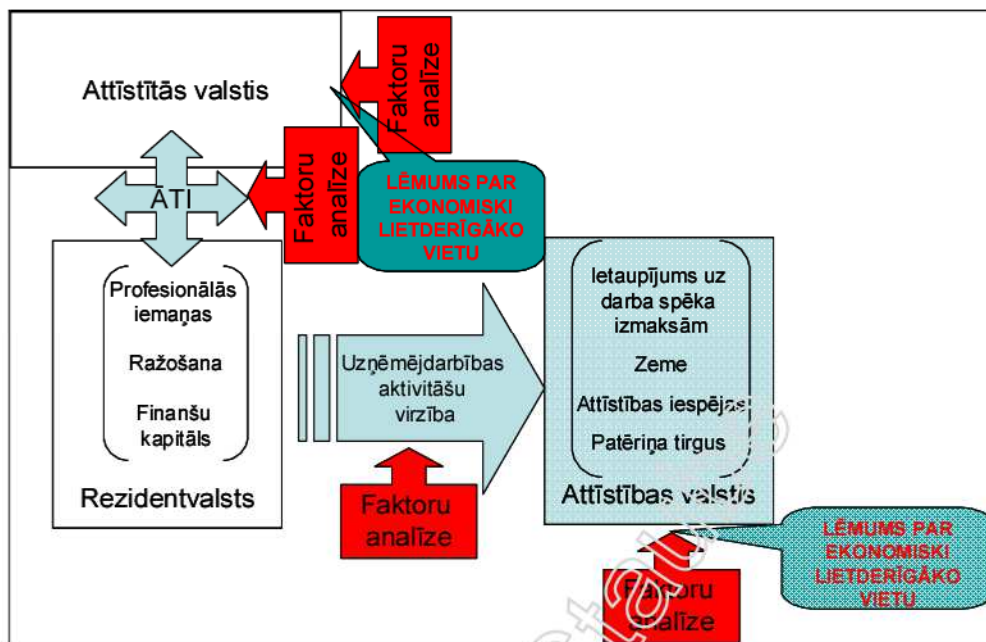
Balstoties uz Eiropas būvniecības statistiku, Nīderlandei (13%) un Beļģijai (10%) ir procentuāli lielākās zemes platības, kuras aizņem būves un citas mākslīgi radītas teritorijas. Apbūvēto teritoriju platība Lielbritānijā un Polijā ir līdzvērtīgā līmenī ar Zviedriju. Norvēģijai ir divreiz mazāka apbūvēto un neizmanto to teritoriju proporcija nekā Zviedrijā, tomēr tās iedzīvotāju blīvums ir apmēram vienāds ar tās austrumu kaimiņvalsts līmeni. Augstāks zemes izmantošanas

koeficients ekonomiskiem mērķiem no kopējās valsts teritorijas platības periodā no 2000. gada līdz 2009. gadam bija Nīderlandē – 1%. Šajā periodā celtniecības apjomi un pilsētas zemes pārvaldīšana valstī pieauga. Ikgadējās zemes seguma izmaiņas 10 gadu laikā Zviedrijā, Somijā un Baltijas valstīs ir līdzīgas. Igaunija pēdējā desmitgadē piedzīvoja lielākās izmaiņas pilsētas apdzīvoto teritoriju paplašināšanā attiecībā pret kopējo valsts platību; no Baltijas valstīm Zviedrijas investīcijas šajā valstī ir vislielākās. 2009. gadā Nīderlande (37%), Beļģija (25%), Dānija un Lielbritānija (abām 16% attiecīgi) un Zviedrija (15%) bija valstis ar lielāko platības daļu, kas tika izmantota dzīvojamo ēku celtniecībai, komerciālajiem nolūkiem un rūpnieciskās ražošanas vajadzībām.

Zviedrijas tiešo investīciju mērķa Eiropas valstu sarakstā 2009. gadā pirmās vietas ieņem: Somija - valsts ar augstāko ikgadējo zemes seguma izmaiņu līmeni, Nīderlande – valsts ar lielāko ekonomisko teritoriju zemes paplašināšanās dinamiku no visām konkrētā rādiusa valstīm. Nīderlandei ir arī augstākā apbūvēto teritoriju proporcija, komerciālo un dzīvojamo platību teritoriju, kā arī enerģētikas, transporta un ieguves rūpniecisko teritoriju proporcija, kā arī augstākais iedzīvotāju blīvums starp visām šī rādiusa valstīm. Tāpat, Nīderlandei ir augsts resursu izmantošanas produktivitātes koeficients un tā atrodas starp Eiropas valstīm, kuru rūpniecības ražošanas apjomi ir pieauguši 2005. gada cenās. Somijas rūpniecības nozare ir uzrādījusi labākos rezultātus 2009. gadā, tās industriālās ražošanas apjomi bija pat lielāki nekā Zviedrijā. Par spīti Zviedrijas investīciju apjoma pieaugumam 2009. gadā, Norvēģijā šis indekss rādīja negatīvas iezīmes vēl 11 mēnešus pēc analizētā perioda.

Zviedrija meklē stratēģiskā izvietojuma risinājumus valstīs ar izaugsmes potenciālu. Tiešo investīciju aktīvu plūsma ir koncentrēta pakalpojumu nozares attīstības atbalstīšanai. Valstis ar zemu resursu izmantošanas produktivitāti un pieaugušo iedzīvotāju blīvumu varētu piesaistīt Zviedrijas investoru interesi. Pilsētu un ekonomisko teritoriju attīstības tempus palēnina teritoriju dabiskie ierobežojumi. Zviedrija izvēlētos vietas ar teritoriju paplašināšanas iespējām, kā arī apbūvētās teritorijas ar izveidoto un gatavo lietošanai infrastruktūru, kas atbilst mūsdienu daudzfunkcionālas izmantošanas prasībām, kā arī attīstītas loģistikas un industriālās teritorijas, kas tiek celtas pēc pasūtījuma vai paredzētas iznomāšanai. Kopā ar lielajiem telpiski ekonomiskajiem objektiem ir nepieciešami arī sasaistīto iekšzemes pakalpojumu nodrošinājums ar augstu kvalitāti, kas varētu atbalstīt Skandināvu daudz nacionālo uzņēmumu filiāļu darbību Austrumeiropā un Krievijā. Zviedrijas profesionālās augsto tehnoloģiju iestrādes bāze ir gan iekšzemē, gan ārzemēs. Piedāvājot izvietojumu Zviedrijas uzņēmumu filiālēm, mērķa valstij būtu nepieciešamas pietiekamas enerģētiskās un būvniecības jaudas, kā arī elastīgi un atvērti uz sadarbību cilvēkresursi. Lai piesaistītu Zviedrijas investīcijas, mērķa valsts izaugsmes potenciāls un tās gatavība un ieinteresētība starptautiskā sadarbībā ir svarīgāki motivējošie faktori nekā pašreizējā IKP izaugsme.

Noslēdzot iepriekš aprakstītos pētījuma minētos pieņēmumus ar mērķi radīt Latvijas valsts potenciālo spēju piesaistīt lielākus investīciju aktīvus no Zviedrijas, autore izstrādāja uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma informatīvi loģisko modeli ārvalstu investoriem, kas ir ilustrēts 3.3. attēlā.

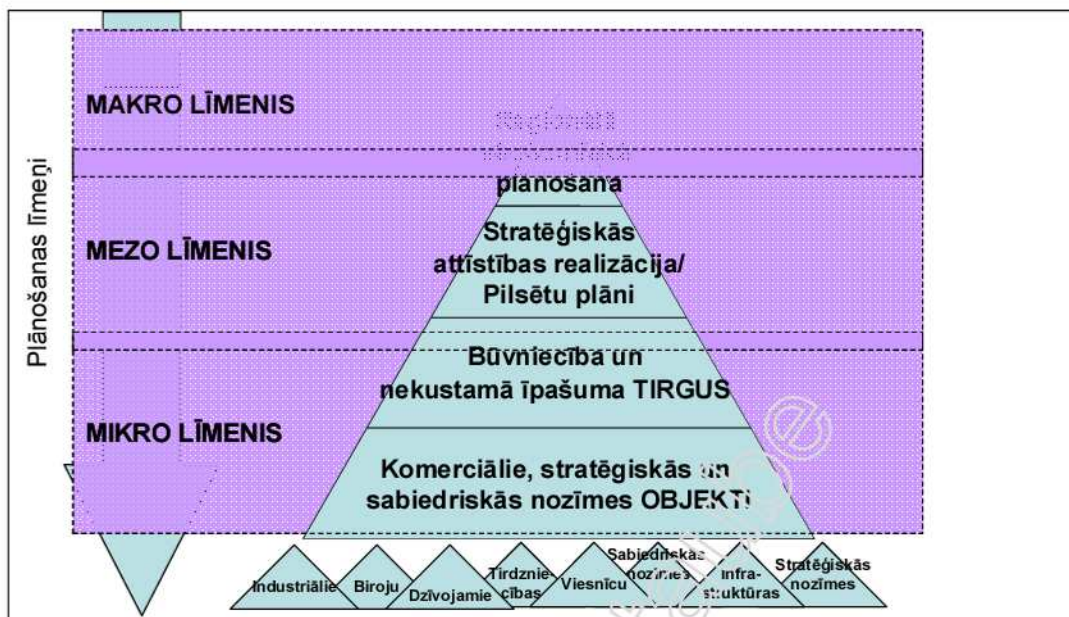
3.3. att. Uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma informatīvi loģiskais modelis ārvalstu investoriem [autores veidots attēls]

Saskaņā ar augstāk sniegto informāciju un 3.3. attēlā atspoguļotajā modelī, var secināt, ka Zviedrijas investori mērķtiecīgi rīkojas, veicot pamatīgu faktoru un visaptverošās plānošanas analīzi pirms uzņēmējdarbības aktivitāšu pārvietošanas uz attiecīgo valsti. Nākamajā apakšnodaļā ir aprakstīts šo faktoru kopums, lai novērtētu telpiski ekonomiski lietderīgāko izvietojumu uzņēmējdarbības aktivitātēm.

3.3. Uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma modeļa aprobācija Latvijā

Šī pētījuma daļa tiek veltīta uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma informatīvi loģiskā modeļa ārvalstu investoriem praktiskajiem risinājumiem. Autore pielāgo izstrādāto modeli Latvijas komerciālā nekustamā īpašuma tirgum, ņemot par paraugu liela mēroga tirdzniecības centrus kā sekundāros analizētos īpašumus promocijas darba tēmas ietvaros. Autore ir prezentējusi 3.4. attēlu 20. ikgadējā Eiropas nekustamā īpašuma sabiedrības konferencē (the 20th Annual Conference of the European Real Estate Society).

3.4. attēlā ir ilustrēta mijiedarbība un sasaiste starp plānošanas līmeņiem, lai norādītu uz nekustamā īpašuma objektu konsekventas attīstības nepieciešamību saskaņā ar vietējiem teritoriālās attīstības plāniem, atbilstoši reģionālajiem ekonomiskās attīstības mērķiem, kas ir saskaņoti ar sabiedrības vajadzībām un atbilst valsts tradicionālo vietējās ekonomikas nozaru attīstībai; tas savukārt parāda kopējās plānošanas atkarību no uzņēmējdarbības aktivitātēm un investoru līdzdalības nekustamā īpašuma attīstībā, kas nosaka valsts ekonomikas attīstības virzienus, kā aprakstīts iepriekšējā apakšnodaļā.

3.4.att. Interaktīvais kompleksās plānošanas modelis [autores veidots attēls]

Citiem vārdiem sakot, attiecībā uz industriālās nozīmes uzņēmumiem autore ir pieņēmusi, ka investors un attīstītājs būtu ieinteresēts veikt visaptverošu izpēti par vietējā tirgus pašreizējo attīstību un nākotnes potenciālu, ņemot vērā globālos aspektus, lai plānotu nepieciešamo uzņēmējdarbības aktivitāšu pārvietošanu uz konkrētu vietu attiecīgajā valstī, kas atbilstu vietējās sabiedrības vajadzībām un nestu peļņu gan vidējā termiņā, gan ilgtermiņā.

Labāko izvēli par ekonomiski lietderīgāko izvietojumu lielformāta tirdzniecības centram var veikt saskaņā ar analīzes metodi, kas galvenokārt koncentrējas uz detalizētu ekonomisko rādītāju atlasu un izpēti veikšanu, kas tiek definēta kā *uzņēmējdarbības aktivitāšu izvietojuma telpiski ekonomiski lietderīgākās vietas noteikšanas faktori* un aprakstīta šādi:

1. Analīze par izvēlētajā teritorijas un tās apkārtnes sociāli-ekonomiskajiem aspektiem

- 1.1. Iedzīvotāju skaita statistika, dinamika un prognozes
- 1.2. Esošā un potenciālā māsaimniecības pirkspēja un tās iedalījums atbilstoši sociālajām grupām
- 1.3. Nodarbinātības līmenis un tā prognozes
- 1.4. Esošā un plānojamā ekonomiskā infrastruktūra (transporta, saistīto biznesa objektu izvietojums)

Liela uzmanība ir jāvelta gājēju un auto transporta plūsmas kustībai lielākajās un pieguļošajās ielās (īpaši tirdzniecības platību izvietojuma plānošanā).

2. Tirgus analīze

- 2.1. Detalizētā esošās konkurences izpēte
- 2.2. Potenciālās konkurences analīze (SVID)

Makroekonomiskajā līmenī būtu jāizanalizē arī šādi aspekti:

- 2.3. Makroekonomisko rādītāju statistiskā atlase

- 2.4. Likumdošana
- 2.5. Esošo lieltirgotāju un investoru darbība tirgū
- 2.6. Vides datu, ietverot klimata pārmaiņu datu izpēti

Svarīga loma šajā sadaļā ir katra konkurējošā objekta SVID (angliski - SWOT) analīzei (stipro (S) un vājo (V) vietu, iespēju (I) un draudu (D) izpēti un vērtējums). Šo pieeju izmanto profesionālās pētījumu un konsultāciju organizācijas. Autore iesaka papildināt šādu analīzi ar PESTEL analīzi (par politiskajiem, ekonomiskajiem, sociālajiem, tehnoloģiju attīstības, un vides, ieskaitot klimata pārmaiņu faktoriem) vai STEER analīzi (par sociāli-kulturālajiem, tehnoloģiju attīstības, ekonomiskajiem, ekoloģiskajiem un formālajiem faktoriem), īpaši gadījumos, kad notiek jauna formāta nekustamā īpašuma objektu attīstība tirgū, ņemot vērā esošās kultūras dzīves īpatnības Latvijā.

3. Potenciālo zemes gabalu resursu analīze

- 3.1. Atrašanas vietas raksturojums
- 3.2. Zemes gabala fiziskie parametri
- 3.3. Atļautās būvniecības parametru izvērtējums, tai skaitā celtniecības blīvums, komunikāciju infrastruktūra un pazemes ūdeņu līmenis

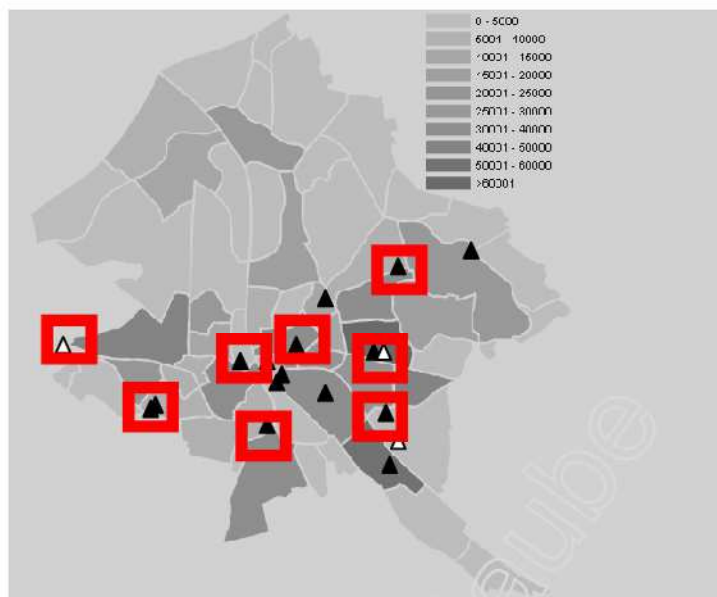
4. Iecerētā nekustamā īpašuma objekta profils un fiziskie parametri

- 4.1. Kopējās tirdzniecības centra platības un iznomājamās tirdzniecības platības lielums
- 4.2. Autostāvvietas ietilpība (atbilstoši mātes kompānijas prasībām),
- 4.3. Potenciālā apgrozījuma plānotais lielums
- 4.4. Mērķauditorijas parametri

Iespējams, ka augstāk minētos faktoros var ietvert lielās datu bāzēs, lai veidotu diskrētās izvēles modeļus (skat. 2.1.2. nodaļu) un veiktu telpiski ekonomisko objektu ekonomiskā pamatojuma izpēti. Analizējot attīstības perspektīvas, investors varētu vēlēties izskatīt šādus datus attiecībā uz pastāvošo ekonomisko situāciju – Latvijas gadījumā tas nozīmētu primāru nepieciešamību analizēt galvaspilsētas komerciālā nekustamā īpašuma tirgu.

Līdz ar Rīgas pilsētas ekonomikas un nekustamā īpašuma attīstību lielformāta tirdzniecības centru celtniecībai investori izvēlējās teritorijas ar šādu raksturojumu:

- tuvāk Rīgas vēsturiskajam kultūras un biznesa centram (vairāk nekā 120 tūkstoši pastāvīgo iedzīvotāju un vairāk nekā 80% potenciālo pircēju no dotā iedzīvotāju skaita ikdienā), kas veido aktīvāko gājēju un transporta plūsmu;
- rajonos ar :
 - a. augstāku nodarbinātības līmeni (augstāko par Rīgas vidējo rādītāja līmeni),
 - b. lielāku iedzīvotāju blīvumu (blīvi apdzīvotās vietas),
 - c. ar straujāku iedzīvotāju skaita pieaugumu (ko veicināja jauno dzīvojamo māju projektu realizācija);
- tuvāk centrālajiem transporta mezgliem (autoosta, dzelzceļa centrālā stacija);
- uz lieliem un centrālajiem ceļiem (Brīvības iela, Krasta iela, Barona iela);
- lielmēroga neapbūvētās teritorijas blīvi apdzīvoto rajonu nomalēs;
- veco rūpnīcu teritorijās.

3.5. att. Vērtējuma rezultātu karte par esošo lielformāta tirdzniecības platību izvietojumu Rīgā
[autorei veidots attēls]

Piezīme: baltie punkti – jaunie projekti; melnie – pastāvošās vietas; sarkano līniju taisnstūri – esošās piekļuves ierobežojumi tirdzniecības objektiem.

Pati pilsēta arī ir sadalīta galvenās uzņēmējdarbības zonās un perifērijas vai atbalsta funkciju apgabalos. Daugavas upe Rīgas patērētāju uztverē ir fiziskas šķērslis, kuru ir nepieciešams pārvarēt, lai sasniegtu pārupes tirdzniecības centru. Rīgas pilsētai attīstoties, acīmredzami sāk iezīmēties divi iepirkšanās rajoni: Pārdaugava un Daugavas labais krasts, kas sekmē pieprasījuma nodrošināšanu un iepirkšanās tradīciju izmaiņas lielākajai potenciālo patērētāju daļai. Tomēr vairākiem no analizētā nekustamā īpašuma pastāv noteikti piekļuves ierobežojumi (Rīga Plaza, Olympia, Domina Shopping un citi), pat jauniem projektiem būtu nepieciešama pastāvošās infrastruktūras detalizēta pārmodelēšana. Analītiskā karte 3.5. attēlā ir izstrādāta, izvērtējot informāciju, kura tika iegūta no oficiālās statistikas [2; 4; 51; 52; 83; 100; 101; 103; 107] saskaņā ar augstāk norādīto faktoru kopumu raksturojumu. Autore šos rezultātus ir iekļāvusi zinātniskajā publikācijā žurnālā „Business Systems and Economics Journal” [114].

3.5. tabula

Liela mēroga tirdzniecības platību tirgus piesātinājums Latvijā, [autorei aprēķini un prezentācija]

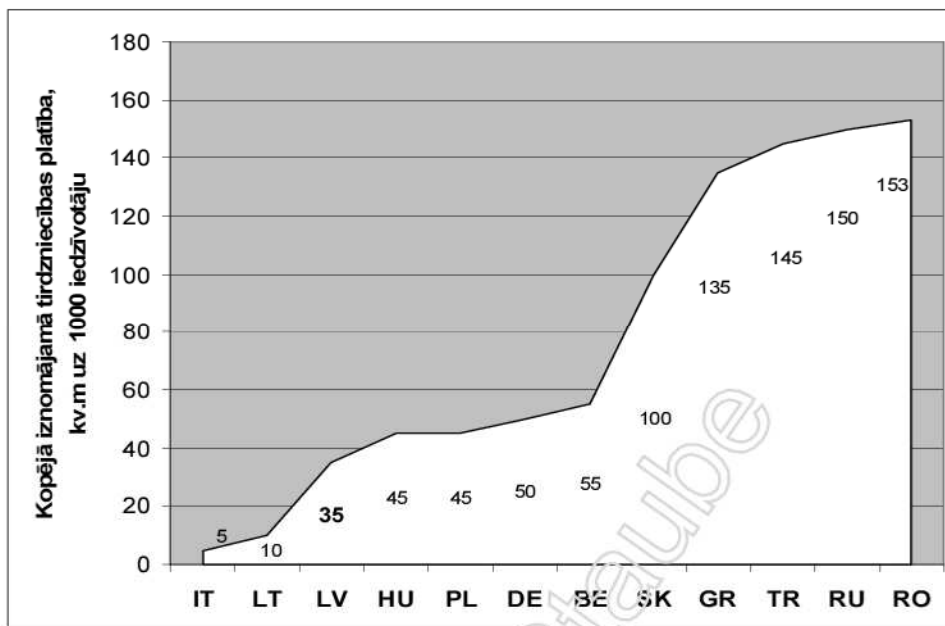
Reģions	Kopējā iznomājamā tirdzniecības platība uz 1000 iedzīvotāju		
	2008.gads	2010.gads	2015.gads
Latvija	158	177	308

Piezīme: Latvijas iedzīvotāju skaita prognozes uz 2015.gadu ir pielāgotas no Eurostat datiem

Saskaņā ar 3.5.tabulas datiem, liela mēroga tirdzniecības centru platību tirgus ir sasniedzis piesātinājuma stadiju. Autore komplicētie aprēķini, kas balstīti uz oficiālo statistiku [2; 4; 42; 51; 52; 58; 83; 100; 101; 103] tika iekļauti starptautiskās zinātniskās konferences „Ekonomikas zinātne - lauku attīstībai” (“Economic Science for Rural Development) pilna teksta rakstu krājumā [116]. Rīgas aglomerācijas paplašināšana izraisa vairāk kvalitatīvas nekā kvantitatīvas tirgus izmaiņas. Saskaņā ar Vengrauska un Rudienes (Vengrauskas un Rudienē) [130] uzskatiem, mazumtirdzniecības internacionalizācijas process un tā vērtējums kā relatīvi maz pētīts fenomens, kas pēc autores domām, var tikt uzskatīts par vienu no cēloņiem Latvijas tirdzniecības platību tirgus nelīdzsvarotībai.

Statistika parādīja, ka plānotais analizētā nekustamā īpašuma tirgus pieaugums salīdzinājumā ar 2008. gadu ir dubults – tas ir visai ambiciozi (680000 kv.m plānotais piedāvājuma apjoms 2015. gadā). Pašreizējā stagnācija komerciālā nekustamā īpašuma tirgū var izraisīt ilgāku kavēšanos projektu realizācijas termiņu ievērošanā. Autore uzskata, ka Latvijas tirdzniecības platību tirgū pastāv tendence, ka plānotos liela mēroga tirdzniecības centrus, kas ir paredzēti izbūvei saskaņā ar lielo tirdzniecības parku attīstību, kompensē pieaugoša konkurence lielveikalu tīklu ienākšana apdzīvotajās teritorijās. Līdz ar to 2011.-2012. gadā vietējā tirgū ir uzcelti apmēram 50000 kv.m tirdzniecības platības [15]. Autore ir aprēķinājusi, ka tikai pusi no šī apjoma sastāda liela mēroga tirdzniecības centru piedāvājums. Saskaņā ar pētījuma datiem, kas balstīti uz padziļinātu pašreizējā lielā mēroga tirdzniecības centru nekustamā īpašuma tirgus analīzi, piesātinājuma fāze Rīgā tika sasniegta jau pirms 2007. gada. Acīmredzami ir grūti apturēt starptautisko mazumtirdzniecības tīklu integrācijas procesu jaunos tirgos. Eiropas starptautiskā līmeņa lielveikalu tīkli rūpīgi plāno savu darbu uz praktisku un racionālu aprēķinu pamata. Pastāvošā konkurence piespiež vietējos operatorus veidot asociācijas. Polijas zinātnieks ir ievērojis mazumtirgotāju pievēršanos lokālajiem un telpiskajiem aspektiem[81]. Rīgas liela mēroga tirdzniecības centru mērķa auditorija, neskaitot galvaspilsētas iedzīvotājus, ņemot vērā to atrašanās vietu tuvumu un augsto māsaimniecību ienākumu līmeni, ir Pierīgas iedzīvotāji. Autore ir izvērtējusi iespējas liela mēroga tirdzniecības centriem palielināt savu tirgus daļu reģionālā virzienā. Veicot salīdzinājumu ar to pašu koeficientu Rīgai 2011. gadā, autore secina, ka pašreiz rietumu virziens ir vispiemērotākais potenciālo liela formāta tirdzniecības centru izvietojumam. Latvijas valsts mērogs ir relatīvi mazs salīdzinājumā ar pārējo Eiropu. Vietējā nekustamā īpašuma tirgus paplašināšana ir solis uz Baltijas valstu konsolidāciju. Līdz ar to Rīgas aglomerācijas paplašināšana sekmētu lielo tirdzniecības parku attīstību, jo īpaši pašreizējā situācijā, kad reģionālās attīstības nepilnības ir acīmredzamas. Tomēr, pēc autores domām, Rīgas un tās piepilsētu zonas centrālais izvietojums Latvijā var piesaistīt klientus arī no tālākām ģeogrāfiskās atrašanās, panākot Rīgas tirdzniecības platību tirgum nopietnas tirdzniecības zonas nozīmi Baltijas valstu mērogā.

Saskaņā ar tirgus analīzes rezultātiem pēc globālā nekustamā īpašuma konsultantu kompānijas Jones Lang LaSalle datiem (skat. 3.6. att.), Eiropas komerciālo tirdzniecības platību tirgus blīvums ir apmēram 170 kv.m uz 1000 iedzīvotājiem [116]. Tas ir noteicošais rādītājs profesionālajiem tirdzniecības centru attīstītājiem un investoriem, meklējot teritorijas jauniem projektiem. Šīs aktivitātes barometrs parāda, ka potenciālās attīstības teritorijā dzīvo vairāk nekā 455 miljoni iedzīvotāju (pie nosacījuma, ka iedzīvotāju skaits saglabājas konstants).

3.6. att. Potenciālais liela mēroga tirdzniecības platību tirgus blīvums Eiropā, [autores aprēķini un prezentācija]

Ņemot vērā vidējo Eiropas komerciālā tirdzniecības platību tirgus blīvumu, un plānojot liela formāta tirdzniecības objektu attīstību, to skaits var sasniegt 4400 projektus. Latvijai tas varētu nozīmēt papildu apmēram 80000 kv.m kopējās iznomājamās tirdzniecības platības [116].

Sadarbība ar ārvalstu investoriem veicināja vietējo tirgus speciālistu profesionālo zināšanu uzlabošanu. Liela mēroga tirdzniecības centru nekustamā īpašuma tirgus blīvuma pieauguma izpēte Latvijā norāda uz komerciāli iznomājamo platību pārpalikumu vidējā termiņā, tomēr starptautiskais tirgus var piedāvāt Latvijas speciālistiem iespējas profesionāli attīstīt jaunus nekustamā īpašuma objektus un piesaistīt starptautisko partneru interesi uzņēmējdarbības uzsākšanai Latvijā. Iepriekš minētie Lietuvas zinātnieki secina, ka valsts politiku var pielāgot, ņemot vērā starptautisko ražotāju iesaisti vietējā mazumtirdzniecības uzņēmējdarbībā [130]. Autore piekrīt šim apgalvojumam pie nosacījuma, ka vietējā tirgus profesionāļi un politiķi veic pieredzes apmaiņu un aktīvi veido uzņēmējdarbības aktivitāšu pieauguma stimulēšanas zonu, nevis pārdod vietējos uzņēmumus, bet gan atbalsta tos tālākai attīstībai, ņemot vērā Kampani (Camagni) izstrādāto daudzdimensionālo koncepciju, teritorijas identitāti, kas ir saistīta ar vietējā tirgus zināšanām, izgudrojumiem un īpatnībām, kā arī katras attiecīgās teritorijas konkurētspējas priekšrocībām [36]. Latvija ir uz pareizā ceļa, lai gūtu zināšanas un pieredzi, kas ļautu apmierināt klientu vajadzības un stratēģiski izvietotas tirdzniecības platības pašreizējos tirgus apstākļos, ņemot vērā pieaugošās konkurences spiedienu. Apkopojot šīs nodaļas pētījuma rezultātus, var secināt, ka Latvijai ir plašākas iespējas – tā var attīstīt plašāku augstās klases nekustamā īpašuma spektru, tai ir nepieciešamās platības un mērogs, tā var palielināt mērķa patērētāju aptveršanas zonu, attīstīt atbalstīt uzņēmējdarbību un nodrošināt nepieciešamo infrastruktūru, tomēr pašreiz Latvijai sevi ierobežo ar vājiem telpiskās ekonomikas aspektiem un stratēģisko plānošanu.

PROMOCIJAS DARBA SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Veikto pētījumu rezultātā disertācijas hipotēze par „*telpiski ekonomiskās izvietojuma procesā ievērojot klimata pārmaiņu faktoros tiek sekmēta komerciālā nekustamā īpašuma tirgus uzņēmējdarbības aktivitāšu konsolidētā attīstība Baltijas jūras reģionā, novēršot vietējā komerciālā nekustamā īpašuma tirgus īstermiņa nesabalansētību*” ir pamatota ar šādiem secinājumiem un zinātniskā pētījuma gaitā izstrādātajiem telpiski ekonomiskā izvietojuma risinājumiem:

1. Pašlaik, lai veicinātu ekonomikas atveseļošanu pēc pasaules ekonomikas krīzes, notiek daudzpusīga darbība pie stratēģiskās un taktiskās rīcību plāna dokumentu sagatavošanas gan Eiropas līmenī gan Latvijā, kas ir Lisabonas programmas turpinājums un pilnveidošana. Par galvenajiem iemesliem tam, ka Eiropā nav vienotās telpiski ekonomiskās plānošanas sistēmas, tiek minēti nacionālās plānošanas sistēmu un likumdošanas īpatnības, kas katrai valstij reģionā atšķiras, bet joprojām tām ir lielas ietekmes varā.
2. Telpiskās ekonomikas jēdziena rašanās ir pamatota ar globalizācijas attīstību resursu pārdalīšanas un pārvietošanās procesā starp valstīm. Telpiskās ekonomikas saturs tiek plaši pētīts pēdējo divdesmit piecu gadu periodā. Analizējamās literatūras avotu ietvaros šis jēdziens nav stingri definēts, bet pie tā satura atklāšanas ir strādājis liels zinātnieku loks. Tamdēļ, autore ir apkopojusi faktorus, kas veido telpiskās ekonomikas jēdziena būtību, noteikusi tās saturu un piedāvājusi telpiskās ekonomikas definīciju.
3. Klimata pārmaiņu procesiem pasaulē tiek veltīta ļoti nopietna uzmanība. Klimata mainību var izraisīt gan dabas procesi, gan arī cilvēka darbība. Mainoties klimatiskajiem apstākļiem, var mainīties valsts ekonomikas attīstības prioritātes. Industriālās nozīmes objekti ir starp tiem komerciālā nekustamā īpašuma tirgus objektiem, kuru darbība pat īsā laikā var ietekmēt atmosfēras, ūdens un zemes sastāva izmaiņas. Dabas postošo procesu starpā lielākā nozīme ir atmosfēras vidējās temperatūras pieaugumam, kas var radīt paaugstinātu ugunsgrēku risku mežos, augsnes faunas izmaiņas, ietekmēt augsnes struktūru un auglību, augu slimību un kaitēkļu sugu izplatību. Tāpēc šis faktors ir pieņemts ka noteicošais autores izstrādātā *telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas algoritmiskā modeļa* veidošanā.
4. Latvijas teritorijas ekonomiskā funkcionalitāte tiek sadalīta starp trim biznesa jomu mijiedarbības grupām: 1) ražošanas un lauksaimniecības, 2) tirdzniecības un pakalpojumu, un 3) būvniecība kā atbalsta nozare, kas kopumā būtiski ietekmē Latvijas nekustamā īpašuma tirgus attīstību.
5. Autore ir izstrādājusi *telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas algoritmisko modeli* un veikusi Latvijas augstās klases industriālo nekustamā īpašuma telpu piedāvājuma aprēķinus vidējā termiņa ietvaros. Līdzīgus modeļus autorei nav izdevies sastapt zinātniskās un praktiskās literatūras avotos.
6. *Telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas algoritmisko modeli* primāri var izmantot jaunattīstības valstīs, jo modelis piedāvā izmainīt tradicionālo pieeju ekonomikas modeļu veidošanā un veikt salīdzinājumu starp valstīm atbilstoši

potenciālajām pārmaiņām klimatā. Latvijas ekonomikas ražošanas un lauksaimniecības nozaru prognozes ir sastādītas pēc Čehijas un Zviedrijas attīstības izvērtējuma.

7. Pēc progresīvā Čehijas attīstības scenārija, esošie Latvijas rūpnieciskās ražošanas apjomi atbilstu 53% no esošā Eiropā pieprasītāko Latvijas industriālo platību tirgus piedāvājuma.
8. Veicot aprēķinus salīdzināmajās cenās, pētījuma rezultāti norāda, ka Latvijas Nacionālajā Attīstības Plānā prognozējamais vidējais pieauguma temps apstrādes nozarē 2020.gadā ir vismaz divas reizes lielāks par pētījumā iegūtajiem datiem. Latvijas neliels teritoriālais mērogs un izdevīgs ģeogrāfiskais stāvoklis varētu tikt pieņemti par labvēlīgajiem faktoriem ātro pārmaiņu veicināšanai ekonomikā un industriālā apgrozījuma ievērojamam pieaugumam, toties esošais komerciāla nekustamā īpašuma tirgus piedāvājuma apjoms un kvalitāte nav atbilstoši esošajam pieprasījumam, kā pierādījums tam ir augošs uzņēmumu vajadzībām piemēroto (built-to-suit) celtniecības objektu skaits pēdējos desmit gados Latvijā. Tamdēļ, autore secina, ka vidējā termiņā ekonomiski pamatoti ir pieturēties pie nelielām uzņēmējdarbības aktivitāšu vidējā pieauguma tempa izmaiņām (1.01 reizes vairāk nekā analizējamajā periodā), bet nodrošināt apstākļus 1,72 reizes lielākam augstās klases industriāla nekustamā īpašuma tirgus piedāvājuma apjoma pieaugumam, uzlabojot vietējā tirgū esošo industriālo telpu kvalitāti, infrastruktūras nodrošinājumu un citus faktorus atbilstoši promocijas darbā izstrādātajam *uzņēmējdarbības aktivitāšu izvietojuma telpiski ekonomiski lietderīgākās vietas noteikšanas faktoru* definējumam.
9. Salīdzinājumā ar pārējām Baltijas valstīm, Igaunijai ir augstāks *vadošo uzņēmējdarbības aktivitāšu specializācijas* novērtējums, tāpēc šī valsts šķiet pievilcīgāka sadarbības un biznesa aktivitātēm. Turpretī, Latvija un Lietuva konkurē savā starpā, lai piesaistītu potenciālās investīcijas autentisko ekonomikas nozaru attīstībai. Pētījums pamato tēzi, par Latvijas industriālā specializācijas līmeņa kritumu Baltijas jūras reģionā.
10. Saskaņā ar pētījuma datiem, no 2000. līdz 2011.gadam Latvijā ir ievērojams rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības specializācijas pakāpes samazinājums starp Baltijas valstīm. Zemais ekonomikas koncentrācijas un produktivitātes līmenis norāda, ka ir pārāgri prognozēt stabīlu un līdzsvarotu ekonomikas attīstību Latvijā.
11. Latvijas oficiālo dokumentu sarakstā nekustamā īpašuma attīstības jomā trūkst saskaņošana un secīgums. Jauno projektu pieteikumu parādīšanās un vietējā nekustamā īpašuma tirgus nespēja apmierināt ārzemju uzņēmēju pieprasījumu pēc augstās klases komerciālajām nekustamā īpašuma telpām ar attīstītu iekšējo un ārējo infrastruktūru tajā pat laikā pieaugot degradēto teritoriju un objektu skaitam. Autore secina, ka Latvijā notiek nepārdomāta resursu pārdalīšana un pastāv tendence bez dziļas ārējo un iekšējo faktoru analīzes izstrādāt jaunus normatīvi tiesiskos aktus.
12. Uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma risinājumu meklēšana, veicinot investoru interešu pieaugumu, ir aktuāla un neatrisināta joma. Saskaņā ar „Teritorijas attīstības plānošanas” likumu Latvijā, teritorijas attīstības plānošana process ir ciklisks. Tas rada apstākļus teritorijas attīstības aktualitātes neizzūšanai laika gaitā un līdz ar jaunu tehnoloģiju parādīšanos. Jaunas informācijas pieejamība var ietekmēt jaunu apvienību un sadarbības saikņu veidošanos.

13. Darba rezultātos ir atspoguļots, ka Zviedrijas investori ievirza savu kapitālu tādu valstu nekustamā īpašuma attīstīšanā, kur ir nodrošināta vai atbalstīta atbilstoša infrastruktūra un nekustamā īpašuma objektos ar paplašināšanas iespējām. Zviedrijas ārējās investīcijas ir vērstas valstīs ar iedzīvotāju blīvuma un vietējo resursu izmantošanas rādītāju pieauguma tendenci, ar lielāko nekā Latvijā zemju izmantošanas procentu komerciālajiem nolūkiem. Uz doto brīdi Zviedrija vairāk investē pakalpojumu nozares attīstībā, bet rūpnieciskajā ražošanā šī valsts investē tik pat lielā apjomā cik ir ārvalstu investīcijas Zviedrijas rūpnieciskajā ražošanas attīstībā.
14. Promocijas darba rezultātos autore norāda uz vietējā nekustamā īpašuma tirgus attīstības tendencēm un īpatnībām, ieskaitot potenciālu vidējā pieprasāmo telpu izmēra palielinājumam, ārvalstu investoru projektu spektru (uzsvars ir pakalpojumu sfēras attīstīšanai un ievērojams pieteikto investīciju projektu skaits vēl nav realizēts), esošo sekundārā tirgus telpu kvalitātes neatbilstību un komunikāciju nepietiekošajām jaudām.
15. Mūsdienās ĢIS sistēmas ļauj modelēt komplicētus teritorijas attīstības scenārijus atsevišķu komponentu vai faktoru kopumu ietekmē. Teritorijas kohēzijas ir daudzdimensionālā koncepcija, kuru sastāda vismaz trīs komponenti: teritorijas kvalitāte, ražīgums un identitāte.
16. Saskaņā ar rezultātiem no veiktās aptaujas *par industriālās nozīmes telpiski ekonomisko objektu izvietojuma piemērotās vietas izvēles novērtējumu daudznacionālo kompāniju kontekstā*, kompānijas neizrādīja gatavību dot augstu vērtējumu par savu uzņēmējdarbības aktivitāšu perspektīvām tuvāko piecu gadu griezumā, bet vairākos gadījumos pārliecinoši atbildēja par mazāk nekā trīs gadu perioda plāniem. Pētījuma rezultātā autore secina, ka lielākā daļa Latvijas vietējās vadības pārstāvju un vadošo speciālistu nav pilnvarota patstāvīgajā ārvalstu kompāniju vai kopuzņēmumu vadīšanā. Mātes kompānijas vadībai ir dominējošā loma telpiski ekonomisko objektu izvietojuma izvēlē. Starp noteicošajiem faktoriem Latvijas patērētāju tirgus pievilcības zemā vērtējumā ir minēti vietējo speciālistu iemaņu nepietiekoši augsts līmenis, nodokļu politika ierobežojoša uzņēmējdarbības aktivitātes, zema aktivitāte vietējo dabas resursu izmantošanai ražošanā. Tomēr zems darbinieku atalgojuma līmenis salīdzinājumā ar mātes kompāniju valstīm, transporta infrastruktūras attīstības process, pievilcīgie kreditēšanas nosacījumi ražošanas attīstības atbalstam ir minēti starp ārvalstu investoru aktivitāti veicinošajiem faktoriem pašlaik un tuvākajā nākotnē. Zonēšanas noteikumi un sadarbība ar vietējām pašvaldībām vismazāk ietekmēja lēmumu par telpiski ekonomisko objektu izvietojumu.
17. Veiktās aptaujas ietvaros, uzņēmēji ir apstiprinājuši, ka pašreizēja aktivitāte sadarbībā ar vietējiem zinātniekiem ir zema, bet izpauž gatavību un ieinteresētību iesaistīt vietējos profesionālos un akadēmiskos spēkus pētījumu un attīstības jautājumu risināšanai Latvijā.

Promocijas darbā ietvērtie pētījuma rezultāti ir sagatavoti plašākajai auditorijai un vērsti dialoga dibināšanai ar akadēmiskās vides pārstāvjiem, speciālistiem reģionālās un nekustamā īpašuma attīstības jomā, attīstītājiem un investoriem, kas ir līdzīgu jautājumu risināšanas meklējumos.

Balstoties uz nozīmīgajiem augstāk minētajiem promocijas darba secinājumiem un sniegtajiem risinājumiem, autore ir izvirzījusi šādus lietišķi praktiskos priekšlikumus uzņēmējdarbības aktivitāšu sistēmas racionālajai ilgtermiņa attīstības sekmēšanai Latvijā:

1. Sakarā ar to, ka Eiropas telpiskās plānošanas koordinācijas modeļa tapšana un tā integrācija ir ilgtermiņa process (līdz 2030.gadam) pateicoties valstu dažādām ekonomikas attīstības līmeņiem un telpiskās plānošanas stiliem, ir jāizmanto šis laiks, pieturot darbu pie nepārtrauktās likumdošanas pilnveidošanās, bet vidējā termiņa ietvaros koncentrēt spēkus uz uzņēmējdarbības aktivitāšu atbalstīšanu ar nodokļu politiku, transporta un komunikāciju infrastruktūras attīstīšanu. Sabiedrības izglītošana un efektīva esošo resursu pārdalīšana un naudas līdzekļu izmantošana būtu jāveicina ar mērķi aktivizēt uzņēmējdarbību Latvijas valsts teritorijā.
2. Akadēmiskās vides pārstāvjiem autore piedāvā izmantot teorētiskās bāzes papildinājumam telpiskās ekonomikas jomā šādas pētījuma izstrādātās novitātes: *uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma juridisko aspektu vēsturiskā ieskata informatīvo loģiskās secības modeli, uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma veidošanas faktoru apkopojumu, uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma informatīvi loģisko modeli ārvalstu investoriem, interaktīvo kompleksās plānošanas modeli un uzņēmējdarbības aktivitāšu izvietojuma telpiski ekonomiski lietderīgākās vietas noteikšanas faktoros.*
3. Industriālās nozīmes komerciālā nekustamā īpašuma objektu izvietojums un pastāvēšana ir cieši saistīta ar valsts ekonomisko attīstību un prioritātēm, tāpēc Ekonomikas ministrijai un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai ekonomikas un reģionālās attīstības prognožu sastādīšanā autore piedāvā izmantot izstrādāto *telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas algoritmisko modeli*, šādi starp valstu ekonomikas izvērtēšanas un salīdzināšanas metodikā izmantot klimata pārmaiņu instrumentu.
4. Autore saskata iespēju un iesaka atbildīgajām institūcijām veikt Latvijas komerciālā nekustamā īpašuma tirgus attīstības salīdzinājumus ar progresīvāko ekonomikas attīstības tempu valstīm (disertācijā – Čehija un Zviedrija) nekā tas ir ierasts veikt (autore min salīdzinājumus ar pēcpadomju valstīm un starp Baltijas valstu līmenī), un izvērtējot vietējo resursu izmantošanu un Latvijas teritorijas attīstības potenciālu no ražošanas un lauksaimniecības sektoru attīstības perspektīvām, kā arī zem uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma atbalstīšanas un veicināšanas konteksta Latvijā, un piemērot valstu un uzņēmēju vienību sadarbības esošo ārzemju praksi jauno modeļu izstrādāšanai Latvijā vietējās ekonomikas atveseļošanai.
5. Vietējiem un ārvalstu zinātniekiem autore piedāvā izvērtēt *telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas algoritmiskā modeļa* adaptāciju arī ārpus Latvijas nekustamā īpašuma tirgus ekonomisko prognožu sastādīšanai, kā arī izvērtēt klimata pārmaiņu faktoru komplekso aprēķinu veicināšanu *telpiski ekonomisko objektu piedāvājuma prognozēšanas algoritmiskā modeļa* ietvaros.
6. Aprēķinu rezultātā ražošanas jaudu palielinājuma temps vidējā termiņa ietvaros nav prognozējams straujš, bet augstās klases industriālo platību apjoma ievērojams

palielinājums ir pamatots primāri ar pakalpojumu sfēras attīstības pieprasījumu Latvijā (noliktavu un loģistikas, kā arī „flex” tipa objektu attīstība).

7. Vietējiem un ārvalstu zinātniekiem kā arī profesionālās uzņēmējdarbības jomas pārstāvjiem autore piedāvā izmantot *Džini (Gini) koeficienta piemērošanas metodi kā vienu no risinājumiem vadošo uzņēmējdarbības aktivitāšu reģionālās koncentrācijas un to specializācijas pakāpju novērtēšanā un noteikšanā*, kā arī papildinot pasaules zinātniski praktisko praksi un veicot salīdzinājumus ar pārējiem empīriskajiem pētījumiem. Šos datus autore piedāvā izmantot kā vienu no analītiskajiem instrumentiem Latvijas industrializācijas politikas veicināšanai.
8. Globalizācijas procesa ietekmē, bet ievērojot Latvijas teritorijas nelielo mērogu un izdevīgo ģeogrāfisko izvietojumu, saskaņā ar izstrādāto *uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojuma informatīvi loģisko modeli: ārvalstu investoriem*, autore pamato, ka ir jāpaplašina industriālās produkcijas realizācijas mērķa tirgus robežas, mazinot Rīgas aglomerācijas ietekmi, veicinot reģionālo attīstību un pastiprinot uzņēmēju sadarbību ar tuvākajām kaimiņvalstīm no promocijas darbā definētajiem *Latvijas teritorijas sadarbības un ietekmes rādiusiem*. Saskaņā ar promocijas darba rezultātiem, Latvijas lielākais investīciju apjoms tiek piesaistīts no valstīm ārpus analizējamajiem rādiusiem, kas ir raksturīgi valstīm ar politiku kapitālieguldījumu izvietojšanai dominējoši ārvalstīs (piemēram, Zviedrijas Karalistes politika kopš 1998.gada). Veiktās aptaujas rezultāti norāda, ka lielākās uzņēmējdarbības aktivitātes preču realizācijas jomā notiek otrā rādiusa ietvaros vai ārpus tuvāko kaimiņu teritorijām. Atbildīgajām iestādēm ir jāatbalsta daudznacionālo ražošanas kompāniju veidošanās Latvijā ar kapitālu no Baltijas jūras reģiona. Tas veicinātu Latvijas komerciālā nekustamā īpašuma tirgus racionālo un sabalansēto attīstību ilgtermiņa perspektīvā.
9. Autore ir izstrādājusi anketu „Ražošanai piemērotās vietas izvēles novērtējums daudznacionālo kompāniju kontekstā” un organizējusi tiešsaistes intervēšanas sistēmu. Veiktais lietišķi zinātniskais pētījums ir izmantojams apmācības procesā un/vai veicot līdzīgā veida profesionālās aptaujas.
10. Uzņēmējdarbības vajadzībām iedalītajām Latvijas zemēm ārvalstu pārstāvniecību partneriem primāri ir jābūt pieejamām nomā nevis īpašumā, piemērojot uzņēmējdarbības aktivitāšu attīstības atbalstošo nodokļu politiku, piedāvājot atvieglojumus vidējā termiņa perspektīvā rūpniecības nozarē un industriālā nekustamā īpašuma tirgū strādājošajiem un ienākošajiem uzņēmumiem.
11. Vietējā komerciālā nekustamā īpašuma tirgus pārstāvjiem (nekustamā īpašuma attīstītājiem, pārvaldības kompānijām), ražošanas un būvniecības jomas kompānijām autore iesaka stratēģiskās vadīšanas sistēmas izmantošanu.
12. Lai veidotu ilgtermiņa uzņēmējdarbības aktivitāšu atbalstītu darba vidi mūsu valstī ir nepieciešams attīstīt un uzturēt viegli analizējamo un obligāti nepārtraukti atjaunojamo ticamo informāciju pieejamo nekustamā īpašuma attīstības tirgus profesionāļu un to partneru lietošanai. Autore iesaka uzturēt vienotu datu bāzi mūsdienu ĢIS sistēmās uz VZD vai LIAA pamata, modernizējot un palielinot to kapacitāti (pēc neoficiālās informācijas kapacitāte ir nepietiekoša tās ātrai izmantošanai), iesaistīt privāto

organizāciju izstrādāto nekustamā īpašuma informācijas datu bāzes un papildinot esošās datu bāzes ar trūkstozo informāciju atspoguļošanu kartēs saskaņā ar izstrādāto faktoru analīzes rādītāju kopumu.

13. Latvijas valsts universitāšu vadībai sadarbībā ar atbildīgajām institūcijām jāpaaugstina profesionālās un akadēmiskās vides darbinieku iesaistīšana Latvijas un kaimiņvalstu teritoriju stratēģiskās ekonomiskās plānošanas procesā.
14. Atbildīgajām valsts institūcijām autore mudina nodrošināt sabiedrības ietekmes samazināšanu uz būvniecības un komerciālā nekustamā īpašuma jomas attīstības procesiem, kas bieži rada šķēršļus un aizkavējumus uzņēmējdarbības aktivitāšu veicināšanā. Iedzīvotāju ieinteresētības paaugstināšana industriālo objektu attīstībā, izglītojot un informējot iedzīvotājus par mērķiem un darba sasnieguma rezultātiem, atbalstot vietējo iedzīvotāju nodarbinātību šajos objektos un sniedzot profesionālās izglītības iespējas Latvijā jaunradītajos uzņēmumos, veidotu sociāli ekonomisko atbalstu uzņēmējdarbības aktivitāšu telpiski ekonomiskā izvietojumam Latvijas valsts teritorijā.

KOPSAVILKUMĀ IZMANTOTO AVOTU BIBLIOGRĀFISKAIS SARAKSTS

1. Geipele I., Fedotova K. Stratēģiskie pārvaldības lēmumi: preces izplatīšana tirgū, mārketinga loģistika, merčendaizings. – Rīga: RTU Izdevniecība, 2007.
2. Golubevs R. Mārcis Budlevskis. Mazumtirzniecības biznesa nianse. // Varianti.lv. 2008. / Internet. - Retrieved from <http://varianti.lv/sakums/articles/show/375>. Access: September 5, 2009.
3. Klimata mainība un globālā sasilšana, Kļaviņa M. un Andrušaiša A. redakcijā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008. - 171 lpp.
4. Kosovičs M. Tirdzniecības centri gatavojas taupības režīmam.// Latvijas Tirgotājs, 2008. / Internets. - Retrieved from <http://www.tirgotajs.lv/sablons.php>. Access: September 5, 2009.
5. Kristapsone S. Zinātniskā pētniecība studiju procesā. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", 2008.- 352 lpp.
6. Lasmanis A. Datu ieguves, apstrādes un analīzes metodes pedagoģijas un psiholoģijas pētījumos. 1.grāmata, Rīga : Izglītības sōji. 2002. -236 lpp.
7. LR Ekonomikas ministrija. Informatīvais ziņojums. Par ārvalstu tiešo investīciju piesaistes stratēģiju 2011.-2015.gadam. 2011. / Internet. - Retrieved from <http://www.bra.lv/>. Access: February 24, 2013
8. LR Ekonomikas Ministrija. Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2013. - 2020.gadam./ Internet. - Retrieved from <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30765>. Access: March 17, 2013.
9. LR likums. Par piesārņojumu./ Internet. - Retrieved from <http://www.likumi.lv/doc.php?id=6075> Access: March 10, 2013.
10. LR likums. Teritorijas attīstības plānošanas likums./ Internet. - Retrieved from <http://www.likumi.lv/doc.php?id=238807>. Access: 12 February 2013.
11. LR Ministru kabineta rīkojums Nr.178. Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns 2012.gadam. 2012.gada 18.aprīlis./ Internet. - Retrieved from <http://www.likumi.lv/doc.php?id=246716>. Access: December 12, 2012.

12. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Zemes politikas pamatnostādnes 2008.-2014.gadam. - 2008. - 39 lpp.
13. Mārtinsone K. Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes. Rīga: Raka, 2011. - 284 lpp.
14. Orlovska A. Statistika. Rīga: RTU Izdevniecība, 2007. - 111 lpp.
15. Rīgas Dome. Rīgas attīstības programma 2006. - 2012.gadam. Pašreizējās situācijas raksturojums. Aktualizēta 2010.gadā. 2.daļa. / Internet. - Retrieved from http://www.rdpad.lv/uploads/rpap/programma_2.dala_esosa%20situacija.pdf. Access: February 22, 2013.
16. Skribans V. Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā ekonomisko efektu modelēšana. // Economics & Business. - 2011. -pp. 2176-2184.
17. Štaube T., Geipele I. Latvijas industriālo telpu ilgtspējīgā piedāvājuma scenāriju analīze klimata pārmaiņu ietekmē. [Analysis of scenarios on the industrial premises' sustainable supply in Latvia under the influence of the climate change].// in Climate change and adaption to it: Latvia. M.Klavins and A.Briede (Eds.), Riga: University of Latvia Press, 2012. – 170. – 186.lpp.
18. Štaube T., Geipele I. Latvijas moderno industriālo telpu ilgtspējīgas attīstības modelis. [Sustainable development model for the modern industrial properties in Latvia]// Scientific Journal of of Riga Technical University. - 2010. - 20 (3) -124.-132. lpp.
19. Vanags J. Nekustamā īpašuma ekonomika. Rīga: RTU Izdevniecība. 2010. - 297 lpp.
20. Vanags J., Geipele I. Latvijas tautsaimniecība un būvniecības nozares attīstības ietekme uz nekustamā īpašuma tirgu. Rīga: RTU Izdevniecība, 2008. -196 lpp.
21. Alanon A., Arauzo J., Myro R. Accessibility, Agglomeration and Location. in J. M. Arauzo and M. Manj'on (Eds.). Entrepreneurship, Industrial Location and Economic Growth. - Chentelham: Edward Elgar, 2007. - pp. 247–267.
22. Albers H., Ando A., Shogren J. Introduction to spatial natural resource and environmental economics.// Resource and Energy Economics. - April 2010.- 32 (2)- pp.93-97.
23. Anjoman A. Planning for Metropolitan Regions: The Land-Use and Transportation Connection // in Proc. 2nd WSEAS International Conference on Urban planning and transportation, Rhodes, 2009. - pp.153-158.
24. Arauzo J. Determinants of industrial Location. An Application for Catalan Municipalities // Papers in Regional Science. - 2005.- 84 - pp.105–120.
25. Arauzo J. Industrial Location at a Local Level: Comments on the Territorial Level of the Analysis.// Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie [Journal of Economic & Social Geography]. - 2008. - 99 - pp. 193–208.
26. Arauzo J., Viladecans E. Industrial Location at the Intra-metropolitan Level: The Role of Agglomeration Economies. // Regional Studies -2009 -43 -pp. 545–558.
27. Arauzo-Carod J. M., Liviano-Solis D., Manjon-Antolin M. Empirical studies in industrial location: An assessment of their methods and results// Journal of Regional Science, 2010. -50(3)- pp. 685–711.
28. Auziņš A. Institutional Aspects of Real Estate Property Formation: the Case of Latvia// Proceedings of the International Scientific Conference "Economic Science for Rural Development", Jelgava, Latvia University of Agriculture, 2004.- pp. 41-46.
29. Barbosa N., Guimaraes P., Woodward D. Foreign Firm Entry in an Open Economy: The Case of Portugal. // Applied Economics - 2004. - 36- pp. 465–472.

30. Barrios S., Görg H., Strobl E. Foreign direct investment, competition and industrial development in the host country// *European Economic Review*. - 2005. - 49(7) - pp. 1761-1784.
31. Basile R. Acquisition versus Greenfield Investment: The Location of Foreign Manufacturers in Italy. // *Regional Science and Urban Economics* - 2004. - 34 - pp. 3–25.
32. Becker R., Henderson V. Effects of Air Quality Regulations on Polluting Industries.// *Journal of Political Economy* - 2000. - 108 - pp. 379–421.
33. Brazinskas S. The Northern region of the European Union: an economic cooperation outlook for Lithuania// *International Journal of Public Administration*. - 2008. - 4(20) - pp. 19-26.
34. Breslow N.E. Statistics in epidemiology: the casecontrol study.// *Journal of the American Statistical Association*. - 1996. - 91(433) - pp.14–28.
35. Brunetta G., Voghera A. Landscape Evaluation in Spatial Decision- Making: A Methodological Proposal// in *Recent Researches in Urban Sustainability and Green Development*, V.Niola, T.Kala, C.Popescu Eds. Prague: WSEAS Press. - 2011 - pp.101-110.
36. Camagni R. The rationale for territorial cohesion and the place of territorial development policies in the European model of society presented at the Vienna Seminar on Territorial cohesion and the European model of society, July 2005. / Internet. - Retrieved from <http://89.187.68.157/inc/cgi/dd/dd20061102.pdf>. Access: October 12, 2011
37. Cantwell J., Dunning J. H., Lundan S. M. An evolutionary approach to understanding international business activity: The co-evolution of MNEs and the institutional environment.// *Journal of International Business Studies*. - 2010. - 41 (4), pp. 567-586.
38. Central Statistical Bureau of Czech Republic database and site information / Internet. - Retrieved from <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsi/engkapitola/0001-09-2009-0700>. Access: August 14, 2010.
39. Central Statistical Bureau of Latvia database and site information / Internet. - Retrieved from <http://www.csb.gov.lv/>. Access: January 19, 2011.
40. Cieslik A. Location of Foreign Firms and National Border Effects: The Case of Poland.// *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* [Journal of Economic & Social Geography] - 2005a.- 96 - pp. 287–297.
41. Cieslik A. Regional Characteristics and the Location of Foreign Firms within Poland// *Applied Economics*. - 2005b.- 37 - pp.863–874.
42. Colliers International. Baltic States and Belarus real estate market review. Accelerating success. 2011. / Internet. - Retrieved from <http://www.colliers.com>. Access: September 6, 2011
43. Colliers International. Latvia. Real estate market review. Annual report. March 2012. / Internet. - Retrieved from <http://www.colliers.lv/Reports>. Access March 6, 2013.
44. Colliers International. Real Estate Market Review.Baltic States and Belarus 2010 / Internet. - Retrieved from www.colliers.lv. Access: August 20, 2010.
45. Commercial Real Estate Development Association (NAOIP). Terms and Definitions:North American Office and Industrial Market. 2012. / Internet. - Retrieved from <http://www.naiop.org/>. Access: March 14, 2013.
46. COMMIN transnational project website within the Baltic Sea Region INTERREG III program. / Internet. - Retrieved from <http://commin.org/en/commin/general/commin-process/future.html>. Access: March 13, 2013.

47. Cook C., Heath F., Thompson RL. A meta analysis of response rates in web or internet based surveys// *Educational and Psychological Measurement*. – 2000.- 60(6) – pp.821-836
48. Cross-Sectoral Coordination centre. National Development Plan for 2014-2020. Retrieved from: <http://www.nap.lv>. Access: December 20, 2012.
49. Crozet M., Mayer T., Mucchielli JL. How do Firms Agglomerate? A Study of FDI in France// *Regional Science and Urban Economics*. - 2004.- 34- pp. 27–54.
50. Damgaard C., Weiner J. Describing inequality in plant size or fecundity// *Ecology*, 2000. - 81 - pp. 1139-1142.
51. Description of shopping center project data Cube City. 2010. / Internet. -Retrieved from <http://www.colliers.lv>. Access: August 24, 2010
52. Description of shopping center project data Riga Akropole. 2011 / / Internet. -Retrieved from <http://www.akropolis.eu/en/akropolis-projects/riga-akropole-projektas.html>. Access: August 24, 2010
53. Dicken P. *Global Shift. Transforming the World Economy*, 3d ed. - London: Paul Chapman, 1998. - pp.512.
54. Dicken P. *Globalization and Transnational Corporations*// *International Encyclopedia of Human Geography*. - 2009. - pp. 563-569.
55. Dühr S., Colomb C., Nadin V. *European Spatial Planning and Territorial Cooperation*. London: Routledge, 1 edition, April 4, 2010. - pp.488
56. Dunning J., Narula R. The R&D activities of foreign firms in the United States.// *International Studies of Management and Organization*. -1995. - 5 (1/2)- pp.39–74.
57. Euromonitor International. *World Economic Prospects 2010 (8th edition)* / Internet. - Retrieved from http://www.euromonitor.com/World_Economic_Prospects. - Access: August 10, 2010.
58. European Commission Projects Information and Statistics. / Internet. - Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat>. Access: January 2, 2013.
59. Falcioglu P., Akgüngör S. Regional Specialization and Industrial Concentration Patterns in the Turkish Manufacturing Industry: An Assessment for the 1980-2000 Period // *European Planning Studies*. - 2008. - 16(2) - pp. 303-323.
60. Faludi A. *European Territorial Cooperation and Policies*// in Proc. 24th AESOP Annu. Conf. Space is luxury, Espoo, 2010. -pp. 172-187.
61. Farinos D. *Methods of territorial analysis' workshop*// presented at Department of Geography, urbanism and spatial planning. University of Cantabria, Santander, February 2006. / Internet. -Retrieved from <http://www.espon.eu>. Access: August 28, 2011.
62. Fjodorova S., Mihejeva V. *Construction Revival - Development Activation of Latvian Economy* // *Proceedings of International Scientific Practical Conference, Riga, April 23-24, 2010*. - pp. 43-47.
63. Fujita M., Krugman P., Venables A. *The spatial economy: cities, regions, and international trade*. Massachusetts: MIT press, 2001. - pp.359.
64. Gabe T., Bell K. Tradeoffs between Local Taxes and Government Spending as Determinants of Business Location. // *Journal of Regional Science* -2004. - 44 (1) - pp. 21–41.
65. Grizāns J., Vanags J. Perspectives of the Modeling of the Latvian Rural – Urban Partnership at the Context of Sustainable Development. // *Proceedings of the 23d International Scientific Conference "Economic Science for Rural Development"*, Jelgava, Latvia University of Agriculture, 2010. - pp 63-69.

66. Guimaraes P., Figueiredo O., Woodward D. Industrial Location Modeling: Extending the Random Utility Framework. // *Journal of Regional Science* -2004. - 44 - pp. 1–20.
67. Hanink D., Gromley R. Minimizing the geographical risk of foreign direct investment.// *Geoforum*. - 1987. - 18(3) - pp.247-256.
68. Holl A. Start-Ups and Relocations: Manufacturing Plant Location in Portugal. // *Papers in Regional Science* -2004. - 83 - pp. 649–668.
69. Hoyler M., Freytag T., Mager C. Advantageous fragmentation? Reimagining Metropolitan governance and spatial planning in Rhine-Main. // *Built Environment Journal*. - (13) Jun. 2006. -32(2) - pp. 124-136.
70. International Monetary Fund. Statistics on Macroeconomy. / Internet. - Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/weodata/>. Access: August 20, 2010.
71. Jurgena I., Švėdere D. Documentary Evolution and Transformation of Business Partnerships in Latvia. // *Proceedings of the International Scientific Conference "Economic Science for Rural Development"*, Jelgava, Latvia University of Agriculture, 2009. - 19- pp. 36-42.
72. Kaklauskas A., Kelpsiene L., Zavadskas E. et al. Crisis management in construction and real estate: Conceptual modeling at the micro-, meso- and macro-levels. // *Land Use Policy*. -January 2011. - 28(1) - pp.280-293.
73. European Industrial Real Estate Market 2010. King Sturge. / Internet. - Retrieved from <http://www.kingsturge.com/>. Access: August 20, 2010.
74. Knieling J. , Othengrafen F. Macro-regions as concept for European spatial integration? – Discussing Co-operation strategies in the Baltic Sea Regions. // in *Proc. 24th AESOP Annu. Conf. Space is luxury*, Espoo, 2010. - pp.204-223.
75. Kotler P. *Marketing management. Analysis, planning, implementation and control*. 9th edition (international edition). USA: Prentice Hall, 1997 -pp. 789.
76. Kronborg D., Thomsen S. Foreign ownership and long-term survival. // *Strategic Management Journal*. -2009. - 30(2) - pp. 207-219.
77. Kumar, R. *Research methodology*. 2nd edition. A step-by-step guide for beginners. London: SAGE Publicaton Ltd., 2005. - pp.332
78. Lambert J. One Step Closer to a Pan-European Shopping Center Standard. Illustrating the New Framework With Examples.// *The Research Review*. - 2006. -13(2) - pp.35-40.
79. Latvian Tourism Development Agency. The climate and weather characteristics in Latvia / Internet. - Retrieved from <http://www.latvia.travel/lv/klimats-un-laika-apstakli>. Access: August 2, 2010.
80. Le Bas C., Sierra C. Location versus home country advantages' in R&D activities: some further results on multinationals' locational strategies. // *Research Policy*. - 2002. - 31(4) - pp.589-609.
81. Lemanowicz M. Changes in retail market in Poland and their influence on cosumers' behaviour.// *Socialiniai tyrimai [Social Research]*. - 2008. - 3(13) - pp.101–107.
82. Leydesdorff L. The Knowledge-Based Economy and the Triple Helix Model. // *Understanding the dynamics of a knowledge economy*, W. Dolfsma, L. Soete, Eds. Cheltenham: Edward Elgar, 2006. - pp. 42-76.
83. Linstow Portfolio. 2011. / Internet. - Retrieved from <http://www.linstow.lv/en/portfolio/projekti/>. Access: September 9, 2010
84. List J. US County-Level Determinants of Inbound FDI: Evidence from a Two-Step Modified Count Data Model.// *International Journal of Industrial Organization* - 2001.- 19 -pp. 953–973.

85. List J., McHone W. Measuring the Effects of Air Quality Regulations on "Dirty" Firm Births: Evidence from the Neo and Mature-Regulatory Periods. // *Papers in Regional Science* - 2000. -79 -pp. 177–190.
86. Lusch R., Dunne P., Gebhardt R. Retail marketing. 2nd edition. USA: Cengage South-Western, 1993. - pp.864.
87. Manjon M., Arauzo J. Locations and Relocations: Modelling, Determinants, and Interrelations.// Working Paper No.6–2007 Department of Economics URV. -2007.
88. Martinez-Galarraga, J. The determinants of industrial location in Spain, 1856-1929. // *Explorations In Economic History*. - 2012. - 49 (2) - pp.255-275.
89. Mezas JM. Identifying liabilities of foreignness and strategies to minimize their effects: the case of labor lawsuit judgments in the United States. // *Strategic Management Journal*. - 2002. - 23(3) - pp.229–244.
90. Midelfart-Knarvik K., Overman F., Redding, S. et al. The Location of European Industry. // *Economic Papers*. Report prepared for the Directorate General for Economic and Financial Affairs, European Commission. -2000. - 142- pp.77.
91. Ministry of Economics of Republic of Latvia. Report on the Economic Development of Latvia, December, 2009. / Internet. - Retrieved from <http://www.em.gov.lv>. Access: 18 August, 2010.
92. Ministry of Economics of Republic of Latvia. Report on the Economic Development of Latvia, June 2001. / Internet. - Retrieved from <http://www.em.gov.lv>. Access: January 3, 2013.
93. Mueller E., Morgan. J. Location decisions of manufacturers.// *American Economic Review*. - May 1962. - 52(2) -pp. 204 - 217.
94. Mullahy J. Heterogeneity, Excess Zeros, and the Structure of Count Data Models. // *Journal of Applied Econometrics*. - 1997. - 12 - pp.337-350.
95. Mullis M. Understanding and responding to prospect confidentiality. // *Economic Development Review*. - Summer 1994. -12(3) -pp. 91-92
96. National Central Statistical Bureau of Estonia. / Internet. - Retrieved from <http://pub.stat.ee>. Access: January 2, 2013.
97. National Central Statistical Bureau of Lithuania. / Internet. - Retrieved from <http://www.stat.gov.lt>. Access: January 2, 2013.
98. National Central Statistical Bureau of Sweden. / Internet. - Retrieved from <http://www.scb.se>. Access: January 2, 2013.
99. Newsec. Newsec property outlook. Spring 2012. / Internet. - Retrieved from <http://www.newsecbaltics.com>. Access: January 7, 2013.
100. Official statistics of department store Stockmann in Riga. 2011. / Internet. - Retrieved from <http://www.stockmann.lv/portal/1391/>. Access: August 24, 2010.
101. Official statistics of shopping center Riga Plaza. 2011. / Internet. - Retrieved from <http://www.emcm.eu/?verzia=en-lv&l=lv&2=projekty&3=riga-plaza>. Access: August 24, 2010.
102. Paluzie E., Pons J., Tirado D. Regional Integration and Specialization Patterns in Spain.// *Regional Studies*. -2001. - 35(4) - pp. 285-296.
103. Re&Solution. Baltic property market report, 2008. Lithuania, Latvia, Estonia. 2008. / Internet. - Retrieved from http://www.pwc.com/lt_LT/lt/assets/publications/baltic-property-market-report-2008.pdf. Access: September 5, 2011

104. Resmini L. Cities in Globalization: Practices, Policies and Theories, in Taylor P., Derudder B., Saey P., Witlox F. (Eds.)// *Journal of Regional Science*. - 2009. - 49(1) -pp.228-230.
105. Resmini L. Regional Patterns of Industry Location in Transition Countries: Does Economic Integration with the European Union Matter? // *Regional Studies*. - August 2007. -41(6) - pp. 747-764.
106. Revina I., Brekis E. Foreign Direct Investment and Economic Growth in Latvia. // *Proceedings of the International Scientific Conference "Economic Science for Rural Development"*, Jelgava, Latvia University of Agriculture, 2009. - 18 - pp. 142-149.
107. Riga city Council. Social-economical analytics in Riga districts. / Internet. - Retrieved from <http://www2.mapsengine.com/apkaimes/stat/nodarbinatie/>. Access: November 12, 2009.
108. Riga city Council. Strategy monitoring system. / Internet. - Retrieved from <http://www.sus.lv>, Access: 12 March, 2013
109. Scherbov S., Mamolo M., Lutz W. Probabilistic Population Projections for the 27 EU Member States Based on Eurostat Assumptions.// Working paper, Vienna Institute of Demography, the Austrian Academy of Sciences. 2008. - pp. 75.
110. Shepherd D., Bouckova I. Czech Agriculture in the Post Communist Period: the story so far.// *Journal of the Royal Agricultural Society of England*. - 2004. -165 - pp.23-32.
111. Skribans V., Birkavs V. Construction Industry Dynamics in Latvia and in Europe // *Latvijas būvniecība*. - 2009. - 4(15) - pp 62-65.
112. Staube T., Geipele I. Decisions on industry location and market capacities in Latvia. // in *Proceedings International Conference on Environmental and Materials Engineering (EME 2012)*, Seoul, December 9-12, 2012. *Environmental and Materials Engineering (Advanced Materials Research Series)* in Yun Wu and Yijin Wu (Eds.), TransTech Publication Inc. 2013. - pp.1141-1145.
113. Staube T., Geipele I. Industry location assessment for multinational enterprises in Latvia. // in *Proceedings of the 2nd World Sustain. Forum*, 1-30 November 2012; Sciforum Electronic Conferences Series, 2012.
114. Staube T., Geipele I. Is there enough space for the shopping malls in Latvia?// *Business Systems and Economics Journal*. - 2012. - 6 (1) - pp. 78-91.
115. Staube T., Geipele I. Regional specialization performance to be improved in Latvia for the multinational industrial companies.// *Proceedings of the 14th Annual International Scientific Conference "Economic Science for Rural Development"*, Jelgava, Latvia, Latvia University of Agriculture, April 25-26, 2013. – 31 – pp.92-97.
116. Staube T., Geipele I. Territory Outlook for the Expansion of Large Scale Shopping Centres in Latvia. // *Proceedings of the International Scientific Conference "Economic Science for Rural Development"*, Jelgava, Latvia University of Agriculture, 2010. - 23 -pp. 169 - 175.
117. Staube T., Geipele I. The concept of the Latvian industrial property market development model in a context of the strategic planning // *European Real Estate Society 20th Annual Conference (ERES 2013)*, Vienna, Austria, July 3-6, 2013, ERES Digital Library. Internet. - Retrieved from <http://library.eres.org/eres2013/paperupload/156.pdf>. Access: June 25, 2013.
118. Staube T., Geipele I. The latest trends in the spatial planning modelling of the Baltic Sea Region determine a territory's potential. // in *proceedings of International Conference on Social Sciences and Society (ICSS 2011)* in Shanghai: Information Engineering Research Institute, 2011. - 2 – pp.403- 409.

119. Staube T., Geipele I. The Latvian Construction branch development's problems as a result of the strategic management insufficiency. // in Proceedings of the 7th International Scientific conference "Business and Management 2012", Vilnius: Vilnius Gedeminas University, 2012. - pp. 1223-1230.
120. Staube T., Geipele I. The macroregion approach and territorial cohesion of the Baltic region. // International Journal of systems applications, engineering and development. - 2012. - 6 (1) -pp. 70-78.
121. Staube T., Geipele I. Valuation of the Swedish Direct Investment Territorial Allocation in the Context of Latvian Commercial Property Development. // in Sustainable Development of the 8th International Conference "Environmental Engineering": Selected Papers. Sustainable Development, Vilnius: Vilnius Gedeminas University. - 2011. - 3 – pp. 993-1000.
122. Teirumnieks E. Ievads un analīze par degradēto teritoriju situāciju Latvijā. 2010./ Internet.-http://fast10.vsb.cz/briabst/document/MODULE1b_ievads_Latvija.ppt. Access March 7, 2013.
123. The Climate and weather characteristics in Czech Republic. / Internet. - Retrieved from <http://www.prahaclub.cz/climate-czech-republic.htm>. Access: August 2, 2010.
124. The Times. Business City Guide, Retrieved from <http://bcg.thetimes.co.uk>. Access: January 12, 2013.
125. Tourism and information portal Worldtravels. The climate and weather characteristics in Sweden / Internet. -Retrieved from <http://www.worldtravels.com/Travelguide/Countries/Sweden/Climate/>. Access August 2, 2010.
126. Traistaru I., Nijkamp P., Longhi S. Regional specialization and concentration of industrial activity in accession countries// Working paper, ZEI, Center for European Integration Studies, Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität, Bonn, B16. - 2002.
127. Tvaronavičius V., Tvaronavičiene M. Role of Fixed Investments in Economic Growth of Country: Lithuania in European Context.// Journal of Business Economics and Management. - 2008. -9(1) - pp. 57-64.
128. Van Veen-Dirks P. Management control and the production environment: A review. // International Journal of Production Economics. - January 3, 2005. -93-94 - pp. 263-272.
129. Vanags J., Geipele I. Development Tendencies of the National Economy of Latvia in the Economic Environment of the Baltic States. //Scientific Journal of Riga Technical University. - 2008. -11(3) - pp. 110-120.
130. Vengrauskas V., Rudienė E. Retail internationalization level indicators establishment and assessment// Business Systems and Economics. -2011. - 1(1)- pp.129 – 137.
131. Wolf N. Endowments vs. market potential: What explains the relocation of industry after the Polish reunification in 1918? //Explorations in Economic History. - January 2007. - 44(1) -pp. 22-42.
132. Yap J., Circ R. Guide to Classifying Industrial Property. Washington, D.C. : Urban Land Institute, 2nd edition, 2003. - pp.80.
133. Yeaple S. The complex integration strategies of multinationals and cross country dependencies in the structure of foreign direct investment.// Journal of International Economics. - 2003. -60(2)- pp.293-314.
134. Zimeras S., Matsinos Y. Spatial Uncertainty Recent Researches// in Geography, Geology, Energy, Environment and Biomedicine, Mastorakis N., Mladenov V., Bojkovic Z. et al. (Eds.) - 2011. - pp. 203-208.

Copyright T. Staube

Tatjana ŠTAUBE

**UZŅĒMĒJDARBĪBAS AKTIVITĀŠU TĒLPISKI
EKONOMISKĀ IZVIETOJUMA IESPĒJAS LATVIJĀ**

Promocijas darba kopsavilkums

Parakstīts iespiešanai 29.10.2013. Reģ.apl.Nr.2-0282.
Formāts 60x84/16. Ofseta papīrs. Ofseta papīrs.4,0 iesp.1.,
2.86 uzsk.izd.l. Metiens 35 eks. Pasūt. Nr. 94
Iespiests RTU tipogrāfijā, Kaļķu ielā 1, Rīga, LV-1658